T.C.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

GAZETECİLİK BİLİM DALI

KOCAELİ YEREL BASININDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNİN SÖYLEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞAH YÜCEL

KOCAELİ, 2018

T.C.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

GAZETECİLİK BİLİM DALI

KOCAELİ YEREL BASININDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNİN SÖYLEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞAH YÜCEL

TEZ DANIŞMANI:

PROF. DR. EMEL AKCA

KOCAELİ, 2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

KOCAELİ YEREL BASININDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNİN SÖYLEMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Gülşah YÜCEL

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 26/09/2018/24

Jüri Başkanı: Prof.Dr. Emel Ş. AKÇA

Jüri Üyesi: Doç.Dr. Gürsoy DEĞİRMENCİOĞLU

Jüri Üyesi: Dr.Öğr.Üyesi Meltem GÖNDEN

KOCAELİ, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET……I

ABSTRACT……II

TEŞEKKÜRLER……...…III

GİRİŞ……..……..1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDETİN TANIMI ve KADINA YÖNELİK ŞİDDET

1.1.ŞİDDET KAVRAMI ve TÜRLERİ……...…….....3

1.1.1. Fiziksel ve Cinsel Şiddet……..……..……...……7

1.1.2. Ekonomik, Psikolojik ve Sözel Şiddet…….…….……9

1.2. TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET……..……...12

1.2.1. Kadına Yönelik Şiddetin Türleri.……14

1.2.2. Şiddet ve Ataerki İlişkisi…….……15

1.2.3. Güç, İktidar ve Şiddet İlişkisi…….……..…….…….17

1.2.4. Eril Şiddet…….……..…....….....19

1.2.5. Yaygın Bir Şiddet Türü Olarak Aile İçi Şiddet…….…….……..…..22

1.2.6. Gelenek ve Göreneklerin Yarattığı Gerekçeli Şiddet…….…….……..24

1.3. KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ YARATAN KOŞULLAR…..…….....…26

1.3.1. Erkeklik Krizlerinin Yarattığı Kadına Yönelik Şiddet……..……..…..29

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYADA KADIN TEMSİLİ ve KADINA YÖNELİK ŞİDDET

2.1. CİNSİYET ve TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMLARI……30

2.1.1.Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Ayrımcılık……..…….....34

2.2.FEMİNİZM KAVRAMI ve FEMİNİST HAREKETİN GELİŞİMİ……35

2.2.1.Tarihsel Süreçte Feminist Akımlar…….38

2.2.2. Birinci Dalga Feminizm……38

2.2.3. İkinci Dalga Feminizm……...…….……..41

2.3.4. Üçüncü Dalga Feminizm…….……..44

2.3. TÜRKİYE MEDYASINDA KADININ TEMSİLİ……46

2.3.1. Temsil Kavramı……48

2.3.2. Kadına Yönelik Kalıplar……...49

2.4. HABER SUNUMU ve KADIN……....50

2.4.1. Cinsel Obje Olarak Kadın…….....53

2.4.2. Mağdur/Kurban Olarak Kadın……..55

2.5. KADINA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNİN DİLİ……..59

2.5.1. Cinsiyetçi Söylem…….61

2.5.2. Medyada Kadına Yönelik Cinsiyetçi Söylem……..63

2.6. FEMİNİST PERSPEKTİFTEN MEDYANIN DİLİ……...…..65

2.6.1. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Kullanılan Eril ve Edilgen Dil…66

2.6.2. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Failin Gizlenmesi……67

2.6.3. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Mağdur Üzerinden Aktarılması...68

2.7. KADIN ODAKLI HABERCİLİK…….……...69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOCAELİ YEREL BASININDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNİN SÖYLEMİ

3.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ……73

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI……..…….…….74

3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ……..……75

3.3.1.Söylem Analizi……..75

3.5. ÖRNEK OLAYLARIN SÖYLEM ANALİZİ YOLUYLA İNCELENMESİ.....79

3.5.1. Nuran Dutlu Cinayeti Haberlerinin Söylem Analizi……...79

3.5.2. Rana Güllü Cinayeti Haberlerinin Söylem Analizi……....82

3.5.3. Analizin Değerlendirilmesi ve Bulguları……...…….87

SONUÇ……...…….88

KAYNAKÇA……...……90

ÖZET

Son dönemlere bakıldığında Türkiye'de hızlı bir şekilde artış göstermekte olan kadın cinayetlerinin haber olarak medyada sık bir şekilde yer aldığını görmekteyiz. Haber metinlerinin sunuş biçimlerine bakıldığı zaman, erkek egemen toplumların kadın cinayetlerini kabullendiği ve meşrulaştırdığı görülmektedir. Bu kabullenmenin perde arkasında ise medyanın da rolü bulunmaktadır.

Bu çalışmada kadın cinayetleri üzerine, Kocaeli yerel basını tarafından yazılmış olan ve internet sitelerinde yayınlanan kadın cinayeti haberlerinin söylem analizi yöntemi ile incelenmesi yapılmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'de kadına yönelik uygulanan şiddet terörünün medya tarafından kamuoyuna nasıl yansıtıldığı, medyanın okuyucu gözünde kadın cinayetleri konusunda ne derece ataerkil bir algı yarattığınabakılmıştır.

Kocaeli yerel basını tarafından sıkı bir şekilde takibe alınan Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayeti haberlerinin yerel basın tarafından nasıl sunulduğuna bakılan bu çalışma kapsamında konuyla ilişkilendirilebilecek birçok başlık ele alınmıştır. Çalışma sonunda ise yola çıkılan bütün hipotezler doğrulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinayet, kadın cinayeti, cinsel şiddet, aile içi şiddet, kadına şiddet, medya, Kocaeli.

ABSTRACT

Considering the recent period, we see that women murderies which are risen fastly in Turkey are often take place as news in Turkish media. When looked at the way the news are given, it seems that male dominated societies have accepted and legitimized female murders. Behind the scenes of this acceptance, the role of media has an important place.

In this study, women murdery news published on Kocaeli local press and its internet sites were analyzed by discourse analysis method. In this contex, it is examined that how violance against women and patriarchal perception with the isues of women murder are reflected to the public by media.

In the scope of this study, the presentation way of news about Nuran DUTLU and Rana GÜLLÜ's murdery that is strictly followed up by Kocaeli local press is examined. At the end of the study, all the hypotheses leading to the path were verified.

Key words; Murder, women murder, sexual abuse, domestic violance, woman violance, media.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde değerli bilgilerini esirgemeyen lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca ışık tuttuğu her konunun önemini asla unutmayacağım saygıdeğer hocam, Prof. Dr. Emel AKCA'ya, jürimde bulunmalarından dolayı gurur duyduğum sayın Dr. Öğr. Üyesi Meltem GÖNDEN ve Doç. Dr. Gürsoy DEĞİRMENCİOĞLU hocalarıma, yaşamım boyunca okumayı, öğrenmeyi bir an olsun unutmamam gerektiğini bana aşılayan sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kocaeli, 2018 **Gülşah YÜCEL**

GİRİŞ

Düşünceyi toplumsal yapıya aktarmak konusundaki en etkili yolun dil ile oluşturulduğu bilinmektedir. Feminist iletişimciler ve dilbilimciler tarafından ise ataerkil yapının yeniden inşası ve erkek tahakküm alanlarının gelişmesinde kitle iletişim aracı olan medya kaynaklarının etkisinin büyük rol oynadığı bilinmektedir.

Medya kaynaklarında yer alan kadına yönelik şiddet haberlerinin dilinde ise çoğunlukla cinsel ifadelerin rol aldığı görülmektedir. Yazılı basın tarafından aktarılmakta olan kadına yönelik şiddet haberlerinin dilinde kadınlar, 'pasif', 'mağdur', 'zayıf', 'ikinci sınıf bireyler' olarak konumlandırılmaktadır.

Medya çalışmalarının büyük birçoğunda yer alan kadına yönelik şiddet haberlerinin aktarımının temelinde ise cinsiyet eşitsizliği görülmektedir. Bu bağlamda kadın bireyleri konu edinen haber metinlerini ele aldığımız zaman, erkek şiddetinin sözde haklı bahanelere dayandırılarak meşruluk kazandırıldığı görülmektedir.

Türkiye'de her geçen gün hızla artış göstermekte olan kadına yönelik şiddet olayları, medya araçlarında toplumsal bir sorun niteliğinde yer bulamamaktadır. Söz konusu durum, toplumsal bir sorunu işaret etmekten ziyade haber metinleri çerçevesinde sıradan bir adli vaka olarak aktarılmaktadır.

Değişen dünya düzeni ile sermaye duygusunun ön plana çıkartıldığı medya sektöründe kadın cinayeti haberleri giderek tiraj kaygısına dönüşmektedir. Erkek şiddeti sonucu öldürülen kadınların hikayeleri ya da sosyal hayatlarının bilgisi hızlı bir şekilde öğrenilerek gazetelerin internet sitelerinde yerini almaktadır. Söz konusu sitelerde kadın cinayetlerinin ayrıntılarıyla anlatılmasının temel nedeni okuyucunun merak duygusu üzerinden 'tıklanma' sayısını arttırmak oluşturmaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın ilk bölümünde şiddet kavramı açıklanarak şiddetin türlerine değinilmiştir. Fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik ve sözel şiddet açıklanarak anlatılmıştır. Bu başlıklar ile Türkiye'de en çok aile içi şiddetin görüldüğü anlaşıldığından dolayı birinci bölümde bu konu kapsamlı bir şekilde

değerlendirilmeye alınarak incelenmiştir. Kadına yönelik şiddet vakalarında, gelenek ve göreneklerden kaynaklanan sebeplerinin ne kadar etkili olduğu ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları hakkında teorik bilgilere yer verilmiştir. Kadının medya temsiline de bakılan ikinci bölümde haber sunumlarında kadının nasıl ele alınarak gösterildiği araştırılmıştır. Araştırma sırasında kadının cinsel obje ve mağdur/kurban olarak sunulduğuna ulaşılınca bu kavramlar da ikinci bölümde açıklanmıştır. Tez kapsamında kadına yönelik şiddet haberlerinin dili de ayrı bir başlık altında incelemeye alınarak cinsiyetçi söylem açıklanmıştır. Ayrıca bu bölüm kapsamında feminizm ve feminist dalgalar da başlıklar altında incelenmeye alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümü araştırmanın uygulama kısmını oluşturmaktadır. Öncelikle Van Dijk'in söylem analizi hakkında bilgi verilen bu bölümde, söylem analizi yöntemi ile Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetinin Kocaeli yerel basının internet sitelerinde (Özgür Kocaeli Gazetesi ve Kocaeli Gazetesi) yer alan haber metinleri analiz edilmiştir. Bölümün sonunda ise çalışmanın verilerini değerlendiren sonuç kısmı yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDETİN TANIMI VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

1.1.ŞİDDET KAVRAMI VE TÜRLERİ

Şiddet kelimesinin sözlük anlamını ele aldığımızda, karşımıza çıkacak ilk tanımlama kaba davranış ya da sertlik durumlarını kapsamaktadır. Şiddettin Türkçe'de kelime anlamı, "Bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğinlik, sertlik, bir hareketten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, kaba güç, duygu ve davranışta aşırılık" şeklinde tanımlanmaktadır. Arapça'dan dilimize dahil edilen şiddet kelimesi, zarar verici olumsuz tutum ve davranışların tamamını kapsayan bir kelime olarak anlam bulmaktadır. Güç kavramıyla bireyde oluşmakta olan duygu, şiddet ile birleşerek karşı bireyde öldürme ve yaralama şeklinde sonuçlara sebep olmaktadır. İnsan hayatına karşı oluşturabilecek bir tehdit olarak da ifade edebileceğimiz şiddet kavramı, toplumsal yapıya da zarar verebilecek olan sarsıcı bir tehlike eylemidir.

Dar anlamıyla şiddet; fiziksel şiddetin insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir. Mala, cana, sağlığa, bedensel bütünlüğe, birey özgürlüğüne karşı bir tehdit oluşturması söz konusudur. Burada da yaralama, ırza tecavüz, yağma, adam kaçırma gibi başkasına yönelmeler olabildiği gibi, intihar girişimleri biçiminde bireyin kendine yönelik eylemleri de söz konusudur (Ünsal, 1996, s. 32).

Yıkıcı ve yok edici davranış kalıplarının insana, doğaya, hayvana bilerek ya da isteyerek zarar verme amacı ile kalkışılan her eylem şiddeti anlatmaktadır. Şiddet, bireyin karşı tarafa vermek istemiş olduğu yıkıcı ya da yok edici tavırların yol açtığı davranışlar ile içgüdü ve dürtüden kaynaklanmaktadır.

Suç, şiddet, saldırganlık ve sosyolojik bir olay olarak pek çok faktörün bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkar. Aile, okul, çevre ve toplumsal değer yargıları, medya ve arkadaş etkisi gibi birçok husus şiddet ve suçun ortaya çıkmasında etkilidir. Hukuki açıdan ceza kanunlarını ihlal etmek ve bir kişinin cezalandırılması için yeterli görülmekte ancak sosyolojik açıdan ortaya konulan bir davranışın bütün sorumluluğunu tek başına bireye yüklemek okulun, ailenin, medyanın, toplumun hatta devletin sorumluluklarını görmezden gelmek demektir (Saldırım, 2007, s. 77).

Şiddet kavramının nerede ve ne zaman belireceği konusunda ise karşımıza oldukça geniş bir yelpazeyi çıkmaktadır. Genel olarak aile içerisinde yaygın bir halde görmüş olduğumuz şiddet faktörü, okul ve iş hayatında da görüldüğü gibi sosyal çevrelere de yansımaktadır. Hukuksal anlamda şiddet suçlarını ele aldığımız zaman söz konusu suçları bireysellikten çıkartmak ve sorunun toplumsal boyutunu ele almak gerekmektedir.

Toplumda yaşanan şiddet olaylarının bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve mesleki statülerine göre farklılaşmasının, eğitimli, kültürlü, önemli mesleki statü kazanmış kısaca sosyal ve kültürel açıdan belirli bir düzeye ulaşmış bireylerin şiddetin mağduru veya aktörü olmayacağı anlamına gelmediği de unutulmamalıdır (Meclis Araştırmaları Komisyonu Raporu, 2013).

Öğrenme sonucunda bireylerin kazanmış olduğu tutum ve davranış kalıpları kimi zaman karşımıza şiddet olarak çıkmaktadır. Genel olarak baktığımız zaman ise şiddetin toplumları da kolaylıkla etkisi altına aldığını görmekteyiz. Ataerkil toplumlarda şiddet olgusu bir yandan kendini kolaylıkla kabul ettirirken, bir yandan da içinde bulunulan toplumun kendi kurallarına göre şekil kazanarak kabul edilip meşruluk kazanmaktadır.

Coğrafi anlamda sınır tanımayan, ekonomik anlamda gelişmişlik düzeyine ve eğitim düzeyine bakılmaksızın tüm dünya ülkelerinde ve kültürlerinde görülen şiddet, ülkemizde de önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmakla birlikte sıklık ve yaygınlığı her geçen gün daha da artmaktadır. Bunun yanı sıra şiddete ilişkin devlet politikaları yeniden yapılandırılmaya başlamakta ve konuya ilişkin

verilen hizmetlerle ilgili iyileştirme çalışmaları ise devam etmektedir (Bilican ve Gökkaya, 2009, s. 167).

Şiddet, ülkemizde çoğu zaman bireysel bir suç olarak ele alınsa da, artık söz konusu bu kavramın toplumsal bir boyuta ulaşmış olduğu da göz önünde bulundurulmalı ve gerekli toplumsal çalışmalar yapılmalıdır. Gelenek görenek, aile yapıları gibi faktörlerin şiddeti neden meşrulaştırdığı sorusu üzerinde durularak, çözüm yolları yaratılmalıdır.

Bireyin rızası dışarıda bırakılarak uygulanan güç sonucunda meydana gelen şiddet kavramı toplumsal yaşamda oldukça fazla karşılaşılan bir olay haline gelmiştir. Şiddetin bilhassa televizyon kanallarında yer alan programlarda karşımıza çıkış hali söz konusu kavramı olağanlaştırmaktadır. Sosyolojik açıdan şiddet, "şiddet bir kişi veya topluluğun, fiziksel ve ahlâki bütünlüğüne, mülkiyetine, kültürel veya sembolik değerlerine karşı, herhangi bir birey, grup ya da örgütlü bütünlük tarafından verilen zarar, fiziksel ya da psikolojik acıdır. Bu tanımlamaya göre şiddet, çatışan, çıkarları olan tarafların arasındaki sosyal ilişkiden kaynaklanmaktadır." (Ergil, 2001, s. 56).

Özellikle birbirini yakından tanıyan bireyler arasında daha çok yaşanan şiddet olayları, gücünü saldırganlık duygusundan almaktadır. Birbiri ile bütün halinde olan ve birbirini sağlamlaştıran saldırganlık duyguları ile şiddet olgusu birçok etkenden dolayı gerçekleşen davranış bozukluğunu ifade etmektedir. Bireyin, karşısındaki bireye karşı fiziksel ya da söylemsel bir tehdit olarak göstermiş olduğu her türlü davranış kalıbını karşılayan şiddet kavramı, güç dengesizliği içerisinde seyretmekte olan bir davranış bozukluğu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Zorbalık ise saldırganlığın bir formudur. İncitmeye ya da rahatsız etmeye yönelik, zaman içinde tekrarlayan ve daha güçlü biri ile daha güçsüz biri arasında bir güç dengesizliği içinde gelişen bir davranış olarak tanımlanabilir. Ad takma, dalga geçme, sözel olarak tehdit etme, vurma, dışlama, hakaret etme, küçük düşürme, kasıtlı olarak kurbanın eşyalarına zarar verme, korkutarak para ve eşyalarını alma zorbalık davranışlarından bazılarıdır (Pişkin, 2002, s. 535).

Şiddet, fiziksel, cinsel, duygusal, sözel, psikolojik ve ekonomik olmak üzere birçok alt başlık altında açıklansa da en çok karşılaştığımız türü ne yazık ki fiziksel şiddet olmaktadır. İnsan hakkı ihlali olarak karşımıza çıkan bu tarz yıkıcı eylemlerin altında ise birbirinden farklı pek çok sorun yatmaktadır.

Şiddet, kitleleri tehdit eden, bireyleri doğrudan etkileyen biçimlere bürünüyor. Kitlesel ve bireysel yönü ile şiddet, kamuya açık temsil edilir durumuna geliyor. Bu temsilin en somut biçimi ise medyada ortaya çıkıyor. Medyaya yansıyan haliyle şiddet, 20'nci yüzyılın şahit olduğu şiddetten ayrı olarak 'anlık' bir şiddet değil, 'sürekliliği' olan şiddettir. Şiddet, artık her şeyin normalleştiği bir dünyanın varisidir (Sözen, 1998, s. 90).

Sözen'in çalışmasında da olduğu gibi medya, şiddettin sürekliliğini sağlamaktadır. Medya kaynakları tarafından pekiştirilerek aktarılan şiddet olaylarında toplumsal boyuttan ziyade bireysel ve sıradan bir adli vaka havası oluşturulmaktadır. Medya, şiddetin varlığını devam ettirirken, şiddeti toplumsal yapı içerisinde normalize edilmiş bir şekile sokarak anlatımını yapmaktadır.

Günümüz popüler kültüründe şiddet büyük oranda dolaşımdadır. Birçok televizyon programında, kitapta, farklı mecralardaki reklamlarda, kısacası popüler kültürü oluşturan ya da destekleyen çeşit çeşit mekan ve alanda değişik oranlarda şiddet tezahürleri sergilenmektedir. Bazı mecralarda örneğin reality show türünden televizyon programlarında şiddet en ince ayrıntılarla işlenmektedir. Şiddetin ekranda, toplumda, satırlarda ya da satır aralarındaki yansıtılma biçimi, gücün ve kaynakların eşitsiz olarak dağıtıldığı, çatışan çıkar ortamlarının varlığı ile yapılandırılan toplumlarda daha da önem kazanmaktadır (Özkan, 2006, s. 32).

Birden fazla türünden söz etmiş olduğumuz şiddet kavramı, zorbalık olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı durumlarda tek bir türü ile zararı görülmekte iken bazı durumlarda ise söz konusu şiddet türlerinin birbirinin peşi sıra etki etmesi gibi durumları da beraberinde getirmektedir.

Şiddet; güç, zorlama ve baskı uygulama yoluyla, bedensel ya da ruhsal zarara neden olan söz, yaklaşım, tutum ve hareketlerin tümüdür. Dolayısıyla, sadece

saldırganlık ve kaba kuvvet içeren tutum ve davranışlar değil; hakaret etmek, aşağılamak, tehdit etmek, ekonomik özgürlüğünü kısıtlamak ve zorla bir şey yaptırmak gibi, kişinin kendisine olan saygısını, kendisine ve çevresine olan güvenini azaltan; korku, kaygı ve rahatsızlık hissetmesine sebep olan söz, tutum ve davranışlar da şiddet tanımının kapsamı içinde yer almaktadır. Şiddetin; fiziksel, cinsel, duygusal, sözel, ekonomik ve politik olmak üzere birçok çeşidinden söz etmek mümkündür (Yüksel, 2004, s. 36).

1.1.1. Fiziksel ve Cinsel Şiddet

Erkek egemen toplumlarda erkeğe yüklenen evin erkeği olma statüsü kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasında "o kocası ister sever ister döver" gibi anlayışın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Başka bir tanımda ise fiziksel şiddet güç göstergesi sonucu vurma, yaralama, tekmeleme, boğazı sıkma veya yakma gibi eylemlerin yer aldığı kişinin fiziksel saldırıya uğraması halidir (Şenol, 2013, s. 9).

Fiziksel şiddet özellikle kadına yönelik işlenen şiddet suçlarında görülmekte olan en yaygın şiddet türünü oluşturmaktadır. Fiziksel acılardan başlayarak, yaralama ya da öldürme eylemlerine kadar yol açabilecek tüm durumlar, fiziksel şiddet türü altında toplanmaktadır. Bu şiddet türü kimi zaman bireyde geçici sorunlara yol açarken kimi zaman da kalıcı hasarlara yol açmaktadır. Fiziksel şiddetin seviyesi arttığında ise ölüm ile sonuçlanabilen olaylar ortaya çıkmaktadır.

Bireyin kişi veya grup tarafından fiziksel saldırıya maruz kalması şeklinde gerçekleştirilen bir şiddet türüdür. En yaygın yaşanan ve kadınların daha fazla maruz kaldığı hafif yaralanmalardan cinayete kadar gerçekleşen eylemlerden oluşan şiddet türü olarak tanımlanmaktadır (Yetim, 2008, s. 50).

Fiziksel şiddetle erkek baskı kurar ya da kurmak istemekte bu baskısını da psikolojik taktikler kullanarak örneğin bir bakış ya da bağırma gibi davranışlarla pekiştirmek, yaratılan baskı ve korkunun devamı hatta fiziksel şiddetin tekrarlanacağı imajını yaratmakta ve fiziksel şiddetin etkilerini devam ettirmektedir.

Bu anlamda iki şiddet türü arasında ki bağ görmezden gelinemez. (Öztürk, 2014, s. 41).

Fiziksel şiddet genel olarak değerlendirildiği zaman hayati tehlikelere yol açabilecek tüm davranışları kapsamaktadır. Kısa bir şekilde durumu örneklendirmek gerekirse güçlü olan bireyin güçsüz olan bireye içinde bulunduğu davranış bozukluğu ile uygulamak istediği hareketlerin bütünüdür. Söz konusu şiddet türü yaş ve eğitim gibi durumların farklı olmasıyla azalan ya da artış gösteren bir durum değildir. Günümüzde bir işçinin de bir profesörün de eşine şiddet göstermiş olduğu bilinen bir gerçekliktir.

Erkeğin gücünü kullanarak kadını denetim altına almayı, hükmetmeyi ve istediğini yaptırmayı, korkutmayı amaçladığı bir girişimdir. Ezme ve ezilme ilişkisinin en görünür olduğu şiddet türüdür. (Bağa ve Kısmet, 2005).

Cinsel şiddet kavramı ise, birey üzerinde oluşturulmuş olan güç ile istek dışı cinsel birlikteliğe zorlamak ya da tacizde bulunmak gibi irade dışı durumları kapsamaktadır. Bu şiddet türü kadınların üzerinde en çok iz bırakabilen ve kadınların ömürleri boyunca bir sarsıntı ile yaşamına devam etmesine yol açacak olan bir şiddet biçimi olmaktadır. Zorbalığın hakim olduğu bu şiddet türünde, tecavüz kelimesi anlam olarak karşılık bulmaktadır. Türkiye genelinde ise evli kadınların da eşleri tarafından da cinsel ilişkiye zorlandıkları bilinmektedir.

Evliliklerde de görülen cinsel zorbalık, aile ya da akraba içerisinde de görülerek ensest olarak adlandırılan ilişkiye kadar varabilmektedir. Aynı zamanda cinsel şiddet, cinsel saldırı, zorla çektirilen pornografi ya da zorla pornografi izlettirme gibi olaylar altında da görülmektedir. Zorla çocuk doğurma ve fuhuşa zorlanma da cinsel şiddet kavramı içerisinde yerini almaktadır. Kısacası cinsel şiddet bir bireyin hedef alınması sonucu o bireyin istek ve iradesinin göz ardı edilerek yapılan cinsellik yönelimli baskıların tamamına karşılık gelmektedir.

Cinsel istismara ve şiddete maruz kalan diğer kesim ise çocuklardır. Çocuklara yönelik cinsel istismar toplum tarafından tabu olarak görüldüğü için açığa

çıkarılmayan en önemli şiddet türlerinden biri olma özelliğini her toplumda taşımaktadır (Tekin, 2011, s. 38).

Cinsel şiddet ölümcül ve ölümcül olmayan sonuçlar şeklinde de görülmektedir. Tecavüz sonucunda oluşabilecek olan istenmeyen gebelikler ya da jinekolojik sorunlar gibi durumlar ise yaşantının geri kalanında etki gösterecek olan psikolojik hasarlara yol açmaktadır. Ölümcül vakaların etkin olduğu durumlarda ise tecavüze uğramanın ardından görülen intihar vakaları, zanlının karşıdaki bireyi öldürmesi ya da bulaşıcı ve ölümcül olan HIV/AIDS hastalıkları olarak ayrı ayrı toplanabilmektedir.

Cinsel şiddet, kadınların cinsel kimliklerinin kontrol altında tutmak ve kadınlar üzerinde egemenlik kurabilmek için bir güç olarak kullanılmaktadır. Cinsel şiddetin temelinde de geleneksel kadınlık ve erkeklik rolleri yatmaktadır. Toplumda özel alan, tabu olarak görülen cinsel şiddet çoğu zaman aile içinde gizli kalmakta ve bu nedenle de tespiti oldukça güç olmaktadır (Şener,2011).

1.1.2. Ekonomik, Psikolojik ve Sözel Şiddet

Ekonomik şiddet iş gücü olan bireye karşı uygulanan maddi baskıları kapsamaktadır. Söz konusu şiddet türünde, bireyin elde etmiş olduğu aylık ekonomik gelirin tamamına el koyulması gibi durumlar da ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda ekonomik şiddette kişinin miras varlıklarına el konulması ya da bireyin mirastan men edilmesi, çalışma gücü konusunda bireye yasaklamalar ya da sınırlamalar getirilmesi, bireyin ihtiyaçlarına maddi anlamda karşılık verilmemesi ve para bakımından bireyin muhtaç bırakılması genellikle görülmekte olan ekonomik şiddet unsurlarını oluşturmaktadır.

Ekonomik şiddetin failleri kadının hayatını paylaştığı eşi, duygusal ilişki yaşamakta olduğu partneri, aile üyeleri, çalışma arkadaşları ya da patronu olabilmektedir. Hatta kadın yaşadığı ekonomik ya da duygusal bir ilişkiyi bitirme

sürecinde de ekonomik şiddete maruz kalabilmektedir (Adaçay ve Güney 2012, s. 315).

Psikiyatrislerin yapmış olduğu çalışmaların ardından ekonomik şiddet uygulayan bireylerin ilk olarak kişilik yapılarının ele alınarak incelenmesi gerekmektedir. Bireyin içerisinde yaşamış olduğu şiddet kavramının gelişiminin hangi aşamalarında ve hangi sebeplerden kaynaklı olduğunun bulunması şarttır. Söz konusu saldırgan davranışların tehlikeye karşı olarak kendini savunma amacı ile yapıldığı bilinirken, bireyin bu tarz durumlarda her seferinde başarıya ulaşacağına inanarak tutumlarını alışkanlık haline getirmiş olduğu görülmektedir.

Ekonomik şiddete maruz kalan kadınlar; kendini gerçekleştirememiş ve öz güven sahibi olamayan, gelir düzeyi düşük olan ve ekonomik açıdan bağımlı olan, evlilik sorunları yaşayan, boşanmış ya da boşanmak üzere olan, düşük eğitim seviyesine sahip olan ve ekonomik konularda bütün sorumluluğu erkeğe devreden, temel hakları konusunda bilgisiz olan kadınlardır (Ulaş 2012, s. 376, 377).

Ekonomik şiddet, Türkiye'de özellikle düzenli gelir sağlayan kadın bireylerin hayatında bulunan eş, sevgili, baba ya da ağabey tarafından kısıtlı bir gelire mahkum edilmeleri gibi durumlarda görülmektedir. Erkek tahakkümüne maruz kalan kadın bireyler çalıştıkları iş gücünün karşılığında almış oldukları aylık gelirden yalnızca yol ve ev idaresi parası ile kısıtlandırılmaktadır. Bu bağlamda ekonomik şiddet durumunda bireyler, paraya dönüştürmüş oldukları emeklerini, bir başkasının uygulamış olduğu kaba ve sert davranışlar yüzünden özgürce kullanamaz hale getirilmektedir. Ekonomik şiddet aynı zamanda çalışan bireylerin iş hayatlarında da görülmektedir. Bireylerin maaşlarının geç yatırılması, eksik verilmesi ya da ödenmemesi gibi durumlar da ekonomik şiddet içerisinde yer almaktadır.

Kadına yönelik psikolojik şiddet; kadına bağırmak, hakaret etmek, onu aşağılamak, başka kadınlarla kıyaslamak, kıskanmak, nasıl giyineceğine, nereye gideceğine, kimlerle görüşeceğine karar vermek, ölüm ile tehdit etmek, onun diğer insanlarla ilişkilerini sınırlamak, kendini geliştirmesine engel olmak, yaşadığı şiddetin sorumlusu olarak görmek, kültürel farklılıklarını reddetmek, bastırmaya

çalışmak veya bu gerekçeyle muamelede bulunulması gibi anti-demokratik ve insan haklarına aykırı süreçleri içeren uygulamalardır (Keskin, 2012, s. 92).

Psikolojik şiddet, ruhsal anlamda bireye acı ya da zarar verdirecek söz ve davranış kalıpları olarak bu çatı altında toplanmaktadır. Bu şiddet türü özellikle aile ve iş hayatında karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin ikili ilişkileri içerisinde görülmekte olan psikolojik şiddetin engellenmesi, karşı tarafı kişisel ya da sosyal özellikleri ile sürekli yermek, bireyde bulunan özgüven ve saygının yıpratılması gibi durumlar ile psikolojik şiddete zemin hazırlanmaktadır.

Aile yapılarından örneklendirme yaparak psikolojik şiddeti açıklamak istersek; erkek tahakkümü altında tutulan kadın bireylerin kıskançlık ya da dış çevreden gelebilecek tehlikelere karşı önlem alma bahaneleri ile sosyal ortamdan kısıtlana, giyim tarzı ve düşünce yapısı baskıları, şiddet ya da ölüm tehditleri veya arkadaş çevresinde kısıtlanma olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile hayatındaki bu zorba tutumlar ile bireyin psikoloji anlamında sağlığının olumsuz yönde seyir etmesine yol açmaktadır.

Dövüleceğinden korkan kadının psikolojik olarak da örselenebileceğini söylemek yanlış değildir. Erkeğin kadına evi terk ederse intihar edeceğini, çocuklarını kaçıracağını söylemesi kadın için bir korku kaynağı olabilir. Bazı durumlarda erkeğin, kadının geçmişiyle ilgili olumsuz şeyleri çevresine ya da kamuya açıklayacağını söylemesi de kadın için ciddi bir korku kaynağı olur ve kadını terk etmekten alı koyabilir (Aktaş, 2006, s. 35).

Sözel şiddet, karşıdaki bireyi hedef alarak kasıtlı bir şekilde kullanılan söz ve söz kalıplarını kapsamaktadır. Bireyin cezalandırılması ve yıpratılması amaçlı yapılmakta olan hakaret, aşağılama, tehdit ve başkaları ile kıyaslama şeklinde de ortaya çıkmaktadır. Bireyi korkutma, kontrol etme ya da davranışlarını sindirme amaçlı yapılmakta olan sözel şiddet, karşı tarafın güvenini sarsmaktadır. Sözel şiddet, lakap takmak, aşağılamak, utandırmak, alaycı ya da ağır sözler, olumsuzlama içeren kalıplar şeklinde kendini göstermektedir. Kız gibi, saçı uzun aklı kısa, eksik etek gibi atasözleri ve deyimlerle de sözel şiddetin pekiştirildiği görülmektedir.

Atasözlerimizde “Saçları uzun olduğu için akılları kısa olduğu söylenen (sözde şaka olarak) kadınlara karşıt olarak; saçları kısa olduğu için erkeklerin akıllı olduğuna inanılıyor. Saçın uzun ya da kısa olmasıyla zeka düzeyi arasında kuşkusuz nesnel bir bağ yoktur”. “Saçı uzun aklı kısa” deyimiyle “kaz kafalı” deyimleri arasında bir bağ kurulmakta ve her iki deyimde de “bir yandan cinsel yaşamın, bir yandan da o cinsel yaşamla özdeşleştirilen kadının kötülenmesi” ortaya çıkmaktadır (Küçük, 2003, s. 220).

1.2. TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Türkiye’de ki mevcut sosyo-kültürel yapı değerlendirmeye alındığı zaman kadına yönelik şiddeti meşrulaştırmaya dair yapıların ataerkil toplumun temelinde yer aldığı görülmektedir. Özellikle ataerkil bir yapının içerisinde bulunan Türkiye’de söz konusu yapının vermiş olduğu hakimiyet ile kadına yönelik şiddettin her alanda meşrulaştırılarak önünün açıldığı görülmektedir. Türk toplumunun sahip olduğu gelenek ve görenekler ile erkekler her zaman kadınlardan üstün bireyler olarak tasarlanmaktadır. Toplumsal yapının yaratmış olduğu erkek tahakkümü ile ikinci plana atılmış olan kadın bireylere yönelik şiddetler de sözde haklı kalıplara uydurularak meşrulaştırılmaktadır.

Türkiye’de kadına yönelik şiddet hak ve özgürlükler ele alınarak incelendiği zaman güvence yoksunlukları da göze çarpmaktadır. Yaygınlaşarak devam etmekte olan kadına yönelik şiddet ülkede varlığını gösteren cinsiyet eşitsizliğinden de kaynaklanmaktadır. Söz konusu kadın-erkek ayrımcılığı nedeni ile toplumsal yaşamda haksızlıklar meydana gelmektedir. Toplumda erkek bireylere kadınların namusunu koruma görevi verilirken kadınları ezme meşruiyetinin de altı bir kez daha çizilmektedir.

Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu’nun 1993 yılında kabul ettiği “Kadına Karşı Şiddet Bildirgesi”nde kadına yönelik şiddeti “Kadına fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar veren ya da verebilecek, kadınların acı çekmesine neden olabilecek, gerek kamu gerekse özel alanda yapılan bu tip davranışlara yönelik

tehditleri ve kadınların özgürlüğünün zorla kısıtlanmasını da içine alan şiddete yönelik her türlü cinsiyetçi davranışı içerir" şeklinde anlatmıştır (İlkkaracan 1996, Tekeli 1996, Yardım 2001, s. 36).

Cinsiyet üzerinden yola çıkıldığı zaman, topluma sunulan rol farklılaşmalarında erkek şiddeti töre, namus cinayetleri ve kan davaları ya da kadına yönelik şiddeti destekleyecek kılıf niteliğini taşımaktadır. Toplumun vermiş olduğu üstünlük nedeni ile kadınlar şiddete maruz bırakılmaktadır. Gerek geleneklerin vermiş olduğu erkek üstünlükleri gerekse toplumun erkeklere yüklemiş olduğu misyonlar ile kadınlar ciddi bir tehlike ile karşı karşıya bırakılmaktadır.

Kadına yönelik şiddet konusunda göz ardı edilen önlem eksiklikleri, şiddet suçunun tekrar işlenmesine yol açmaktadır. Çözüm önerileri ise aynı şekilde dikkate alınmamaktadır. Kadına yönelik şiddetin içerisinde en çok karşılaşılan tür ise aile içi şiddet vakalarında görülmekte olan fiziksel, cinsel, ekonomik, sözel ve psikolojik zorbalıklar olarak sıralanmaktadır. Kadına karşı şiddet aynı zamanda tecavüz, cinsel organlara zarar verme, iş yeri, sokak ya da evde taciz gibi geniş bir yelpazede olduğu bilinmektedir. Büyük yıkımlara sebebiyet veren şiddet olayları Türkiye'de dalga dalga büyümekte ve durdurulamamaktadır.

Kadının bedeni ne yazıktır ki yalnızca kadına ait değildir; toplumun üzerinde baskı kurduğu, ahlaka ait değerlerle dizginlemeye çalıştığı ve sürekli denetlediği bir bedendir bu. Kadının her tür davranış ve tutumu göz hapsine alınır. Öyle giyinmeseydin bakmazlardı, öyle oturmasaydın rahatsız etmezlerdi vb.. söylemler ile suçlanan hep kadınlar olmuştur. Çoğu zaman kadın bunu içselleştirerek hatayı kendinde aramıştır (Öztürk, 2000, s. 133).

Ekonomik gücün olmaması gibi nedenlerden dolayı maruz kaldığı şiddeti gizlemeye çalışan kadınlar, maddi açıdan korktukları gibi aile evine döndüklerinde de mutsuz evlilik yaşamlarına geri gönderilmektedirler. Şiddet gören kadınların bir kısmı statü yoksunluğu nedeni ile hayat mücadelesinden korkarak evliliklerinde şiddeti gizlemektedirler. Bu şekilde görülmekte olan şiddet olaylarının temelinde ise erken yaşlarda yapılan evlilikler, evlilik içerisinde sıklıkla görülmekte olan çiftler arası çatışmalar, çocukluk psikolojisinden gelen şiddet sorunları ve problem

çözememe şeklinde sebeplerin etkisi yer almaktadır. İnsan hakkı ihlali olarak değerlendirilmeye alınan kadına yönelik şiddet olayları, birçok sebep ile karşımıza çıkmaktadır.

Dünyada ve Türkiye'de kadına yönelik şiddetin yüzyıllar boyunca erkek egemen toplumlarda erkek otoritesinin bir dışa burumu olarak algılandığını ve hatta bunun toplumlar tarafından da örf, adet, gelenek, görenek, kültürel değer yargıları ve kanunlarla desteklenerek günümüze kadar etkisini sürdürdüğü görülmektedir. Kadının en çok şiddete maruz kaldığı yer ise kendini en çok güvende, mutlu, huzurlu hissetmesi gerektiği aile içinde gerçekleşmektedir. Aile içinde meydana gelen, cinsiyete dayalı, kadının üzerinde baskı ve üstünlük kurmayı amaçlayan, tehdit, dayatma, kontrol içeren, duygusal, ekonomik ve / veya fiziksel zararla sonuçlanan, kadının insan haklarının ihlalini içeren her türlü eylem aile içi kadına yönelik şiddettir (Özerdoğan, 2009, s. 85).

1.1.3. Kadına Yönelik Şiddetin Türleri

Aile içi şiddet, kocanın eşine ya da çocuklarına yönelik uygulamış olduğu zorba davranışları oluşturmaktadır. Fakat ne yazık ki Türkiye'de aile içerisinde şiddet gören bireyler, bu durumu dışarıya yansıtmaktan korkmaktadır. Aile içerisinde yaşanan şiddet olayları, çoğu zaman aile sorunları şeklinde lanse edilerek söz konusu şiddet vakaları olağanlaştırılmaktadır.

Günümüzde şiddet her alanda olduğu gibi aile içerisinde de artış göstermekte ya da var olan şiddet toplumsal duyarlılık seviyesinin artmasıyla daha fazla gözler önüne serilmektedir. Genel olarak Türk aile yapısında meydana gelen şiddet, aile bireylerinin birbirine ya da bireylerden birinin diğerleri tarafından fiziksel veya duygusal yönden saldırıya uğraması olarak ifade edilmektedir (Kılıç ve Kocadaş, 2012, s. 349).

Aile içi şiddetin etkileri psikolojik olarak uzun yıllar devam ederken aynı zamanda da uygulanan fiziksel şiddetin kadında oluşturabileceği uzun süreli hasarlar ile e kadar yol açmaktadır.

Kadına yönelik şiddetin tek bir sebebi olmamasıyla beraber çoğu zaman birbiri ardına bağlanan nedenler şiddete sebep olmaktadır. Ataerkil düzenin kadın ve erkek arasında ortaya koymuş olduğu güç dengesizliği kadına yönelik şiddetin en büyük nedenlerinden birisi olarak yer almaktadır. Aile, sosyal hayat, iş ya da medya kaynaklarında da sürekli tekrar eden bu güç dengesizliği her zaman kendini yeniden üreterek iktidarını korumaktadır. Erkek üstünlüğüne inanan toplumlarda ise söz konusu durum, kadına yönelik gösterilen şiddetin bir dayanağı haline gelmektedir.

Eşit olmayan toplum yapısından kaynaklanmakta olan kadına yönelik şiddet, geleneksel yapılar içerisinde incelendiği zaman aile içi şiddeti de beraberinde getirmektedir. Aile içi şiddetlerde kadınlar maruz kaldıkları şiddeti açığa vurdukları zaman, genellikle yakın çevresinden yardım alamadıklarını ve yalnız kaldıklarını görmektedirler. Kadınlar kendi ailelerinden ya da akrabalarından herhangi bir dayanak bulamadıkları gibi söz konusu olan yakın çevreleri genellikle erkeğin uygulamış olduğu şiddeti sözde sebeplere dayandırarak haklı çıkarmaktadır. Yıllar boyu yapılmış olan araştırmalara göre aile içerisinde yer alan ilişkilerde cinsiyet, yaş ve iş gibi üstünlüklerin de yaratmış olduğu sorunlar göze çarpmaktadır.

Birçok kültürde ya da bazı kesimlerde kadının davranışlarıyla şiddeti hak ettiği düşünülmüştür. Şiddetin kaynağı olarak kadının kendisi gösterilmiştir. Kadından beklenen davranışları göstermemesi, kendisine biçilen rolü düzgün oynamaması, kocanın ailesinin kurallarına uygun davranmaması, belki de kendi ailesinin düzenini devam ettirme isteği, şiddet görmesi için yeterli bir neden olarak görülmektedir (Bulunmaz, 2012, s. 221).

1.1.4. Şiddet ve Ataerki İlişkisi

Toplumlara inşa edilmiş olan ataerkil egemen kimlikler çoğu zaman sorgulanmamaktadır. Bu durumun sorgulanmama sebebinde ise en başta ataerkilliğin erkeği kutsal ve kudretli olarak tanımlaması bulunmaktadır. Sürekli bir biçimde iktidarını güçlendiren ataerkil sistem, erkeğin toplumdaki saygınlığını güncellemektedir. Bu bağlamda bakacak olursa toplumda erkekler tarafından

uygulanan şiddetler ataerkil sistem içerisinde normalleştirilmektedir. Çünkü söz konusu sistem içerisinde erkeğin her anlamda haklı çıkacağı durumlar yer almaktadır.

Toplumda hukuk kuralları, yasalardan önce töre kuralları ile yasaların oluşması ile hukuk eril bir bakış açısıyla oluşmaktadır. Kadınların erkeğe ait bir mülk ya da köle olmaları tüm kurumların işbirliği ile açıklanabilir. Sahiplik algısı ve yetkisi kadının mahrumiyetinin meşru ve doğru yansımasını çağrıştırmaktadır. Şiddet kadın üzerine kontrolü sağlamak ve kültürün sürekliliğini sağlamak adına uygulanmaktadır. İktidarı kaybetmemek için kadının sınırlarını daraltmakta, şiddet ile caydırıcılık sağlamaktadır (Özben, 2012, s. 745-746).

Ataerkilliğin erkekler üzerine kurmuş olduğu baskının faturası en fazla kadınlara kesilmektedir. Bu durum da baskı baskıyı doğurur mantığının doğruluğunu bir kez daha karşımıza çıkarmaktadır. Bir erkeğin varlık gösterdiği çevrede 'erkekliğini kurma', 'erkekliğini kanıtlama' çabası gibi durumlarda kadınların cinsel ve sözel şiddete maruz kalacakları davranış kalıplarını da beraberinde getirmektedir.

Kentte yetişen çocuklar daha dikkatli ve denetimli büyümektedir. Ancak aile içinde daha eşitlikçi bir yapı gözlenmektedir. İlişkiler daha içten olmakla birlikte kalıplardan arınmıştır. Çevresel faktörlerin kırsal bölgeler de olduğu gibi belirleyici olmadığı için baba, kültürel toplumda olması gerektiği gibi değil istediği gibi davranmaktadır. Özellikle kadınlara ait alanlar genişlemekte ve kurallar esnetilmektedir (Şentürk, 2012, s. 392).

Ataerkillik sisteminin yaratmış olduğu kalıplar içerisinde kalan erkeklerin büyük bir kısmında şiddet gösterme durumları hakimdir. Gelenekselliğe inanan ve geleneksel bir ortamda yetişen erkekler, sürekli erkeklik kimliğini kanıtlama ihtiyacı içerisinde olmaktadır.

Kültür kadının şiddete maruz kalma durumunu haklı sebeplere dayandırarak açıklamaktadır. Şiddet uygulayan erkek adına kadının şiddeti hak ettiğine dair söylemler ile toplumu ikna etmektedir. Şiddet eylemlerinin devam etmesi özellikle toplumsal zemini koruduğu için mümkündür. Kültür ise aracı ve aktarıcı kurum olarak toplum hafızasına belirgin ataerkil örüntüleri yerleştirmiştir (Erükçü, Öz, 2012, s. 520).

Erkeklerin ataerkil ağ içerinde serbest dolanması ve kadınların bu sistem içerisinde dar bir alana hapis edilmesi sonucunda kadınlar ikinci plana doğru itilmektedir. Kadınları erkeklerin denetim mekanizması altına sığdıran ataerkil sistem, işin ucunda şiddet ve boyun eğmek de olsa her zaman erkeğe sözde haklı bir dayanak sunmaktadır. Ataerkil sisteme göre bir erkeğin yaşamış olduğu süre boyunca otoritesini başta kadın ve çocuklar üzerinde kurması gerektiği algısı da şiddet faktörüne kapı aralamakta olan sebepler arasında yer almaktadır.

Modern hukuk kadını eşit bir konumda tanımlamış olsa bile toplumsal yapıda karşılık bulamaması kadının sorumluluklarını arttırmakla birlikte, ezilmişliğini de sürdürmektedir. Egemenlik anlayışının yasalarla belirlenmesi ile erkeğin konumunu önemli ölçüde korumuştur. Toplumda yasal ve değerler noktasında aile muhatap alınacağı zaman babalık kurumu dikkate alınmaktadır. Ev dışında aile iktidarı babalık ile şekillenmektedir. Yasalar babaya aileyi yönetme ve sahip çıkma noktasında sorumlu tutmaktadır. Bu durumun diğer bir açıklaması çocukların sahibi olarak babayı göstermesidir(Sancar,2009, s. 121).

1.1.5. Güç, İktidar ve Şiddet İlişkisi

Ataerkil toplumların temelinde cinsiyet rejimi diye tanımlanan yapıdan ötürü aile içi şiddet unsurlarını görmek mümkündür. En çok görülmekte olan şiddet türleri arasında yer alan aile içi şiddeti ortaya çıkaran faktörler, sadece aile içerisinden

gelmekle kalmayarak içinde bulunulan toplumun siyasi, ekonomik ve hukuksal gibi yapılarından da kaynaklanmaktadır.

Aile içi şiddetin nedenlerine geçmeden önce cinsiyet rejimi ve ataerkillik kavramları üzerinde durmak gerekir. Cinsiyet rejimi kadın ve erkeğin içinde bulunduğu toplumsal ilişkiyi gösterir. Cinsiyetin içinde oluştuğu toplumsal ilişkilerin birer iktidar ilişkisi olduğunu, bu ilişkilerin belirli bir sistematiğinin bulunduğunu ve bu sistematiğin toplumdaki tüm iktidar ilişkisi ve yapılarıyla etkileşim içinde bulunduğunu iddia eder (Bora ve Üstün, 2005).

Toplumlarda var olan ve cinsiyet temeline dayandırılan ayrımcı ataerkil anlayış şiddeti, kadın erkek eşitsizliğinin sürdürülmesinde bir araç olarak kullanmıştır. Toplumlar tarafından kadın ve erkeğe ayrı ayrı sunulan geleneksel motifler, erkeğin güç kazanarak iktidarını sağlamlaştırmasına yol açmaktadır. Erkeğin kurmuş olduğu kadına karşı üstünlük duygusu ise şiddeti getirecek olan olumsuz nedenler arasında yer almaktadır.

Egemenlik ilişkileri içerisinde gelişen şiddet ataerkil bir toplumsal zeminden beslenmektedir. Ataerkillik tarihsel süreç içinde oluşmuş çeşitli iktidar biçimleriyle gelişmiş siyasi, sosyal, kültürel bir egemenlik sistemine dönüşmüştür. Bu sistem toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmekte ve bireyin tüm yaşam biçimine davranışlarına yön vermektedir (Selek:2003).

Toplumun kadına cinsiyeti sebebi ile atfettiği roller, kadınların haklarını elde edememesine ve erkek iktidarı altında ezilmesine imkan tanımaktadır. Kadının ve erkeğin eşit bir konumda olmasını kabul etmeyen ataerkil toplumlarda, kadın bireyler sürekli bir şekilde baskı kıskacı altında tutulmaktadır. Bu bağlamda kadın ve erkek arasında büyük farklar oluşarak, şiddetin kapısı aralanmaktadır.

Kültürel değerler erkeği egemenlik ile taçlandırmaktadır. Toplumda hukuk kuralları, yasalardan önce töre kuralları ile yasaların oluşması ile hukuk eril bir bakış açısıyla oluşmaktadır. Kadınların erkeğe ait bir mülk ya da köle olmaları tüm kurumların işbirliği ile açıklanabilir. Sahiplik algısı ve yetkisi kadının mahrumiyetinin meşru ve doğru yansımasını çağrıştırmaktadır. Şiddet kadın üzerine kontrolü sağlamak ve kültürün sürekliliğini sağlamak adına uygulanmaktadır. İktidarı kaybetmemek için kadının sınırlarını daraltmakta, şiddet ile caydırıcılık sağlamaktadır (Özben, 2012, s. 745-746).

Ataerkil sistemin erkeği ve erkeğin üstünlüğünü sürekli olarak belirtmesi ile erkek iktidarı güçlenirken aynı zamanda meşruluk kazanmıştır. Ataerkil kuralların yaratmış olduğu eşitsizlikler ve farklılıklar ile erkek hegemonyası artış göstermiştir. Erkek iktidarının sözde haklı sebepleri doğrultusunda ise kadına karşı şiddet durdurulamaz bir noktaya getirilmiştir.

1.1.6. Eril Şiddet

Erkeklerin kadınlar üzerinden sergilemiş oldukları tahakküm durumları kültürler içerisinde de inşa edilmektedir. Günümüzde her toplumun kendine göre uyarlamış olduğu bilinen hegomonik erkeklik tasarıları vardır. Kültürün belirlemiş olduğu erkeklik sınırları içerisinde yetişen bireyler ise eril iktidarın devamını sağlamaktadır. Bu süreci istenildiği gibi yaşamayan erkekler, eril iktidarlar tarafından dışlanarak cezalandırılmaktadır.

Evin süsü, çocukların anası olan, toplumsal özne olmayan, görülmeyen ve duyulmayan makbul kadının iyice olumlanması bu tanıma razı gelmeyen kadınların olumsuzlanması ile sonuçlandı. Bu tanıma razı gelmeyenler eril şiddete, tacize ve tecavüze razı geleceklerdi artık. Elbette bu makbul tanımına uymak nasıl bir seçenekse uymamak da öyleydi ve bu nedenle kadınlar sürekli denetim altında tutulmalıydı. Bunların sonucu olarak 2014 yılında 294 kadın cinayete kurban gitmiş.

Bu kadınların %40'ı kocaları, %7'si eski kocaları, %13'ü erkek arkadaşları tarafından öldürülmüş (Kadın Cinayetlerini Durduracağız).

Eril tahakkümün getirmiş olduğu olumsuz sonuçlar çerçevesi ise cinsiyet ayrımcılığın ve kadına yönelik şiddetin artmasına zemin hazırlamaktadır. İçerisinde bulunulan erkek iktidarının devamı niteliği taşıyan erkek tahakkümleri, kadına yönelik işlenen suçları da meşru kılmaktadır. Eril iktidarın bu denli keskin bir biçimde meşrulaştırılmasının en temel sebebi ise toplumsal cinsiyet rollerinin getirmiş olduğu ayrıcalıklı durumlardır.

Erkeklik, sınıfsal, kültürel ve cinsel yönelim gibi etmenlere bağlı olarak farklılaşmaktadır; dolayısıyla birden fazla erkeklik vardır. Bu nedenle erkeklik yerine "erkeklikler" kavramının daha açıklayıcı olduğu vurgulanmaktadır. Hegemonik erkeklik kavramının iktidar ilişkilerini içermesi nedeniyle, erkeklikler vurgusu daha net bir şekilde görülebilmektedir (Onur ve Koyuncu, 2004, s. 34).

Toplum içerisinde var olan üstün erilliğin getirmiş olduğu erkek tahakkümü, cinsiyetçi söylemi de beraberinde getirerek kadını hedef almaktadır. Eril tahakküm sınırlarına hapsolan kadınlar, ne yazık ki sürecin getirmiş olduğu olumsuz sonuçlar nedeniyle fiziki, cinsel ya da sözel şiddetlere maruz bırakılmaktadır.

Erkek birey, neredeyse daha doğmadan belirlenmeye başlar ve erkek olmanın gereklerini uzun bir süreçte, farkında olmadan içselleştirir. Yürümekten kadeh tutmaya, çeşitli hareket biçimlerinden, parmak kaldırmaya, laf atmaktan direksiyon tutmaya, konuşmaktan omuz atmaya uzanan bir aralıkta değişiklik gösteren erkeksi davranışlar, erkekliğin inşası sürecinde doğallaşır, tekrarlar yoluyla, üzerinde konuşulmasına gerek kalmayacak kadar "normal" davranışlar haline gelir (Cengiz ve ark. 2004, s. 57).

Ataerkil düzen içerisinde bulunmakta olan değişmeyen kanun ve kurallar toplumda üstün bir şekilde erkek iktidarını kurmaktadır. Ataerkil sisteme göre güçlü

olan, kahraman olan, işin ehli olan ve kadınların gücünü aldığı kişi rolünü üstlenenler hep erkektir. Bu bağlamda da kadınlar topyekûn bir şekilde eril şiddetin hedef noktası haline gelmektedir.

Hegomonik erkeklik, erkeğin tek bir biçimde, bir örnek model üzerinden temsil edilmesi, tek bir erkeklik biçiminin, diğer erkeklik biçimlerinin tümünü yok sayması, farklı biçimlere yaşam alanı bırakmaması anlamında baskıcı bir tanımlamadır. Diğer erkeklik biçimleri ya yok sayılır, ya da marjinalleştirilir. Bu anlamda erkeklik, yalnızca kadınlar üzerinde egemenlik kuran bir iktidar biçimi değil, diğer erkeklik biçimleri üzerinde de –radikal feministlerin ifadesiyle- son tahlilde şiddeti içeren biçimde tahakküm kuran bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Baştürk Akça& Tönel, 2011, s.26).

Ekonomik gücün ve kahramanlık gücünün sürekli bir biçimde erkeklere atfedilmesi nedeniyle cinsiyetçi farklar daha çok artış göstermektedir. Namus ve erkek iktidarı için savaştığı her fırsatta tasvir edilen erkekler, kadınları ikincil plana itmektedir. Ataerkil toplumlarda kadınlar sürekli bir biçimde tek başına yaşayamayan ve eril bir gücün altında yönetilmesi gereken bireyler olarak gösterilmektedir.

Ataerkil toplumda kadının iş yaşamına girmesi, ev yaşantısının dışında kendisine bir kimlik edinmesi ve ekonomik özgürlük kazanması bazı dengelerin değişmesine neden olmuştur. Türkiye'de cinsiyetler arası ilişkileri belirleyen ilkelerin başında "namus" gelmektedir. Erkeğin, kadının namusu üzerindeki denetimini yitirme korkusu kadına yönelik psikolojik baskı ve şiddeti arttırmıştır (Özkan, 2012, s. 80).

Eril şiddet kadınları etki ve kontrol altında tutmaya odaklanmıştır. Ataerkil yapı eril şiddetlerin sonucunda herhangi bir suçlu aramaktan ziyade kaderci ve kabullenici bir tutum sergilemektedir. Yapının getirmiş olduğu olumsuz dayatmalar

ile kadınlar da eril gücü kabul etmektedir. Eril tahakküm kadınlara bedenini nasıl kullanması gerektiği yönünde dayatmalar sunmaktadır.

Hegemonyası kabul edilen erkekler, güçlü, başarılı ve sert görünen, dürüst ve ağırbaşlı olan erkeklerdir. Kendisine tâbi olanları sevme, koruma ve gerektiğinde şiddet kullanma, hegemonik erkekliğin özelliklerindendir (Selek, 2008, s. 125).

1.1.7. Yaygın Bir Şiddet Türü Olarak Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet vakalarında kocanın eşine ya da çocuklarına karşı uygulamış olduğu zorba davranışlar daha çok göze çarpmaktadır. Aile içerisinde şiddete hedef olabilecek bir diğer grubu ise savunmasız ve yaşlı bireyler oluşturmaktadır. Türk toplumunda yaşanan aile içi şiddet vakalarının ise kadınlara karşı uygulanan tehdit ve korkular nedeniyle hukuka ulaştırılmadığı görülmektedir. Bireyler aile içerisinde karşılaşmış oldukları bu zorba davranışları ailevi sorunlar ekseninde düşünerek adli vaka boyutuna ulaştırmamaktadır.

Türkiye'de aile içinde yaşanan sorunlar mahrem kabul edildiğinden en yakın kişilere bile zor anlatılmaktadır. Şiddete maruz kalan kadın uğradığı şiddeti başkalarına anlatmaktan çekinmekte, durumun başkaları tarafından bilinmesini istememektedir. Şiddetin açığa vurulması halinde de genellikle şiddet mağduruna yardım etmek yerine, "kol kırılır, yen içinde kalır" anlayışıyla aile birliğinin devam etmesi adına sessiz kalması tavsiye edilmektedir ya da kadın suçlanmaktadır (Vatandaş, 2003, s. 43).

Aile içi şiddet üzerine yapılan çalışmaların ortak görüşü aile içi şiddetin nedenini bireysel düzlemden çok toplumsal düzlemde ele almaktadır. Bu araştırmalara göre şiddet, ailenin yapısı ve işlevlerinden, aynı zamanda bu aileyi içerisinde barındıran toplumsal yapıdan kaynaklanmaktadır. Özel alanda ortaya çıkan şiddet, erkek egemenliğinin meşrulaştırılmasından, erkeğin daha değerli görünmesinden ve kamusal alandaki ataerkil siyasi ve ekonomik kurumların egemenliğinden bağımsız düşünülemez (Demir, 2006).

Ailede görülmekte olan şiddet vakalarının sonuçları kimi zaman fiziksel olup belli bir zaman çerçevesinde iyileşse de, psikolojik hasarın yıllar boyu ya da bireyin ömrü boyunca devam ettiği görülmektedir. Yaralamanın dozu ele alındığında ise şiddet ölümcül nedenlere de yol açmaktadır.

Bireylerin olumlu davranış özelliklerini kazandığı ve geliştirdiği bir ortam olarak değerlendirilen aile, zaman zaman en büyük duygusal rahatsızlıkların, gerilim ve çatışmaların kaynağı haline gelebilmekte az ya da çok ger çeşit şiddetin beslendiği ve uygulandığı bir konuma sahip olabilmektedir. Aile, şiddetten en fazla etkilenen ve şiddetin oluşumunu en fazla etkileyen kurumların başında gelmektedir. Ailenin, şiddetin oluşumunu etkilemesi ve sonrasında etkilenmesi, aile içi şiddetin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Aile içi şiddet olayları genellikle eşler arasında kocanın karısına ve ebeveynlerin çocuklarına karşı yönelttikleri şiddet eylemleri olarak görülmektedir. Aile içi şiddet, özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde fiziksel ve duygusal hasara neden olabilmektedir (Günay, Bener, 2011, s.2).

Aile içerisinde görülmekte olan kadına şiddet vakalarını tek bir sebebe bağlamak ne yazık ki mümkün değildir. Toplumda mevcut olan ataerkil düzenin de katkıları ile kadın erkek arasında sürekli olarak pekiştirilerek belirtilen güç dengesizliği şiddetin en büyük nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Söz konusu maddelere aynı zamanda aile, sosyal hayat, iş ya da medya araçlarından da sürekli bir şekilde tekrarlanan güç dengesizliği ve üstünlük vurguları çoğunlukla görülmektedir. Erkek üstünlüğüne inanan ataerkil toplumlarda, kadına uygulanan şiddetler için mutlaka birçok dayanak oluşturulmaktadır.

Aile içi şiddet her yaşta, toplumda, eğitim düzeyinde ve sosyoekonomik grupta meydana gelen yaygın bir problemdir. Bu problem birbirine bağımlı ya da bağımsız şekilde aynı ev içerisinde var olur. Şiddet ve şiddetin yarattığı korku normal aile fonksiyonları üzerinde yıkıcı etki yapar. Ev içi şiddetle birlikte yaşama; tüm aile üyelerinde fiziksel ve duygusal hasara neden olur. Kişilerin beslenme ve bakım ve gereksinimlerini karşılayan, güven duygusu veren, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olması gereken aile, çoğu kez, her çeşit şiddetin beslendiği ve uygulandığı tek odak olmaktadır. Aile dışında gerçekleşen şiddet için

toplum sorumlu tutulurken, aile içinde oluşan şiddet gizli kalmakta, özel hayat olarak kabul edilmekte, çoğu kez de olağan ve yasal olarak karşılanmaktadır (Tekeli, 1993).

Türkiye'de aile içi şiddet kapsamında kadına karşı şiddetin ciddi bir toplumsal sorun olduğunu İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin 2003 yılında Ülke Çapında yaptığı araştırmada katılımcıların % 77'si "Türkiye" de aile içi şiddet ciddi bir toplumsal sorun mudur?" sorusuna "katılıyorum" yanıtını vererek gözler önüne sermiştir (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2003, s.101).

Geleneksel yapılara bakılarak değerlendirilmeye yapıldığında kadına yönelik şiddet kapılarının aralandığı da görülmektedir. Aile içerisinde görülmekte olan şiddet olaylarında, bireyler hukuka başvuramazken yakın çevrelerinden de yardım desteği alamamakta oldukları görülmektedir. Kadınlar kendi ailelerinden ya da akrabalarından herhangi bir dayanak bulamadıkları gibi söz konusu olan yakın çevreler genellikle erkeğin uygulamış olduğu şiddeti haklı çıkarmaktadır.

Kadının, kabullenmek zorunda kaldığı kimliklere uymayan tutum ve davranışlarını, erkek doğrudan kendi egemenliğine yöneltilmiş bir tehdit olarak algılamakta, bundan ötürü aile içinde kadına yönelik şiddet ortamı doğmaktadır. Toplumsal süreç açısından sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik anlamda şiddete karşı donanımlı olmayan kadın, şiddeti olağanlaştırarak aile yaşamını sürdürmektedir. Kadın çoğu zaman fiziksel şiddet dışında kalan duygusal, ekonomik, sosyal çevreden tecrit edilme vb. şiddet biçimlerini yaşadığının bile farkına varamamaktadır (Taş, Uyanık, Karakaya, 1997, s.67).

Şiddet eyleminden zarar gören kadınlar sevdikleri, çevreleri ve çeşitli sosyal kurumlar tarafından negatif tepkiler almaktadır. Peki bazı mağdurlar ve şiddet suçu kurbanları, kendi suçları olmaksızın neden sorumlu olarak tanımlanırlar? Bu sorunun cevabı viktimolojinin, araştırma alanlarından bir diğeri olan kurbanın suçtaki rolü ve sorumluluğu kavramına karşılık gelmektedir. Bu bağlamda viktimoloji, mağdurun başına gelen suç eylemlerinde katkısı olduğunu savunmaktadır. Mağdurlar hakkında

ilk çalışmalarda ampirik deliller olmaksızın mağdurların da bazı suçların işlenmesinde sorumlulukları olduğu öne sürülmüştür (Bahar, 2006, s.3).

1.1.8. Gelenek ve Göreneklerin Yarattığı Gerekçeli Şiddet

Ataerkil düzenin hakimiyet göstermiş olduğu toplumlara bakıldığı zaman kadına yönelik şiddet olaylarında gelenek ve göreneklerinin büyük bir payda oluşturduğu görülmektedir. Söz konusu geleneksel toplumların yaratmış olduğu 'geleneksel kadın' imajı ile kadınlar ikinci sınıfa atılarak, şiddet ve zorbalıklara açık hedef haline getirilmektedir. Geleneksel yapı içerisine hapsolmuş kadın bireylerin yaşam alanı sadece eşine, çocuklarına ve evine bakma yükümlülüğü ekseninde dönmektedir.

Günümüzde şiddet her alanda olduğu gibi aile içerisinde de artış göstermekte ya da var olan şiddet toplumsal duyarlılık seviyesinin artmasıyla daha fazla gözler önüne serilmektedir. Genel olarak Türk aile yapısında meydana gelen şiddet, aile bireylerinin birbirine ya da bireylerden birinin diğerleri tarafından fiziksel veya duygusal yönden saldırıya uğraması olarak ifade edilmektedir (Kılıç ve Kocadaş, 2012, s.349).

Gelenek ve görenekler kadına evde oturarak ev işi ile uğraşan, eşinden ve çocuklarından sorumlu bireyler olarak sorumluluklar yüklerken, kadına yönelik şiddetin kapısını da bir kez daha açarak sürekli bir biçimde inşasını sağlamaktadır. Gelenek ve göreneklerin kadına yönelik şiddeti ve cinsiyetçi söylemleri artıran bir diğer unsuru da toplumumuzda yer alan ve kadınları hedef gösteren atasözleri olmaktadır.

Erkek egemen siyasal, toplumsal ve ekonomik yapılar, aile içi şiddeti beslemekte ve kadınlara şiddetten çıkış yollarını kapatmakta önemli rol oynarlar. Aile içi şiddet üreten dinamikler, toplumsal, hukuksal, ekonomik, geleneksel, siyasal ve eğitimsel yapısı içerisinde kadını ayrımcılığa uğratan ve erkeğe bağımlı kılan mekanizmalardan kaynaklanmaktadır. Erkeğin toplumun ataerkil geleneklerinden

kaynaklanan kadına göre üstün konumu, kadının erkeğe hizmet etmesinin ve erkeğin aile içi kararlarda kadından daha fazla söz sahibi olmasının "doğal görülmesi" de şiddeti besleyen diğer unsurlardır (İlkkaracan ve Gülçür, 1996, s.25).

Geleneksel kadınlar için oluşturulmuş olan bu dar yaşam alanında eş, çocuk ya da ev sorumluluklarından uzak kalındığı zaman şiddet için sözde sebeplerin oluşturulduğu görülmektedir. Yukarıda da anlatıldığı gibi gelenekselliğin ekseni altına giren kadınlar ataerkil sistemin yüklemiş olduğu sözde sorumluluklar kapsamında yapmış olduğu ihmaller nedeni ile şiddete maruz kalmaktadır. Söz konusu nedenler ile şiddet gören kadınlara karşı uygulanmış olan bu zorba davranışlar ise sözde nedenlere bağlanarak olağanlaştırılmaktadır.

Aile içi şiddet üzerine yapılan çalışmaların ortak görüşü aile içi şiddetin nedenini bireysel düzlemden çok toplumsal düzlemde ele almaktadır. Bu araştırmalara göre şiddet, ailenin yapısı ve işlevlerinden, aynı zamanda bu aileyi içerisinde barındıran toplumsal yapıdan kaynaklanmaktadır. Özel alanda ortaya çıkan şiddet, erkek egemenliğinin meşrulaştırılmasından, erkeğin daha değerli görünmesinden ve kamusal alandaki ataerkil siyasi ve ekonomik kurumların egemenliğinden bağımsız düşünülemez (Demir Akçer, 2006).

1.2.KADINA YÖNELİK ŞİDDETİ YARATAN KOŞULLAR

Kadına yönelik şiddeti, tek bir çatı altında toplamak mümkün değildir. Birçok neden altına sığdırılarak uygulanmakta olan kadına yönelik şiddet, çoğu zaman toplum içerisindeki erkek egemen yapıdan ve söz konusu yapının getirilerinden kaynaklanmaktadır. Kadın bireylerin ekonomik, toplumsal, eğitimsel gibi birçok açıdan geri bırakılması gibi sebepler de kadına yönelik şiddetin önünü açmaktadır. Toplum içerisinde belirlenmiş olan ve sözlü yasalardan dolayı yaratılan erkek üstünlüğü ise şiddeti besleyen etkenleri oluşturmaktadır.

Birçok kültürde ya da bazı kesimlerde kadının davranışlarıyla şiddeti hak ettiği düşünülmüştür. Şiddetin kaynağı olarak kadının kendisi gösterilmiştir.

Kadından beklenen davranışları göstermemesi, kendisine biçilen rolü düzgün oynamaması, kocanın ailesinin kurallarına uygun davranmaması, belki de kendi ailesinin düzenini devam ettirme isteği, şiddet görmesi için yeterli bir neden olarak görülmektedir (Bulunmaz ,2012 s.221).

Bireylerin geçmişinde yaşadığı ya da sürekli tekrarlamış olduğu şiddet davranışları, daha sonraki süreçlerde eğilimini oldukça farklı alanlara yayarak artırmaktadır. Bu bağlamda şiddete hedef olan bireylerin, şiddet uygulayan kişilerden hayatlarını soyutlamadıkları sürece de bu tarz zorbalıkların artarak devam edeceği bilinmektedir. Toplumun ve toplumsal cinsiyet kavramının yaratmış olduğu roller de kadını şiddete götüren sebepler arasında yerini almaktadır.

Ülkemizde yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında ise; benzer olarak sözle karşılık vermenin, yemeği yakmanın, çocuklarla yeterince ilgilenmemenin, lüzumsuz para harcamanın ve cinsel ilişkiyi reddetmenin kocanın karısına şiddet uygulaması için haklı gerekçe olduğunu ortaya koymaktadır (Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması, 2003; akt.:Bugay ve Delevi, 2012, s.14).

Toplumsal kalıplar, kadın bireyler için belirlemiş olduğu, "susmak", "itaat etmek" gibi sözde sorumluluklarla kadına yönelik şiddetin önü daha çok açmaktadır. Söz konusu toplumsal kalıplar ile kadına yönelik şiddet için sebepler yaratılırken, şiddet suçlarına da meşruluk kazandırmaktadır. Şiddetin geleneksel toplumlarda neden ve güç bulması ile birlikte suç oranlarında da hızla artış olmaktadır.

Türkiye'de kadına yönelik şiddet gerçek boyutlarıyla tam olarak bilinmeyen ciddi bir sorundur. Kadınlar şiddete boyun eğmek durumunda kalmışlardır, çünkü çocuklarının babasız büyümesi düşüncesi, ekonomik olarak eşe bağımlılık ya da gidecek yerinin olmaması gibi düşünceleri vardır (Tufan, 2012).

Türkiye'de var olan kadına yönelik şiddetin başlıca nedenleri arasında ise geleneksel ve modern yaşam arasında ki farklılıkların günümüz aile hayatına sağlıklı bir şekilde geçirilememesinden kaynaklanmaktadır. Eğitim ve ekonomik eşitsizlik ya da yetersizliklerin de sebebiyet vermiş olduğu şiddet olayları ile söz konusu vakalar

yüzdelik dilimini sürekli bir şekilde yukarıya çekmektedir. Mevcut düzensizlikler ise kadına yönelik uygulanan şiddeti haklı çıkarmak için birer bahane olmaktadır.

Şiddetin toplum tarafından doğal görülmesi ya da desteklenmesi, şiddete yönelik hoşgörü ortamının sağlanması, kadının ekonomik imkânlardan yoksun bırakılması, toplumsal hayata katılım ve karar alma mekanizmalarında eşitliğin sağlanamamış olması şiddeti besleyen diğer unsurladır (Şener, 2011).

Evlilik içi şiddetlerde zamanında hazırlanmamış yemekler, kadının eşine ya da eşinin ailesine cevap vermesi, çocuk ve ev sorumluluklarını eşinin istedikleri doğrultusunda yerine getirememesi, izinsiz dışarıya çıkma gibi konulardan dolayı da erkek bireyler kadına yönelik şiddete sebebiyetler kazandırmaktadır. Erkeklere adanmış olan kadına karşı üstünlüğün normalleştirilmesi de şiddetin besleyici faktörlerinden biri haline gelmektedir.

Kadına yönelik şiddetin nedenlerini başlıklar altında incelemeye alırsak üç kategoriye ayırmamız mümkün olmaktadır. Bu bağlamda kadına yönelik şiddet olgusunu toplumsal, biyolojik ve psikolojik olmak üzere üç farklı sebep altında toplanmaktadır. Söz konusu kategorilerin nedenleri ise toplumda görülmekte olan ataerkil yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplum içerisinde olan ve toplumdan beslenen ataerkil yapının kendini en çok aile içerisinde göstererek şiddeti yenilediği görülmektedir.

Şiddet davranışlarının, alkol ve uyuşturucu madde alındığında da boyutunu artırarak kendini gösterdiği görülmektedir. Nedeni tam olarak açıklanamayan bu uçsuz bucaksız şiddet konusu, çocukluk psikolojisine kadar inebilmektedir. Bireylerin kimi zaman stres ile baş edemediği zamanlarda ve öfke kontrolü yapamadığı durumlarda şiddet ile karşılaşma artış göstermektedir. Kadınların yaşamış olduğu bu sorunlar, hayatlarının geride kalan kısmına da yansıyarak yaşamlarını çerçevelemektedir.

Fiziksel şiddet, öldürme, yaralama, tecavüz, dayak gibi eylemleri kapsayan bir kategori olarak anlaşılmaktadır. Buna karşılık psikolojik şiddet, sınırları açık ya da örtük bir şekilde belirlenmiş olan toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkan eylem

ve düşüncelerinin, bu sınırlar çerçevesinde yargılanması sırasında ortaya çıkan bireysel ya da toplumsal benlik arasındaki çatışmanın, toplumsal benlik lehine, bir rıza ya da boyun eğme ile sonuçlanmasını sağlayan her tür baskılama mekanizmasını kapsamaktadır (Çelik, 2000).

1.3.1. Erkeklik Krizlerinin Yarattığı Kadına Yönelik Şiddet

Toplumsal cinsiyetin yaratmış olduğu durumlardan dolayı kadınlar ezilen erkekler ise ezen bireyler olarak tasarlanmaktadır. Kadın ve erkek bireyler üzerinde inşa edilen toplumsal cinsiyet ilişkileri kadınları erkeklere göre geri planda tutmaktadır. Erkeklik kavramının, toplumlardan topluma değişiklik gösterdiği bilinmekle beraber genellemelerden uzak kalan bir toplumsal kategori niteliği taşımaktadır.

Erkeklik, kökleri tarih boyunca ataerkil cinsiyet düzeni içinde şekillenen ve kendini dil, bilinç ve toplumsal yaşamın kurumsallaşmış yapılarında yeniden üreten, cinsiyet eşitsizliği bağlamında anlaşılmalıdır (Ertürk, 2004, s. 4–5).

Kadınlar ve erkekler arasında yaratılmakta olan kimlik oluşumundaki eşitsizlikler birçok hak ihlalini doğurmaktadır. Ataerkil toplumlarda daha çok görülmekte olan erkeklik krizleri ise kadına karşı şiddeti meşrulaştıracak bahaneler üzerinde temelini kurmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramının yaratmış olduğu temel eşitsizliklerden, cinsiyetçi söylem ve erkek egemen ideoloji ile birlikte kadına karşı gösterilen hak ihlallerinin iktidarı güçlendirilmektedir.

Erkeklik, sınıfsal, kültürel ve cinsel yönelim gibi etmenlere bağlı olarak farklılaşmaktadır; dolayısıyla birden fazla erkeklik vardır. Bu nedenle erkeklik yerine "erkeklikler" kavramının daha açıklayıcı olduğu vurgulanmaktadır. Hegemonik erkeklik kavramının iktidar ilişkilerini içermesi nedeniyle, erkeklikler vurgusu daha net bir şekilde görülebilmektedir (Onur ve Koyuncu, 2004, s.34).

İKİNCİ BÖLÜM

MEDYADA KADIN TEMSİLİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

2.1. CİNSİYET ve TOPLUMSAL CİNSİYET KAVRAMLARI

Toplumsal cinsiyet kavramı İngilizcede ‘gender’ olarak ifade bulurken, ilk kez 1968 yılında Robert Stoller tarafından ‘’Sex and Gender’’ isimli kitabında toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten (sex) nasıl farklı olabileceğini göstermek için ortaya atılmıştır. Cinsel kimlik, kişinin kendine ait olduğu cinsi bilme hissidir. Bu kimliği topluma ifade etmek ise, ‘cinsiyet rolü’ aracılığı ile olmaktadır (İmançer, 2006).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarını anlamak için her kavramı da ayrı ayrı incelemek gerekmektedir. Cinsiyet kavramı bizlere, kadın ya da erkek olmanın yaratmış olduğu biyolojik farklılıkları ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet terimi ise kadın ya da erkek olmanın bulunulan toplum ve kültür tarafından yüklenilen beklentileri ifade etmektedir. Bu bağlamda cinsiyet biyolojik farklılığı temsil ederken, toplumsal cinsiyet de biyolojik farklılıklara bireyin içerisinde bulunmuş olduğu kültürün yüklediği anlamları temsil etmektedir.

“Cinsiyet”, kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleridir. “Toplumsal Cinsiyet” ise kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade eder. Toplumsal cinsiyet biyolojik farklılıklardan dolayı değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, algıladığı, nasıl düşündüğü, nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili bir kavramdır (Öztürk 2003, s.8).

Bu bağlamda cinsiyet teriminin kadın ve erkek bireyler de görülmekte olan genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerin kapsaması olduğunu anlamaktayız. Toplumsal cinsiyet kavramının ise kadın ve erkeğin içerisinde bulunmuş olduğu toplum tarafından biçilmiş görevlerin bir karşılığı olarak açıklanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet teriminin, oluşturmuş olduğu çerçeve ise karşımıza tek bir erkeklik modeli çıkarmaktadır. Akça ve Tönel söz konusu yaklaşımı şu şekilde özetlemektedir:

Genel olarak kadın ve erkek için belirlenmiş olan cinsiyet rollerine ilişkin eleştirel bir bakışı ifade etmektedir. Erkek davranış normları, cesaret, saldırganlık, bağımsızlık, egemenlik, teknolojik beceri, grup dayanışması, macera, zihinsel ve bedensel dayanıklılık gibi değerler üzerine kuruludur. Bu davranış kalıpları ya da cinsiyet rolleri tek bir erkeklik biçimini dayatmaktadır (Akça ve Tönel, 2011, s. 27,28).

Bireyin içerisinde bulunmuş olduğu yapılarda hakim olan toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyeti de içerisinde barındırmaktadır. Toplumsal cinsiyetin belirlemiş olduğu kadın ve erkeğe biçilmiş davranış kalıpları, rol olarak bireylere yüklenmektedir. Gender olarak da ifade edilmekte olan toplumsal cinsiyet kavramına genel olarak bakıldığı zaman, toplumların bireylerden istemiş olduğu beklentilerin söz konusu olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı İngilizcede ‘gender’ olarak ifade bulurken, ilk kez 1968 yılında Robert Stoller tarafından ‘’Sex and Gender’’ isimli kitabında toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten (sex) nasıl farklı olabileceğini göstermek için ortaya atılmıştır. Cinsel kimlik, kişinin kendine ait olduğu cinsi bilme hissidir. Bu kimliği topluma ifade etmek ise, ‘cinsiyet rolü’ aracılığı ile olmaktadır (İmançer, 2006).

Bir çevre tarafından oluşturulmakta olan toplumsal cinsiyet kalıplarına baktığımız zaman ataerkil yapının güçlendirilmek istendiği görülmektedir. Söz konusu terim ile erkek üstünlüğü sözde nedenler ile güçlendirilerek iktidarını sürdürmektedir. Bu bağlamda ise toplumlarda cinsiyet eşitsizliği oluşmaktadır.

Toplumsal cinsiyet bağlamında yapılan çalışmalar, toplumlarda süregelen toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpların, özellikle kadını olumsuz yönde etkilediğinin; kadının ikincil konumunu pekiştirdiğinin ve cinsiyete dayalı ayrımcılığı yeniden ürettiğinin altını çizmektedir. Toplumsal cinsiyet çalışmalarının dikkat çektiği bir

diğer nokta, kadının kendi aleyhine olan bu süreçleri yeniden üretmek ve pekiştirmek bağlamında sergilediği aktif roldür (Zeybekoğlu Dündar, 2012, s.121).

Kadın ve erkek bireyler arasına biyolojik farklılıkları sıralayan toplumsal cinsiyet kavramı, istediği şekilde kadın bireylere yön vermektedir. Kadınları her zaman ikincil konumda sıralamakta olan toplumsal cinsiyet, aynı zamanda kadınlara toplumun belirlemiş olduğu erkek temsilini de kabul ettirmek istemektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı genel olarak kadınlık ve erkekliğin, biyolojik farklılıklarının yanı sıra, toplumsal/kültürel/tarihsel olarak belirlendiğini ve öğrenilen bazı rol/davranışlar tarafından biçimlendirildiğini belirtmek amacıyla kullanılmaktadır. Cinsiyetin toplumsal olarak da inşa edilmesi, aynı zamanda toplumsal cinsiyetin değişebilirliğini de gündeme getirmektedir. Bunun yanı sıra kavram, kişinin biyolojik cinsiyetiyle sonradan tercih ettiği toplumsal cinsiyet arasında farklılıklar olabileceğini de içermektedir (Alankuş, 2007, s.28-29).

Toplumsal cinsiyette kadın feminen, erkek maskülen olarak adlandırılmaktadır. Bu sınıflandırma ile bireylerin toplumsal ve kültürel kişilik özellikleri de içinde bulunulan yapı tarafından belirlenmektedir. Kültürün belirlemiş olduğu toplumsal cinsiyet rolleri ise erkek bireylere övgü dolu anlamlar verirken, kadın bireylere ise erkek himayesinde olması gereken pasif bir kimlik anlamı vermektedir. Bu bağlamda erkeğin kurmuş olduğu kimliksel üstünlük cinsiyetinin, bireyin içerisinde bulunmuş olduğu ve kültürel yapı tarafından belirlediği toplumsal cinsiyet rolleri olmaktadır.

Cinsiyet, atfedilmiş bir statüdür. Başka bir deyişle, cinsiyet toplumda bireye atfedilen bir konumdur. Bireyler atfedilen statüleri üzerinde kontrole sahip değildirler. Bunun aksine, aldıkları eğitim ve/veya meslekleri aracılığıyla kazanılmış statülerini belirleyebilirler. Bir atfedilmiş statü olan cinsiyeti ise, değiştiremezler. Cinsiyet aynı zamanda temel bir statüdür. Bunun nedeni cinsiyetin bütün toplumlarda önemli bir toplumsal anlama sahip olmasıdır (Kalaycıoğlu, 1983, s.56).

Toplum tarafından onaylanarak meşrulaştırılan yapının ürünü olduğu bilinen toplumsal cinsiyet, kadın bireylere gerek özel hayatında gerekse iş ve sosyal hayatında zorluklar yaşatmaktadır. Erkek üstünlüğünün altını çizen bu yapı kimi

zaman da insan hakları ihlali yapacak kadar büyük sorunlar çıkarmaktadır. Toplumsal cinsiyetin belirlemiş olduğu statüler üzerinde bireyin kontrol ve yetki mekanizması yoktur. Bireyler ancak eğitimleri sonucunda kazanmış oldukları meslekler doğrultusunda statülerini belirleyebilmektedir. Cinsiyet ise bireyin kazanmış olduğu bilinen temel statüyü karşılamaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramlaştırması hem aile içinde ve dışındaki sosyal ilişkilerin enler olduğunun, hem de bu ilişkilerin neye göre tanımlandığının anlaşılması açısından önemlidir. Ve yine bu bakış açısı, hem ailede hem de toplumda var olan egemen tiplerin nasıl yeniden üretildiği konusunda ipuçları vermektedir (Dedeoğlu, 2000: s.139).

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın kapısını açmakta olan cinsiyetçiliğe bir bütün içerisinde baktığımız zaman kadınlara karşı yapılan cinsiyetçi bir ayrım belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Toplumsal cinsiyet ailede, işte ya da sosyal hayatta kısaca toplumun her yerinde karşımıza çıkmakta olan erkek egemenliğinin yeniden üretimine kapı açmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, içerisinde bulunulan toplumun kültürleri tarafından belirlenen ataerkil kimlikleri kapsamaktadır.

Cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrımcılığı ifade eder. En geniş anlamıyla bu terim, kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyetine dayalı olarak geliştirilen kalıp yargıları içermekle birlikte özünde kadın cinsine yönelik ayrımcılığın kendisidir. Cinsiyetçilik, kadını toplumda ikincil ve aşağı konumda gösteren bütün tutum, davranış ve etkinlikler ile bunları yeniden üretmek için bütün kurumsal ve ideolojik olanakların kullanılmasıdır (Timisi, 1994, s.56).

Toplumsal cinsiyet kavramını genel olarak değerlendirmeye aldığımız zaman kadınların ve erkeklerin biyolojik farklılıklarının yanı sıra, kültürel olarak da üretildiği bilinmektedir. Bu bağlamda ortaya toplumsal cinsiyetin değişilebilirliği fikri ortaya atılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet, biyolojik olarak verili olduğu farz edilen "cinsiyet"in tersine toplumsal olarak kurulanı göstermek amacıyla kullandığı gibi biyolojik cinsiyetin, beden yapısının kendisinin toplumsal anlamlandırma ve yeniden tanımlamanın konusu olduğundan hareketle, bir ayrım yapılmadan da

kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet ekonomi, ideoloji, aile ve politika gibi başlıca toplumsal kurumların parçası haline gelmiş bireylerin beklenti biçimlerini kuran günlük hayatın işleyişini düzenleyen çok kapsamlı bir toplumsal kurum ve aynı zamanda kendi başına bir varlık olarak tanımlanmaktadır (Kandiyoti, 1996).

"Toplumsal cinsiyet, toplumun verdiği roller, görev ve sorumluluklar, toplumun bireyi nasıl gördüğü, algıladığı ve beklentileri ile ilgili bir kavramdır. Bu kavrama göre, iki cins arasındaki davranış farklılıklarının kaynağı biyoloji (seks) değil, (culture) kültürdür. Cinsiyete bağlı farklılıklar biyolojiktir; ancak toplumsal cinsiyet, bir kültürün kadına ve erkeğe atfettiği ve telkin ettiği tüm özellikleri kapsar. Başka bir deyişle, "toplumsal cinsiyet", kadınlık ve erkeklik özelliklerinin kültürel olarak aldığı biçimi anlatan bir kavramdır." (Aslan, Şeker, 2013, s. 173).

2.1.1. Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Ayrımcılık

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin yaratmış olduğu farklılaşma nedeni ile kadın ve erkek statüsünde keskin çizgiler getirilmiştir. Kadına yönelik şiddet ve kadına yönelik ayrımcı yaklaşımların temelinde ise en büyük rolü toplumsal cinsiyet kavramı üstlenmektedir. Kadınları var olduğu toplumsal yapı içinde erkekler ile eşit tutmayan ataerkil yapı, kadın bireyleri horlanan, ezen ve dışlayan tavır sergilemektedir.

Cinsiyet ayrımcılıkları davranış olarak gösterilse de dil aracılığı ile de sıklıkla yapılmaktadır. Dilimizde hakimiyetini gösteren atasözü ve deyimlerin çoğunda kadına yönelik ezici tutum ve kadına yönelik şiddetin kapılarının açıldığı görülmektedir. Söz konusu açıklamaya "Saçı uzun aklı kısa", "Kızını dövmeyen dizini döver", "Kadının sırtından sopayı eksik etmeyeceksin gibi daha nice atasözü ve deyimler örnek gösterilmektedir.

Kadının özellikle fiziksel görünüşü ve anne olmasıyla ilgili yaratılan mit onun kişilik özelliklerinin önüne geçirilmiş böylelikle hem toplumsal görünürlüğü azaltılmış hem de bu mite uyulması durumunda vaat edilen mutluluk, gençlik ve huzur sayesinde âdil gösterilmiştir. Kadının fiziksel görüntüsüyle ilgili üzerinde kurulan baskı, bir açıdan, kadın ile erkek arasında bir 'öteki'lik ilişkisi kurulmasından kaynaklanır. "Ötekileri, bizim ait olmadığımız somut bir toplumsal grup olarak kurabiliriz. Bu grup dahil olduğumuz toplumun içinde yer alabilir. Örneğin, erkekler için kadınlar, fakirler için zenginler, 'normaller' için deliler" (Tutal, 2001, s.35). Bu bağlamda kadınlara karşı gösterilmiş olan tutumlara baktığımız zaman cinsiyetçi ayrımcılık ve eril tahakküm ile karşılaşmaktayız.

Kadınların maruz kaldıkları hak ihlalleri ve ezici tutumların çoğunda atasözü ve deyimlerin de etkisi görülmektedir. Toplumun temelinde benimsenerek nesilden nesile akarımı yapılmakta olan bu cümlelerin kadına yönelik şiddeti daha da meşru hale getirmekte olduğu bilinmektedir.

2.2. FEMİNİZM KAVRAMI ve FEMİNİST HAREKETİN GELİŞİMİ

Feminizm, kadınlar tarafından 19. Yüzyılın ortalarında çıkartılmış olan eşit haklar ve özgürlükler uğruna savaşmak olarak bilinmektedir. Feminizmin temel amacı ise cinsiyetçi sömürüyü bastırmakta olan bir hareket olarak adlandırılmaktadır.

Feminizme tarihsel açıdan baktığımız zaman Kuzey Atlantik coğrafyasında yaşanmış olan erken endüstrileşmenin meydana getirmiş olduğu dönüşümlerin ürünü olarak yorumlanmaktadır. Endüstriyel toplumların yaratmış olduğu ücretli iş gücü ve sivil toplumda eşit katılım talebini arzu eden feminizm olgusu, bir siyasal düşünceyi ve siyasal örgütlenmenin temsilini oluşturmaktadır. Çalışan kadın siyaseti olarak da bilinmekte olan feminizm, temelinde kendini cinsiyet ayrımcılığının reddi üzerinde tasarlanmaktadır.

Çakır'a göre, kadın tarihi, kadınları görünür kılmanın, kadınlara kendi tarihlerini kazandırmanın bir yoludur; öte yandan ekonomik tarih, kültür tarihi gibi

alt bir alana indirgenmemelidir. Yeni bir tarih yazımının yolunu açması beklenen kadın tarihi, kadınların katkılarının tarihe eklenmesiyle değil, tarihçiliğin kadınlara atfedilen özne konumu dolayısıyla dönüştürülmesiyle vaadini gerçekleştirmiş olacaktır (Çakır, 1995, s.22).

Tarihsel zaman içerisinde feminizmin kadınları her alanda var etmeyi hedefleyen, hayatın her kademesinde 'Kadının da sesi var ve sesi olmalıdır' diyen bir akım olarak karşımıza çıkmaktadır. Feminizm, kadınların içerisinde var olduğu toplumun ve o toplumun kadın bireylere yüklemiş olduğu doğal ve normal olarak nitelendirilen birçok durumu reddederek yok saymayı seçmiştir.

Feminizm; kadın-erkek arasındaki ilişkiyi aile, eğitim, iş dünyası, siyasi hayat, kültür ve tarihe kadar geniş bir yelpaze içinde sorgulayan ve kadın-erkek arasındaki iktidar ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan siyasi bir harekettir. Feminizm, kadın-erkek arasındaki ayrımda erkek üstünlüğünü ve erkek merkezli toplumsal normları sona erdirmeyi, yerini kadınsı değerlere ikame etmeyi amaçlayan bir siyasal hareket olarak gelişmektedir (Çaha, 1996, s.96).

Feminizm kavramı yalnızca düşüncelerden ibaret olan bir kavram olmaktan ziyade dünya üzerinde kadınların daha iyi olanaklar elde etmesini ve kadın erkek arasındaki ilişkilerin de dönüştürülmesini hedefleyen bir olgudur. Bu bağlamda feminizm, ideolojik ve eylemsel hareketliliği barındıran bir düşünce akımıdır.

Feminizme ilişkin tartışmaların odağında kadına ilişkin söylem ve pratiklerin öncelikle aile ortamı ve ataerkil sistemin egemenliğinde olduğu gerçeği yatar. Aile her yeni kuşakta yeni yöneten erkekler ve yönetilen kadınlar üretir. Eve, aile içine kapanmaya zorlanan ve orada çok önemli birçok görevi yüklenmekle sorumlu tutulan kadın aile içinde ona verilen cinsiyeti benimserken evcilleşir. Ancak bu evcillenme süreci kadın açısından acı ve aşağılanmalarla doludur. Kadın çeşitli baskılar altında ezilerek sınırlar içinde yaşamayı öğrenir. Kadını ezen bu ekonomik ve politik sistem bitmez tükenmez bir monotonlukla sonsuz çeşitlilik göstererek kendini ortaya koyar (Doltaş, 1995, s.53-54).

Sosyolojik açıdan incelendiği zaman feminizm, kadınların da erkekler gibi bütün kamusal alanlarda hak sahibi olduğunu, erkek ve ev kadını arasında kesinlikle

iş bölümlerinin yapılması gerektiğini, aile planlaması ve iş yerinde kadın bireylerin çalışmasına uygun alanların olmasını savunmaktadır.

Ramazanoğlu ise çalışmasında feminizmin bir takım özelliklerinden bahsetmektedir. Söz konusu özellikleri ise şu şekilde anlatmıştır:

1. Feminizmin tüm türleri kadınları, erkeklere bağımlı kılan bütün ilişki türlerinin değiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

2. Feminizm, çeşitli toplumlarda kadınlar için oluşturulmuş olan ve "doğal", "normal" olarak kabul edilen birçok durumu sorgulamaktadır.

3. Feminizm, yalnızca düşüncelerden ibaret değildir. Kadınların çeşitli olanaklara sahip olabilmesi için dünyanın değiştirilmesini, erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkilerin dönüştürülmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle de feminizm aynı zamanda politik (ideolojik) ve eylemsel pratiği olan düşünceler dizisidir.

4. Feminizm, kadın ve erkek ilişkilerini dengelemek anlamında edindiği amaçlar ve çözüm yolları ile kışkırtıcı ve eleştirel bir nitelik taşımaktadır.

5. Feminizm, kadın - erkek ilişkilerinin niteliği hakkında tarafsız ve nesnel bilgi anlayışından yola çıkmamaktadır. Bu anlamıyla da feminizm, kadınların bilgi birikimleri ve yaşam deneyimleri konusunda ciddi sorular ortaya atarak, aklın, bilimin ve toplumsal teorinin sorgulanmasını amaçlamaktadır (Ramazanoğlu, 1998, s.26–27).

Dünyada kadın ve erkek ilişkileri hakkında dengeleyici bir profil akışı çizmek isteyen feminizm hareketi, gerek çözüm yolları gerekse eleştirel nitelikleri açısından da oldukça farklı bir yaklaşım ile seyretmektedir.

Biz kadınlar cins olarak eziliyor ve sömürülüyoruz. Biz feminist kadınlar kaderimizi biçimlendirme hakkımızı kullanarak bedenimize, emeğimize, kimliğimize, tarihimize, geleceğimize sahip çıkmak istiyoruz. Bütün kadınları ezilmişliğimizi fark etmeye, ezilmişliğimize karşı tavır almaya, dayanışmaya, örgütlenip çıkarlarımız için mücadele etmeye çağırıyoruz (Sosyalist Feminist Kaktüs Dergisi, 1989, s.6).

2.2.1. Tarihsel Süreçte Feminist Akımlar

Feminist teorilerin tarihsel süreçleri olduğu bilinmektedir. Bu tarihsel sürecin temelinde ise birtakım grupların kadınlar için yaratmış olduğu farklı bakış açıları yer almaktadır. Kimileri feminist düşünceleri bir veya iki feminist dalga olarak yorumlarken, kimileri ise üçüncü ve dördüncü dalgalardan bahsetmektedir. Genel olarak feminist dalgaların ele alınış biçimine baktığımız zaman ise, üç kronolojik dalgadan söz edildiği görülmektedir.

Söz konusu üç feminizm dalgası 19. Yüzyıldan, 21. Yüzyıla kadar ki bir süreci kapsamaktadır. Üç ayrı feminist dalga hareketlerinde ise kadınların farklı kuram ve ideolojilerden etkilenerek, kadın haklarına yansıyacak taleplerde bulundukları görülmektedir.

2.2.2. Birinci Dalga Feminizm

Birinci dalga feminizm hareketini, kısa bir özet olarak değerlendirdiğimiz zaman, kamusal yaşam alanının kadın bireyleri de kapsayacak bir şekilde yeniden üretilmesi ve kadın bireylerin de siyasal egemenliklerde hak alanlarına ortak edilmesi olarak ifade edebilmekteyiz. Kadınları erkekler ile eşit yasal haklara ulaştırmak ve kamusal yaşam alanlarında kadınları var etmek isteyen birinci feminist dalga hareketi, ekonomide, siyasette ve hukukta kadınları erkeklerin düzeyine çıkarmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda birinci feminist hareketinin temel referansının erkek bireyler olduğunu söylemek mümkündür.

Marxistler, cinsiyet farklılığından çok kadınların ezilmesinin asıl nedeninin sınıf farklılığı olduğu konusunda ısrar etmekte, sınıf ayrımının olduğu toplumlarda fırsat eşitliğinin olamayacağını düşünmektedirler. Onlara göre kadının ezilmesinin nedeni kapitalizmdir. Tüm diğer ezilenler gibi kadınlar da ancak bu sistemden kurtulup sosyalist sisteme geçilince hiç kimseye ekonomik olarak bağımlı olmayacaklarından erkeklerden bağımsız olacaklardır (Demir, 1997, s.56).

19. yüzyılda kadınların, toplumdaki temel yapıların kademelerinden dışlandığı görülmektedir. Söz konusu dönem içerisinde ki hakimiyetin ise erkeklerde olması, birinci dalga feminizm hareketini başlatan bir etken olmuştur. Bu dönemde ki toplumsal yapılarda kadınların dışlanması gibi durumlar, yasal, sivil ve siyasal açıdan kadınların eşit bir seviyeye ulaşması için atılan bir adım niteliği taşımaktadır.

Çalışma yaşamında cinsiyet ayrımına son verilmesi, eşit işe eşit ücret ödenmesi, çalışan kadınların çocukları için ücretsiz bakım, aile sorumluklarının eşit şekilde paylaşılması, kürtajın yasallaştırılması, cinsel sömürünün sona erdirilmesi ve cinsiyete göre rol belirlenmesinin önüne geçilmesi birinci dalga Feminizmi'nin genel talepleri arasında yer almıştır (Karadağ, 2013, s.93).

Yasal, sivil ve siyasal açıdan erkekler ile eşit haklara sahip olmak isteyen birinci dalga feminizm akımı, aynı zamanda toplumun her kesiminde görülmekte olan eril otoriteye de karşı bir eşitlik mücadelesi vermektedir. Bu bağlamda söz konusu hareket, erkek egemenliğine "Dur" diye haykıran bir ses olmaktadır. Birinci dalga feminizm hareketi tarafından atılmış olan en önemli eşitlikçi mücadele ise seçme hakkı olarak bilinmektedir. Seçme hakkı mücadelesi ise eş zamanlı olmasa da pek çok ülkede aynı zamanlar içerisinde yaygın görülmeye başlamıştır.

19. yüzyıl sonlarına doğru ilk kıvılcımları oluşan birinci dalga feminizm hareketinin temel felsefesi, kadın ve erkekler ile ilgili eşit politika talepleri ve eşit kazanç isteği çerçevesinde oluşmaktadır. Çünkü feminist harekete göre kadınlar erkeklerden aşağı bir konumda düşünülmemelidir. Kadınlar için oy, eğitim ve mülkiyet haklarını içeren birinci dalga feminizm hareketinde, kazanım hakkının oldukça yoğun olduğu görülmektedir.

Liberal feminizm akımı, birinci dalga feminist hareketin benimsediği, kadının özel alan ile sınırlı kalmasına karşı çıkan, kadınlara siyasal temsil hakkı verilmesini ve hukuksal eşitliğin sağlanmasını savunan bir akımdır. van Zoonen'a göre; "Liberal feministler, medyanın cinsiyetçi olmayan bir dil kullanması ve kadınların geleneksel stereotipler ile gösterilmemesi için yayıncıları bilgilendirmeye çalışmış ve medya

kurumlarının eşitlikçi bir politika uygulamalarını sağlamaya çalışmışlardır (aktaran Yanıkkaya, 2006, s.70)".

O dönemde Avrupa'nın kimi yerlerinde görülmekte olan ufak da olsa mülk sahibi dışında olan kadınlar için oy hakkı tanınmamaktaydı. Bazı bölgelerde evli olmak ya da eşin mülk sahibi olması, ırk ve aristokrasi farklılıklar sayesinde kadınların oy kullandığı bilinmektedir.

Kadın bireylerin erkekler ile eşit oldukları fikri ise ilk kez Fransız Devrimi sırasında dile getirilmiştir. Kadınlar kamusal alanda eşitlik ve seçme hakkı gibi temel hak felsefelerini bu aşamada oluşturmuşlardır. Gerçekleşmesi istenen yasal ve toplumsal düzenlemeler, kadınların kamusal alanda karşılaşmakta olduğu eşitsiz davranışların giderilmesinde etken olmuştur.

Kamusal alanda çalışmak, kadının özgürlüğünün teminatıdır. Çalışma, kadın için başarıyla aynı anlamı taşır. Başarı ise kadının kendine güven ve mutluluğunu getirir. Aynı zamanda ekonomik özgürlüğe sahip olan kadın, toplumda ve aile içindeki kararlarda da daha fazla söz sahibi olur. Aile içi eşitlik ise, kadınların icra ettikleri roller, alınan kararlar ve serbest olma noktasında erkekle aynı yetkilere sahip olmasını beraberinde getirir (Tezcan, 2005, s.35).

Avrupa ülkelerinden doğan siyasi istikrarsızlık ve ekonomik sömürü gibi durumların önüne geçerek kadınları var olduğu yerden daha ileri bir noktaya taşımak isteyen birinci dalga feminizm hareketi, erkekler ile aynı eşit düzeye gelmek için çabalamıştır.

Eşitlikçi bütün temel ortamları oluşturmayı hedeflemekte olan birinci dalga feminizm hareketi, "Kadınlar da erkekler gibi yaşayabilir" düşüncesinin hakimiyeti ile yola çıkmıştır. Birinci dalga feminist hareketi kadınlara seçme hakkı, eğitim olanaklarında fırsat eşitlikleri, eşit iş, eşit ücret, mülkiyet hakkı gibi temel hak gibi konularda kadınların hakimiyetini güçlendirmiştir.

Eşit haklar temelinde mücadeleyi ilke edinen birinci feminist dalga hareketi, siyasal, ekonomik ve sosyal hakların elde edilmesi amacında olurken, kadınların ilk özgürleşme mücadelesinin de bir kıvılcımı olarak adlandırılmaktadır. Avrupa kökenli ortaya çıktığı bilinen bu fikir hareketinin temelinde ise erkeklerin kadınlara karşı göstermiş olduğu ezici tutum ve davranışlar yatmaktadır. Avrupa'da yaratılan bu tutum ve davranışlar ise kadınların eşitsizlikler karşısında haykırması için en büyük etken olmuştur.

Birinci dalga feminizm hareketi, bütün kadınları ortak kimlik olarak nitelendirmektedir. Söz konusu harekete göre kadın hem evrensel bir kategori hem de kız kardeş olarak sınıflandırılmaktadır. Bu nitelendirmeler doğrultusunda ise farklılıkların tamamı yok sayılmaktadır. Erkek egemenliği karşısına tüm dünya kadınları olarak tek bir ortak fayda etrafında toplanan bu hareket evrensel kız kardeşlik kavramı ile karşımıza çıkmaktadır.

Kadınların gerek kamusal gerekse yurttaşlık hakkı olan seçme hakkında ya da iş gücünden mahrum bırakılmış olması gibi durumlarda ataerkil düzenin yıkılması gerektiğine inanılmaktadır. Bu bağlamda birlik olma mücadelesi veren birinci feminist dalga hareketi kadınların başkaldırışını göstermektedir.

2.2.3. İkinci Dalga Feminizm

1960'lı yıllarda batıda devam eden gelişmelerden kadınlar da tamamen etki altında kalmıştır. Bilhassa söz konusu dönemde kadınların güvenli ve sağlıklı bir şekilde doğum yapmalarını sağlayan teknolojik imkanların gelişmekte olduğu bir dönem yaşanmaktaydı. Fakat kadınlar bu gelişmelere ulaşma açısından ciddi zorluklar çekmekteydi.

Kadınlar birinci dalga feminist hareket ile her ne kadar erkekler ile eşit yasal haklarını güvence altına almış olsalar da aşamamış oldukları biyolojik cinsiyet faktörü karşılarında büyük bir engele maruz kalmaktaydı. Söz konusu durumla karşılaşan kadınlar, toplumdaki mevcut normların uygulanma durumlarının biyolojik

cinsiyete göre olmadığını bu durumun altında ise tamamen ataerkil bir sistemin normları olduğunu savunmaya başladılar.

Bu bağlamda ikinci dalga feminist akımı, artık kadınların erkeklerden farklı yanlarının olduğunu düşündürmekteydi. İdeolojide, bilimde ve kültürde daha doğrusu toplumda var olan her alanda mücadelelerine devam eden feministler, ataerkil yapının ortadan kaldırılmasını kendilerine ilke edinmişlerdi. Bu nedenle ikinci dalga feminizm hareketi, dişi bir kamusal yaşam alanı oluşturma olarak da açıklanmaktadır.

İkinci dalga feminist hareketi kapsamında, negatif bir figür olarak belirmekte olan erkekler için kadınlar en çok da söylem güçlerini geliştirdiler. Kadının kurtuluşu söylemi ile kadınları erkeklerden ayırarak, bütün erkek merkezli bilinen kültürlerin etrafındaki tel örgüleri kaldırmaya çalıştılar.

Kanun ve kültür cinsiyetsizliğine tepki olarak doğan ikinci dalga feminizm hareketi, kendisine dayanak olarak birinci dalga feminizm hareketinde elde etmiş olduğu haklara tutundu. İkinci dalga feminizm hareketi, siyasi ve kanuni hakların elde edilmesi ile birlikte kadın sorunlarının çözülmediği gerçeği ile karşılaştı. Bu bağlamda ikinci dalga feminizm hareketinin yok etmesi gereken en önemli etken biyolojik cinsiyet kavramı olmuştu.

İkinci dalga feministler artık cinsler arasında sosyalizasyon yoluyla yaratılan eşitsizlikleri kadının ezilmesinin ana nedeni olarak görmüyorlardı. Tersine kadınların erkeklerden farklı yanlarının kadın özgürlüğünün tohumlarını içerdiğini düşünmekteydi. Erkeklik ve kadınlık arasındaki kutuplaşmayı azaltmak yerine, kadınların tarihsel ve psikolojik deneyimlerinden onlar için güç kaynağı olacak yanlar bulup tanımlamaya çalışıyorlardı (Kılıç, 1998, s.59).

İkinci dalga feminizm akımı kadınların özgürleşmesini kendisine hedef olarak belirlemiştir. Birinci dalga feminizmde temel referans erkek olarak belirlenmişti, fakat yaşanan gelişmelerin ardından ikinci dalga feminizm hareketinin temel referansı erkek değil kadınlar olarak belirlenmiştir. Çünkü kadınların toplumda maruz kalmış olduğu ayrımcılık ve istismar durumları sınırları aşmış bir durumdaydı.

Kadınlar, bedenlerinin erkek denetiminden çıkmasını talep etmişlerdir. Batı'da cinsellikle doğurganlığın birbirinden ayrılması için doğum kontrolünün yaygınlaştırılması talebi gündeme getirilmiştir. Tam olarak güvenli doğum kontrol sistemi henüz yaratılmadığı için kürtaj hakkının tanınması, kadının kendi bedeni üzerinde söz sahibi olması istenmiştir (Kolay, 2015, s.8).

Kadınlar birinci dalga feminist akımı ile neredeyse bütün vatandaşlık haklarını almışlardı. Fakat kadınlar için en büyük sorun bedenleri üzerinde bir başkasının karar mekanizması oluşturmasıydı. Kadınların ortak ezilmişliği kapsamında bir araya gelen ikinci feminist dalga hareketi, evrensel kadın özgürlüğü için faaliyetlerini sürdürdü.

Kadınların karşılaştıkları sorunlar; geleneksel işbölümüne bağlı olarak ev içinde harcadıkları emeğin değersiz görülmesi, çocuk, yaşlı, hasta ve engellilerin bakımı sorumluluğunu üstlenmeleri, karar verme mekanizmalarında ve sosyal kurumlarda yeterince yer alamamaları, aile içi şiddete uğramaları ve işgücüne yeterince katılamamalarından ibaret değildir (Koray, 2005, s.36).

Birinci feminist hareketindeki hak ve eşitliklerini sürdürmeye devam eden kadınlar, ikinci feminist dalga ile birlikte yeni sorunlar ile mücadele etmiştir. Kadınların ikinci feminist dalga hareketinde ele almış oldukları cinsellik, beden, kadına yönelik şiddet gibi sorunlar kadınların bu aşamada mücadele ettiği başlıklardan bazıları olmuştur.

İkinci dalga feminizm hareketi ise evlilik içinde yaşanan tecavüzler, kadınların sürekli olarak yapmakta olduğu fakat gizli kalan karşılıksız emekler, iş yerlerinde ya da sosyal çevrede cinsel taciz ve benzeri sorunlar gibi mücadele başlıkları altında ilerlemiştir. Bu bağlamda ikinci dalga feminist hareketi erkeklerden ayrı bir şekilde örgütlenerek mücadelesini erkeklere kapalı bir şekilde sürdürüp, geliştirmiştir.

İkinci dalga feminizm hareketinin ekseninin özel alanlarda görülmekte olan eşitsizlikler üzerine kurduğu görülmektedir. Söz konusu akıma göre, hane içerisinde yer alan güç ilişkileri, cinsler arası eşitsizliği besleyen bir durumdan ibaretti.

Dönemin kadınlarının gündemi ise kadın olmanın erkek egemen toplumda ne anlama geldiği ile kadınlık hallerini sorgulamak olmuştur.

Ataerkilliğin adeta bir cinsiyet rejimi olarak kendini yeniden üretmiş olduğuna bizzat şahit olan feministler, söz konusu yeniden üretim temelinin aile içerisinde gerçekleştiğinin farkına vardılar. Kadınların özgürlük taleplerinin yükseltilmiş olduğu ikinci dalga feminizmde, toplumda var olan ataerkil düzenin değişim göstermediği savunulmaktadır. Kadınlar sosyal statüsü için mücadele göstermiş oldukları bu evrede, kadına şiddet, toplumsal cinsiyet eleştirileri gibi somut kazanımlar da elde etmiştir.

İkinci dalga feminizme atfedilmiş olan bütüncül bakış açısı ile evrensel bir deneyim ile aktivist hareketlerin önü açılmıştır. İkinci feminist dalga içerisinde görülmekte olan radikal ve geniş kapsamlı hareketler doğrultusunda cinsiyet eşitliği ve kamusal alanlarda toplumsal cinsiyet temelli atılımlar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. İkinci feminist dalgaların, birinci feminist dalgadan farklı olarak toplumsal cinsiyet anlayışının kabul edilmesi ve bu yolda ise politikalar öngörerek, feminist hareket içerisinde olumlu değerlendirilmektedir.

2.2.4. Üçüncü Dalga Feminizm

Üçüncü dalga feminizm, birinci dalga feminizm hareketinin devamı niteliğinde olan ikinci dalga feminizm hareketine oranla önemli farklar ortaya koymuştur. Daha önce yaşanmış olan iki feminist dalga hareketinde de mücadele edilmiş olan konular, üçüncü dalga feministler için pek çekici bulunmamaktadır. Üçüncü dalga feminizm hareketi, ilk iki feminist dalga içerisinde de görmüş olduğumuz kadın erkek eşitliği savunmalarının aksine bireysel tercih üzerinde ısrarla durmaktadır.

Üçüncü dalga feminist hareketi daha önce yaşanmış olan her iki feminist dalganın postmodernist bir eleştirisi olarak değerlendirilmektedir. Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olmasını arzu eden birinci ve ikinci feminist dalga

hareketi kadınları tek bir kategori içerisine almaktaydı. Fakat postmodernist eleştiri bu duruma farklı bir bakış açısı yansıttı.

1980'li yıllardan sonra yer edinen üçüncü dalga feminizm hareketi, kadınlığı yücelten, kadınlık ve insanlık arasındaki ilişkiye dikkat çeken bir amaç doğrultusunda ilerlemiştir. Kadının fizyolojik yapısının, erkekten daha farklı olduğunu ileri sürmekte olan üçüncü feminist dalga hareketi, insanlığı bu değerler üzerine inşa etmek istemiştir.

Üçüncü dalga feministler daha çok kadına şiddet, cinsellik, kadının güçlendirilmesi gibi mikro politikalarla ilgilenmişlerdir. Ayrıca içerik açısından diğer iki dalgaya göre çok daha çeşitli konular üzerinde durmuşlardır. Üçüncü dalga feminizm özellikle kadınları sınırlayan ve baskı altında tutmaya çalışan konularla ilgilenmiş ve toplumsal değişime gidecek yolu açacak unsurlar olarak da bilinçlenmeyi arttıran eylemciliği ve geniş tabana yayılmış eğitimi görüp desteklemişlerdir (Özveri, 2009, s.210).

Üçüncü dalga feminizm hareketinin kanun, seçme hakkı gibi konuları daha az odak noktası yapmıştır. Üçüncü dalga daha çok, cinsiyetçi şiddeti, sosyal eşitsizlikleri gidermeyi, finansal ve kültürel eşitsizlikleri, kadınları, medya ve siyaset ile daha fazla etki altına almayı amaçlamaktaydı. Üçüncü dalga feminizm hareketi ile birlikte cinsiyetçi şiddet kavramı, feministlerin ana konularından biri olmuştur.

Kadınların birden fazla etnik ve kimlik gruplarına dahil olduğunu ifade eden üçüncü feminist dalga, feminizm hareketini daha fazla genişletmek için çaba harcamıştır. Öyle ki üçüncü dalga feminizm hareketi, birinci dalga feminizm hareketine oranla daha büyük bir kapsama alanı elde etmiştir.

Üçüncü feminist dalga hareketleri bütün kadınları kapsayıcı sorunlardan ziyade daha bireysel bir zeminde kadın sorunları ile uğraşmak istemekteydi. Bir başka ifade ile bireysel olarak yaklaşmış oldukları kadınların üzerinden siyasi yaklaşımlarda bulunmaktı. Genelleyici kadın sorunlarından ziyade bireysel sorunlarla mücadele eden üçüncü dalga feminizm akımı, kadın sorunları üzerinden siyaset yapma eğiliminde hareket etmekteydi.

Kadınların bireysel sorunları üzerinden siyaset yapma eğilimi gösteren üçüncü feminist dalga akımı, kadını hem cinsiyet hem de kimlik olarak görüp o şekilde ifade etmektedirler. Mutlak eşitlik isteyen birinci ve ikinci dalga feminizm hareketinden ziyade üçüncü dalga feminizm hareketinde farklılıklar değerli ve önemli durumlar olarak nitelendirilmektedir. Bu sebeple toplumsal bir dönüşüm sağlayacak ve bilinçlenmeyi arttıracak her faaliyete önem veren üçüncü dalga feminizm hareketi özellikle kadınlarda eğitimin yaygınlaşması konusuna önem vermekteydi.

Üçüncü dalga feminizm hareketi, feminizm ile yakından ilgilenen kadınların büyük bir kesiminde kimliksel farklılıkları ön plana çıkartacak feminist söylemler oluşmaya başlamıştır. Söz konusu durum ile ikinci dalga feminizmden ayrılan bir oluşum ortaya çıkmıştır. Çünkü ikinci feminist dalgalar içerisinde kimlik, sınıf ayrımı, cinsel yönelim, etnik ve kültürel yapı yer almamaktadır. İkinci feminist dalga hareketi, bütüncül bir şekilde hareket eden akım olmuştur.

Söz konusu akımda farklı durumların ortaya koyulması ve söyleme dökülmesi eğilimi sergilemekteydi. Bireysel bir çerçeve içerisinden her kadının ezilmişlik sorunları olduğunu söyleyen üçüncü dalga feminizm hareketi bütün ortak noktaları bularak siyaset yapmak gerektiğine inanmaktaydılar. Bu bağlamda kadınlar, erkeklere karşı eleştirilerin yanı sıra savaş, güvenlik, ekonomik kalkınma, sosyal eşitlik adalet gibi bir takım konulara yönelik kadın bakış açısı hazırlamışlardır. Mevcut ataerkil düzeni eleştiren üçüncü dalga feminizm hareketiyle farklı kuramlar ile bakış açıları geliştirilmiştir.

2.3. TÜRKİYE MEDYASINDA KADININ TEMSİLİ

Türk medyasında kadının temsilini incelemeye aldığımız zaman medyanın kadını öncelikle bedene indirgediğini daha sonra da sömürdüğünü görmekteyiz. Medyada dizilerde ya da filmlerde yer alan kadınlar geleneksel kadın profili içerisine sıkıştırılırken, magazin medyasında ise beden olarak çerçevelenmektedir. Medyada yer bulan kadın sorunlarının tartışmaya açılmadan doğrudan olağan bir durum şeklinde verildiği görülmektedir. Medyanın kadına yönelik şiddeti ve kadın

sorunlarını olağanlaştırması ise yaşanılan tüm sıkıntı ve sorunların devam etmesine yol açmaktadır.

Haberlere bakıldığında, haberlerin kadınların başarılarını küçümsedikleri ve kadın seslerini duyurmadıklarını gözlemlenmektedir. Kadınlar kaynak olarak yer aldıkları haberlerin çoğunda kamusal tartışmanın, çatışmanın bir parçası ya da tarafı değil, daha çok soruna ilişkin bir yorumu destekleyecek kadın olarak görülmektedirler. Kadın genellikle medyada namus, cinsellik, zina, aşk, aldatılma, intikam, kıskançlık, tecavüz gibi konularda gündemde tutulmaktadır (İnceoğlu, 2004, s.11).

Medyada kadın temsillerinde, kadınların ataerkil yapılar tarafından ezilişini ve yok sayılışını daha geniş bir şekilde sunmaktadır. Kadınları başarılı lanse edecek yayın anlayışı ise oldukça az olmaktadır. Kadın ev, iş, çocuklar ekseninde standart bir kılıf içerisinde temsil yeri bulurken, bu durumun dışında kalanlarda kötü kadın, namussuz kadın gibi etiketler ile alaşağı edilerek medya kaynakları tarafından paylaşılmaktadır.

Medyada kadın unsuruna ev kadını, iyi anne, iyi eş, özverili, cinsel meta, güçsüz, seksi, kötü ya da yürekli/hırslı iş kadını gibi anlamlar yüklendiğini görüyoruz. Medyada kadınlar hakkında haber yapılabilmesi için kadının tecavüze uğraması (kurban) veya birisinin yuvasını yıkması vs. türünden trajik olaylarda yer alması gerekmektedir. Zaten bu durumda bile magazinsel söylem egemenliğini sürdürmektedir. Kadın gazetelerinde kadın-erkek ilişkisi üzerine anlatılanlarsa, kadının gündelik yaşamında karşılaşılan sorunların çok uzağında, hatta onları unutturmaya yöneliktir. Kadının medyada yer alış biçimi Türk toplumundaki konumu ile örtüşmektedir. Medya aracılığıyla bir yere gelen kadınlar yine medyaya bu şekilde malzeme olmaktadırlar. Kadınlar zina, namus, ahlak gibi konular çerçevesinde ya da bundan sapmaları halinde sansasyonel olaylara karışımları halinde gazetelerde ve televizyonlarda yer almaktalar (İnceoğlu: 2004, s.20).

Erkek egemenliğinin pekiştirilmesinin önünü açmakta olan medya araçları, kadını her alanda geri plana itmektedir. Bir takım medya araçlarına göre kadın, üretmekten çok tüketmeyi hedef almakta olan bireyler olarak gösterilmektedir.

Kadınları becerileri ve üretkenlikleri açısından yok sayan medya araçları, kadınları geri plana atarak, ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapmaktadır. Aynı zamanda ana akım medya feminizmin dışarısında kalmakta olan kadın hareketlerini açığa çıkarmamaktadır. Kadın cinayetlerini anlatan haber metinleri ele alındığı zaman ise kadınlar açısından birçok uygunsuz ifadelerin kullanıldığı görülmektedir.

Sabah ve gündüz kuşağı ev hanımlarının seyretme potansiyeli gözetilerek çoğunlukla kadınlara yöneliktir. Küresel Medya İzleme Projesi (Global Media Monitoring Project) tarafından 2005 yılında gerçekleştirilen araştırma doğrultusunda 13.000 televizyon, radyo ve gazete haberi taranarak kadınların temsil oranının %21, erkeklerin ise temsillerinin %79 olduğu sonucuna varılmıştır (Alankuş: 2007, s.48).

Söz konusu haber metinlerinde yer alan kadınların, şiddet gördükleri zaman uğramış oldukları saldırıların boyutu cinsel ve fiziksel saldırıları oluşturmaktadır. Metinlerde şiddet gören, tecavüze uğrayan ya da öldürülen kadınlar birey olarak yazılmaktan çok anne, kız kardeş, eş, sevgili şeklinde adlandırılmaktadır. Medya kaynakları genel olarak incelenmeye alındığı zaman ise erkek egemen yapıdan kaynaklanan nedenler dolayısıyla kadın ve kadının temsiline karşı gösterilen tutumların zayıf bir şekilde göstermektedir. Medyanın sergilemiş olduğu tutumlar ise kadın bireylerin toplum gözünde değersizleşmesine neden olmaktadır.

Bazı yazarlara göre kadın, eşinin yanındaki hoş ve ayrılmaz bir dekora, bir süs objesine dönüştürülmüştür ve yeni davranış ve tüketim kalıpları, bir mutluluk nesnesi olarak görülen kadın aracılığıyla topluma iletilmektedir. Bunu yaparken de toplumsal rolleri pekiştiren ve benimseten medyadan yararlanılmaktadır (Yanıkkaya, 2006).

2.3.1. Temsil kavramı

Her toplum kendi yapısına özgü bir şekilde kadın ve erkeği işaret edecek temsil kavramları oluşturmaktadır. Bu kavramlar, kendi toplumumuzda kadını eşine, çocuğuna ve evine bağlı bir motif olarak göstermektedir. Ataerkil yapıya göre kadını kadın yapan özellikler aile ve ev içi hizmetleri kapsamaktadır. Kadın aile ve ev

içinde kendisine atfedilen görevleri yerine getirmekle zorunlu tek birey olarak sınırlandırılmıştır.

Toplumsal cinsiyetin güçlendirdiği ataerkil düzende kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerini katı bir şekilde ayıran anlayış, sinemadaki genel bakış içerisinde kabul görmektedir. Kadınlar bu görüşe katkı sağlayıcı temsillerin var olduğu filmlerde toplumsal düzen içerisindeki konumlarını belirleyici, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirici bir tarzda sunulmaktadır. Kadınların ikinci sınıf olarak konumlandırıldığı ve ötekileştirildiği toplumsal roller karşısında erkek daha güçlü ve ön planda tutulan rollerde temsil edilmektedir (Güçhan, 2004, s.39).

Erkeklerin kadınlara göre ataerkil toplumlarda daha saygın ve güçlü bir konumda tutulduğu bilinmektedir. Ataerkil kültürün sunmuş olduğu olanaklar nedeni ile bu üstün konum kadınlara karşı ezici bir güç olarak kullanılmaktan ileriye gidememektedir. Kadın ve erkeği temsil kavramı boyutunda incelediğimiz zaman ataerkil sistemin bu kavramı olumsuz bir şekilde etkilediği de görülmektedir.

Çocuk doğuştan itibaren kız ve erkek oluşuna göre, cinsiyetinin gerektirdiği davranış kalıplarına uygun olarak yetiştirilir. Cinsel rol, kadına ev işi ve çocuk bakımı dış dünyaya kapalı yükümlülükler getirirken, erkeği dış dünyaya çekerek, kendini geliştirme, işinde başarılı olma, yükselme vb. fırsatları ona tanımıştır (Tankut, 1998, s. 41).

2.3.2. Kadına Yönelik Kalıp Yargılar

Ataerkil sistemin kadını ikinci plana itmesi sadece davranışlara yansımamaktadır. Dil ile bu ayrımcı tavır taşınmaktadır. Geçmişten günümüze kadar aktarılmış olan atasözü ve deyimler, kadına yönelik ezici söz ve sözcük kalıplarını yansıtmaktadır. Söz konusu kalıpların ise sıklıkla dile getirilerek kadınlar yerilmektedir.

Cinsiyete dayalı rol ayrımı, erkeklik ve kadınlık rolleri üzerinden, insan yaşantılarını bir ayrıma tabi tutar. Geleneksel rol ayrımına göre, erkekler ve kadınlar,

gerçekliğin iki ayrı tarafında yaşamaktadırlar; bu ayrımı yansıtan ise kültürdür (Salman, 1993, s. 177).

"Saçı uzun aklı kısa", "Kadının sırtından sopayı, karnından çocuğu eksik etmeyeceksin", "Kızını dövmeyen dizini döver", "Karı gibi olma" şeklinde oldukça sık kullanılmakta olan atasözü ve deyimler nedeniyle kadına yönelik olumsuz tutumların devamı getirilmektedir. Bu bağlamda da dilin toplumsal yapının inşasındaki öneminin ne denli güçlü olduğunu görmekteyiz.

Toplum, her zaman genel kabulleri ön planda tutmaktadır. Geleneksel temayüller, toplumun doğru-yanlış, iyi-kötü ve güzel-çirkin ikilemlerini şekillendirmektedir. Toplumun kabulleri, özele indirgendiğinde bireyin kabulleri durumuna gelmeye başlamaktadır. Bu kabullerin içselleştirilmesinde etkili olan ise kalıplaşmış sözlerdir. Bireyin üzerindeki sosyolojik baskı, bireyin düşünme biçimini de bu bağlamda etkilemektedir (Cüceloğlu 1996, s. 532).

2.4. HABER SUNUMU ve KADIN

Dünyada insanların tutum ve yaşantılarına dair olan gelişmeler medya tarafından anı anına kaydedilerek toplumlara aktarılmaktadır. Medya, söz konusu bu gelişmeleri haber metni, fotoğraf ve video haline getirerek bireylere sunmaktadır. Topluma aktarımı sağlanan medya kaynaklarının ise geleneksel ya da modern toplum yapılarına dokunarak bireylerin etkilenmesini veya değişmesini sağlamaktadır.

İstenen gerçeklik algısı, medya mecrasınca, toplumun neyi algılaması isteniyorsa ona göre şekillendirilmektedir. Bu anlamda temsiller politik anlamda da önem taşımaktadırlar. Çünkü temsil edilen şey, içinde bulunulan toplumun kültüründen de doneler taşımakta ve zamanla bu doneler toplum tarafından içselleştirilerek benliğin bir parçası haline getirilmektedirler (Çalışlar, 2007).

Günümüz bireyleri ise yaşamış oldukları toplumsal düzenin bütün bir akışını medya araçlarından kolayca takip etmektedirler. Bu aşamadan sonra medya bireylerin üzerinde etkileyici ya da değiştirici role bürünmektedir. Bu bağlamda tez konumuzdan bir örnek ile yola çıkacak olursak, kadına yönelik şiddet ya da kadın

cinayeti haberlerinde, medya tarafından ‘mağdur’ ve ‘kurban’ kadın tasarımı yapılmaktadır.

Yapılan tasarım ise kadınları güçsüz ve aciz kılarken, erkek bireyleri ise güçlü göstermektedir. Hal böyle olunca da kadın ve erkek arasında sözde bir fark olarak topluma güç ve güçsüzlük fikirleri aşılanmaktadır. Özellikle bu tarz haberler içerisinde kullanılan söz ve sözcük kalıpları da durumu bir kez daha destekler niteliktedir.

Örnek üzerinden devam edecek olursak kadınlar şiddet ya da ölüm haberlerine konu olurken, medya kadını güçsüz göstermeye devam etmektedir. Topluma aktarılan olay ise ‘cinnet geçiren koca’, ‘aldatan eş’, ‘çıldıran koca’ gibi kalıplar altına sığındırılarak kadıların maruz kaldığı insan hakkı ihlallerine meşruluk kazandırılmaktadır. Bu durumda medya, kadın haklarından söz etmek yerine şiddet gören ya da erkek şiddeti sebebi ile öldürülen kadına, bir de ‘ideal kurban’ gibi kavram yüklemektedir.

Kara, ise bu durumu şöyle ifade etmektedir:

- “Medya kadınları öncelikle bedene indirgemekte ve sömürmektedir. Farklı kadınlık durumu ve yaşamları medyada temsil edilmemekte, kadın çoğu zaman ataerkil roller içerisine sıkıştırılmakta, genellikle ev ile bağlantılı olarak gösterilmekte, kadının kimliği eşi ve çocuklarıyla kurulmaktadır. Medyada yer alan haberler alternatif siyasal çözümleri tartışmaya açmaktan daha çok statükoyu (var olan durumu) koruyucu ve devam ettirici niteliktedir.
- Kitle iletişim araçlarında kadın ya hiç yer almamakta, görmezden gelinmekte ya da ataerkil rollerle karşımıza çıkmaktadır.
- Erkek egemenliğini pekiştiren, kadını şiddet gören, ihanete uğrayan, kadını cinsel obje olarak kullanan, kadınlara üretici bireylerden çok tüketici birey imajını verildiği programlar yaygın olarak yayınlanmaktadır.

- Pek çok başarılı işleri icra etmelerine rağmen kadınlar mesleki ve beceriliğiyle medyada çok az yer almakta. Yer aldıklarında ise başarılanda ziyade daha çok kişisel yaşamları, görüşleri ve aileleri ile öne çıkarılmaktadır.
- Medyada ana akım feminizm dışındaki diğer kadın hareketleri medya profesyonellerince görmezden gelinmektedir. Kadın hareketlerine karşı açık bir karalama ve cinsiyetçi bir yaklaşım sergilenmektedir. Kadın hareketlerini küçümseyen ve aşağılayan ve hatta erkeklerin bu hareketlerin küçümseyen ve aşağılayan ve hatta erkeklerin bu hareketlerin destekçisi olmalarını yansıtmak istemeyen cinsiyetçi bir yaklaşımla haber seçildiği açıkça görülmektedir. Bazı haberler özellikle ders verici, uyarıcı nitelikte oldukları düşüncesiyle negatif verilmektedir (Kara, 2006, s.29)."

Medyada kadının bir başka tasarımı ise gelenekselcilik olarak belirlenmiştir. Türk medyasında kadın, eşine ve çocuklarına bakmakla yükümlü, evinde yemek, çamaşır, ütü gibi sorumlulukları olan ve başka tasarımı olmayan bireyler olarak yansıtılmaktadır. Dizilerde ataerkil düzenin sunmuş olduğu kalıplar doğrultusundan çıkmayan kadın bireyler 'iyi kadın' olarak ifade edilmektedir. Söz konusu gelenekselliğin dışarısında kalan kadın bireyler ise 'kötü kadın, iffetsiz kadın' tabiri ile anılmaktadır.

Bir diğer kadın tasarımının ise reklam filmlerinde ya da reklam afişlerinde yapıldığı görülmektedir. Kadınlar reklam piyasasında sadece dişiliği ön plana çıkartılan bireylerdir. Reklamda kullanılan kadın bireyler birer seks objesi haline getirilmektedir. Söz konusu reklam piyasasında ise dişiliğin ön planda olması ile firmanın rağbet alacağına inanılmaktadır. Medya reklam filmlerinde kadın bireyleri asla üretken olarak göstermemektedir. Aksine kadınlar tüketici olarak başrolde tutulmaktadır.

2.4.1. Cinsel Obje Olarak Kadın

Kadın ataerkil anlayış içerisinde ikincil konuma sürüklendikten sonra akıl düzeyleri erkeklere ithaf edilmiştir. Kadınlara ise biyolojik farklılıklarına bağlı olarak toplum yapılarının içerisinde yer verilmektedir.

Lacan'a göre genel bir kategori olarak 'kadın'dan bahsetmek mümkün değildir. Kadın simgesel düzende ifade edilemeyen ve ayna evresinin sonucu olarak üretilen eksiklikten başka bir şey değildir. Kadın erkeğin annesiyle yeniden bütün olma, sevilme ve istenme duygularının yarattığı bir arzu; bir "a objesi"dir. Başka bir deyişle kadın bir fantezi, bir hayaldir: hiçbir zaman tatmin edilmesi mümkün olmayan bir arzuyu besleyen hayal (Durudoğan, 2007, s. 57).

Kitle iletişim araçlarında da görülmekte olduğu gibi kadınların temsiliyet biçimi medya da daha farklı lanse edilmektedir. Medya kaynaklarında yer bulan birçok kadın televizyon programlarında, dizilerde, filmlerde, haberlerde, reklamlarda ve hatta çizgi filmlerde çoğunlukla cinsel obje olarak ele alınarak tiraj kaygısı güdülmektedir. Kadınların yer almış oldukları bu çalışmalarda ise erkek egemen toplumun etkileri gözler önüne getirilmektedir.

Kadın bedenine ilişkin toplumsal kurgular, bedenin nerede konumlandığı veya konumlandırıldığıyla da yakından ilişkilidir. Kuşkusuz kadın bedeninin günümüzdeki toplumsal konumlanması tüketim ve harcama kültüründen bağımsız değildir. Tüketim toplumunun fetiş bir değer olarak konumlandırdığı beden, sonunda simgesel bir sermaye, bir tür ekonomik yatırım unsuru ya da toplumsal itibar aracı ve kitlesel sempatinin yöneldiği bir tapınma nesnesine dönüşmüştür. Böylece tüketim kültürüyle birlikte güzellik ve erotizm artık ima ve ifadelerde değil, dış hatlarda cisimleşmeye başladığı kolaylıkla söylenebilir (Köse, 2011, s. 78).

Toplumsal cinsiyet kalıpları doğrultusunda erkek üstünlüğünü yansıtan medya araçları, erkek kimliğine daha yüce, kudretli anlamalar yükler iken, kadın bireylere ise pasif, aciz, ikincil vatandaş ve erkeğe muhtaç bir görüntü atfetmektedir. Böylece medya araçları hem erkek egemenliğini hem de kadının cinsel obje olarak kullanılmasını meşrulaştırmaya yarayan bir yapının ürünü olmaktadır.

Medya kadınları genç, ince, güzel, pasif, erkeğe bağımlı ve yetersiz olarak temsil etmesinin yanı sıra seksi bir beden içerisinde gözlemleyip yansıtmaktadır. Toplumların kadın bedeninin erkeğin gözüne hitabı için cinsel bir eğilim gösterme gayreti de kadınların yüz yıllarca cinsel obje olarak kullanılmasına yol açmaktadır. Erkek denetimi altına girmesi için birçok dayatmaya maruz kalan kadın bireyler, bedenlerine yönelik yapılmış olan bu yaklaşımlara itiraz etse de, ataerkil egemen düzen söz konusu durumun yeniden üretimini yaparak iktidarını pekiştirmektedir.

Kadınları cinsel nesne haline dönüştürerek istismar etme ve karşı cinsiyetçi ayırımı gözeten yaklaşımlar onun varlığını erkeğe nazaran değersiz ve ikincil konum atfeden toplumsal bakış açısının sonucundan kaynaklanmaktadır. Baskıcı, ezici bir kültürel sistemin ve erkek egemen temsiliyetin somutlaştığı sosyal değerlerle oluşan "toplumsal kimlik"ler kadının, erkeğin "ötekisi" olarak nitelendirilmesine yol açmaktadır. Toplumsal içeriğin "erkek egemen" olduğu toplumlarda cinsiyet ayırımı, kadının şiddet ve istismar edilmesi çok da şaşırtıcı bir durum değildir (Küntay, 2010, s. 17).

Kadınların bedeni artık gerek geleneksel gerek modern toplumlarda farklılık gözetmeksizin bir cinsel obje haline gelmektedir. Söz konusu durum ise kadın bedeninden zevk alma amacı gütmektedir. Bu tarz yaklaşımlar kadınların bedeni, duyguları ve düşünceleri ile kişilikler yok sayılarak sadece cinsel bir hazne olarak tasarlanmaktadır.

Bireyi büyüleyen şey makyajın ve bedenin, arzunun nesnesine dönüştürülmesidir. Beden -özellikle kadın bedeniepilasyon, rimel, dövme, makyaj vb şeylerle kültürleştirilmiştir. Erotik olan artık homojen göstergeler sistemi içinde oluşturulmakta ve cinselleştirilmiş beden bir tapınma nesnesine dönüştürülmüştür. Bu imgelerle düşünülen veya yaratılan beden artık negatifliğin, ölümün ve kastrasyonun (kısırlaştırma) izlerini taşıyan bir beden olarak değil, tatmine yönelik bir beden olarak oluşturulmaktadır (Çabuklu, 2004, s.132).

2.4.2. Mağdur/Kurban Olarak Kadın

Medyanın yer vermiş olduğu kadına yönelik şiddet ve cinayet olaylarında, kadın bireyler erkekler tarafından mağdur ve kurban olarak yer almıştır. Kadınların özel hayatında ya da kamusal alanlarda şiddete hedef olmaları ve bu tarz durumlara ise erkeklerin neden olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Kadına yönelik şiddet, taciz, cinayet vakaları ise gazetelerin üçüncü sayfalarında ayrıntılı bir şekilde verilmektedir. Bu bağlamda gazeteler ya da televizyon haberleri kadını kurban ya da mağdur olarak açıkça göstermektedir.

Haberlerde yer alan kadınların genel olarak haberlerde mağduriyeti pekiştirilmektedir. Haberlerin detaylarında ise pornografi ve hikayeleştirme gibi durumlar ise ön plana çıkartılmaktadır. Oldukça büyük bir klişe paydasında yer bulan haber metinlerinde bir bakıma da kadın cinayetlerine meşruluk kazandırılmaktadır. Söz konusu şiddet haberlerinde dikkat çeken durum ise şiddet haberlerinde yer alan kadınlar tiraj kaygısı ile en üstlere taşınırken kadına ait başarılar ise daha küçük kapsamlı olarak yer alışı olmaktır.

Kasım 2008'de medyaya yapmış olduğu çağrı ile bilinen Kadınların Medya İzleme Grubu (MEDİZ), rastlantısal yapılan haberciliğin, kadına yönelik şiddete yol açtığını ifade ederek şu hususlar üzerinde durmuştur:

"• Kamuoyunu bilgilendirme açısından özel bir önemi ya da yararının olmadığı durumlarda tecavüz, taciz, istismar gibi suçlar haberleştirilmemelidir.

• Tecavüz gibi cinsel suçlar kamuoyunu bilgilendirme açısından özel bir önem taşıdığında da, mağdurun izni olmaksızın yayınlanmamalıdır.

• Özel bir önem taşıyan ve mağdur tarafından yayınlanmasına onay verilen tecavüz, taciz, istismar haberlerinde de mağdurun kimliğine dair açık ya da örtük bu kimliği deşifre edecek hiçbir bilgi verilmemelidir.

• Tecavüz gibi cinsel suçların yukarıdaki koşullar doğrultusunda haberleştirildiği durumlarda, suçun işlenişine dair hiçbir ayrıntıya yer

verilmemeli, suç reyting-tiraj gibi gerekçelerle pornografi malzemesi haline getirilmemelidir.

• Televizyonlarda da, yine, bu suçlar haberleştirilirken aynı hususlara dikkat edilmeli, ayrıca suçun ayrıntılarıyla kurgulanmış canlandırmalarına yer verilmemelidir.

• Bu tür suçların 'nedenleri' suçu meşrulaştırıcı biçimde araştırılmamalı, tecavüzcülere, tacizcilere ve bunların işledikleri suçu savunan ifadelerine yer verilmemelidir.

• Gazeteler, kadınları metalaştıran arka sayfa güzeli ve benzeri fotoğraf, görsel kullanımına son vermelidir.

• Başta internet medyası olmak üzere tüm medya özel hayatı teşhir ve ifşaat alanı olmaktan çıkarılmalı, özel hayatı, kadınların duygusal-bedensel zihinsel dokunulmazlığını ihlal eden haberlere yer verilmemelidir."

Değişen dünya düzeni ile haber vermekten ziyade doğasında kar amacı bulunduran medya kuruluşları sorumlu yayıncılık ilkesinden her geçen gün daha fazla uzaklaşmaktadır. Kadınlara ilişkin haberlerin büyük yüzdesinde kadın bireyler mağdur ve kurban olarak tasarlandırılırken, bazı zamanlarda da kadına yönelik işlenen ve işlenmekte olan suçları magazinsel hale dönüştürmektedir.

Mağdur kadın olayları hiçbir zaman mizah malzemesi haline getirilmemeli ve durumun magazinleşmesinin de önüne geçilmelidir. Özellikle haber metinlerinde yer alan ifadelerde mağdura ait adres, isim, fotoğraf gibi bilgilerin verilmesinden de kaçınılmalıdır. Şiddete uğrayan kadınların onurunun korunması adına bu gizlilik kuralının kesinlikle uygulanması gerekmektedir. Yine aynı şekilde mağduru küçük düşürecek fotoğrafların da gizliliğine özen gösterilmelidir.

Taciz ya da tecavüz gibi cinsel içerikli suçlar, haberleştirilirken mağdur açısından kullanılan dile özen gösterilmelidir. Saldırganın mahkemede vermiş olduğu ifadeler yazılırken, mağduru zedeleyici birçok yorumda bulanacağından sıkı bir tarama yapılmalıdır. Haber metinlerinde kullanılacak olan görsel malzemenin ise bir pornografi ürünü olmasından kaçınılmalıdır. Yurttaş yararı gözetilerek başka bir mağdurun böyle bir durumla karşılaşması halinde nasıl bir çözüm yolu izlemesi gerektiği ve nerelerden yardım isteyeceği gibi soruların da haber metinleri içerisinde cevaplandırılması gerekmektedir.

Medya kadınlara ilişkin şiddet haberlerini kendini savunamayan üzerinden kurarak eylemi meşrulaştırıcı ibareler kullanır. Mağdurun hayatının detaylarıyla dramatize edilerek anlatılması olayı gerçek bağlamından uzaklaştırarak magazinsel bir yapıya sokmakla birlikte kadınların ezik, acınası olduğu algısı yerleştirilmektedir. Kadınlar mağdur, kurban, öldürülen, dövülen, taciz edilen, tecavüze uğrayan olarak resmedilmekte ve arkası yarın kıvamında görsel bir malzemeye dönüştürülmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri ve buna ilişkin kalıp yargıların, gerek yazılı gerekse görsel basında yer alan haberlerle her gün yeniden üretilerek pekiştirildiği görülmektedir. Bu pekiştirme sürecinde "cinsiyetçi söylem" in varlığına dikkat çeken (Dursun, 2008, s. 65).

Mağdur ile fail arasında net bir şekilde güç eşitsizliği varken medya araçları da şiddet ya da cinayet gibi haberlerde kadınları daha da güçsüz göstermektedir. Özellikle toplumumuzda mağdur ya da kurban olan kadınları en çok birinci derecede yakınları olan ailesi, akrabası, eşi ve yakınları yargılamaktadır. Şiddet kültürünün yol açmış olduğu yozlaşma, mağdur kadının şiddet görmesine mantıklı bir sebep aramaktadır. Söz konusu duruma yol açmakta olan en önemli etken ise ataerkil toplum yapısı olarak bilinmektedir.

Bir toplumda kadının mağdur ya da kurban olarak tasarlanmasına sebebiyet veren en büyük etken o toplumun kadınlarını pasif, ikincil konumda ve erkeğe bağlı güçsüz bireyler olarak gösterilmesidir. Toplumda kadın bireylerin güçlendikleri takdirde ise bu durumun seyrinde değişmeler görülmesi pek mümkündür.

Kadınların mağdur ve kurban olarak şiddete maruz kaldığına yönelik haberleri aktaran medyanın haber örneklerine bakıldığı zaman ise dikkat çeken en büyük ayrıntının farkına varılacaktır. Kadınların mağdur ve kurban olduğu durumlarda gazete sayfaları manşetler ile yaşanan olayı duyurduğu bilinirken, Gazetelerin kadın başarılarını daha arka planda tuttukları bilinmektedir. Söz konusu durumda şiddet haberlerinde kadınlar tiraj kaygısı olarak kullanılmaktadır. Medyaya göre kadınların mağdur ve kurban olarak seçilmiş oldukları olaylar daha fazla haber değeri taşımaktadır.

Kamusal alanda ve iş hayatında kadın başarılarını göz ardı eden medya kaynakları mağduriyet ve kurban olma durumlarında yaşanan olayları daha büyük puntolar ile gözler önüne sermektedir. Kadınların başarılarının ve mücadelelerinin medyada daha geniş bir şekilde yer alması için ise beklenmedik ve şaşırtıcı durumlar ile karşılaşılması gibi durumların oluşması istenmektedir.

Kadınlar beklentiyi sarsacak bir başarı elde ettikleri zaman ise yaşları, eğitim seviyeleri, medeni durumu ve çocuk sayısı ile irdelenerek hayret ifadesi içerisinde haber metinlerine dönüştürülmektedir. Dolayısı ile ataerkil medyanın sunmuş olduğu politika ile kadınlar bir kez daha geri planda konumlandırılarak ikincil sınıf vatandaş muamelesi yapılmaktadır.

Gazetecilik jargonunda "üçüncü sayfa haberleri" olarak karşılık bulan bu durum artık Türk medyasında bir gelenek halini almıştır. Bu şekilde nitelenen haberlerin önemli bir bölümünde kadınlar 'etkilenen aktör' konumundadırlar; ya darp edilmiş ya taciz edilmiş ya da cinayete 'kurban' gitmişlerdir. Şunu belirtmek gerekir ki kadınlar sadece olay öldürme ile sonuçlandığında değil birçok durumda 'kurbanlaştırılmaktadır.' Dayak yiyen, tecavüze uğrayan, aldatılan, başına bin bir felaket gelen kadınlar haberlerin sıklıkla kurbanlaştırdığı kadın streotipleridir (Tanrıöver, 2012, s. 161).

Haber metinlerinde mağdur ve kurban olarak anlatımı yapılmakta olan kadın haberlerinde kullanılmakta olan dil ile cinsiyetçi ifadeler ortaya çıkmaktadır. Söz konusu cinsiyetçi ifadeler ise mağdur ve kurban kadınlara gösterilen davranış ve

tutumlara meşruluk kazandırmaktadır. Gazetelerin olay örgüsü içerisinde aramış oldukları neden ve sonuç ilişkisi erkek egemenliğini güçlendirmekten başka bir duruma yol açmamaktadır. Özellikle cinsel içerikli olan mağduriyetlere maruz kalan kadın bireylerin haberlerinde ki neden ve sonuç arayışı erkek egemen iktidarı haklı kılacak sebepler olarak gösterilmektedir.

2.5. KADINA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNİN DİLİ

Dil, bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyülü bir varlıktır. O gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdan ayrı düşünülemeyecek olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur (Aksan, 1975, s. 423).

Yazılı basında yer alan kadına yönelik şiddet haberlerinin içeriğinde kullanılan medya dili ile toplumda bulunmakta olan cinsiyet eşitsizliği yeniden üretilmektedir. Söz konusu durumlarda yayınlanmış olan haberler de kullanılan cinsiyetçi söylem ile kadına yönelik şiddetin bir kez daha meşrulaştırıldığı görülmektedir. Haber metinleri ve haber videoları kadına yönelik şiddeti olağanlaştırırken takınmış olduğu cinsiyetçi yaklaşımı ile toplumsal hareketlere yeni ayrılıklar eklemektedir.

Söylem olarak kullanılmış olan ataerkil yapının, eril dili ile hareket etmekte olan medya araçları, bu tarz haberlerde kadına yönelik yapılmış ve yapılmakta olan insan hakları ihlallerinde meşrulaştırma, pekiştirme ve yeniden üretimine neden olmaktadır. Aynı zamanda söz konu durumlardaki haberlerde, toplumdaki şiddet uygulayıcısı erkek temsilleri için de suçlarına ilişkin gerekçeler sunmaktadır.

Medya araçları tarafından yer verilen kadına yönelik şiddet haberlerinin diline bakılırsa yerel medyaya bağlı olan kuruluşların erkek egemeni haklı çıkartmaya yönelik cinsiyetçi söylemleri çoğunlukla kullandığı görülmektedir. Araştırmanın da konusunu oluşturmakta olan kadın cinayeti haberlerini oluşturmakta olan metinlere

bakıldığı zaman haberlerde saldırganı anlatacak olan detaylı bilgiden daha ziyade, erkek cinayeti sonucu öldürülen kadınlar hakkında detaylı bilgiler verilmekte ve bu bilgiler de gün içerisinde özellikle internet haberciliğine ağırlık veren medya kuruluşlarında sürekli yenilenmektedir. Aynı zamanda haberlerde yer alan kadın cinayeti metinlerinde kullanılan dil ile kadın cinayetleri toplumsal bir sorun olarak incelenmekten ziyade sıradan bir vaka şeklinde anlatılarak kamuoyuna servis edilmektedir.

Kadının medyada ötekileştirilmeyen eşitlikçi bir temsil olanağına kavuşmasıyla ilişkili yasal düzenlemeler, uluslararası sözleşmeler ve stratejiler sayıca çok fazladır. Ancak bu düzenlemeler ve çalışmalar her ne kadar sayıca fazla olsa da, medya çalışanlarının, kadınlara karşı ayrımcılığı kışkırtan bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Kadınların yaşam pratiklerinin her alanında her daim yüzleşmek zorunda kaldıkları ayrımcılık, günümüz dünyasında süregiden eşitsizliklerin en yaygın olanlarından biridir (Çelenk, 2010, s.229).

Haber metni içerisinde verilmiş olan sözcük seçimleri ile cinsiyetçi söylemler bir kez daha açığa vurulmaktadır. Ana akım medya tarafından yer verilen erkek egemen cinsiyetçi söylemler ise kadın erkek ayrımcılığını pekiştirmektedir. Özellikle kadın cinayeti haberlerinde muhabirlerin rahatsız edici ayrıntıları olduğu gibi vermesiyle, kadın cinayeti işleyen erkeklerin olumsuz örnek içerecek davranışları da topluma sunulmaktadır.

Haberlerin içerisinde yer alan söz ve cümle kurgularının cinsiyet ayrımcılığı yapmış olduğu bilinen bir gerçek olmuşken, erkek egemen söylemlerinin oranlarında da artış görülmektedir. Haber içerisinde yer alan ayrıntılar ile cinayet hikayeleştirilmektedir. Yine aynı şekilde verilen ayrıntılar ile 'kıskanç koca, öfkeye dönen eş' her zaman kadını ikinci konuma atarak öldürülmesine sözde haklı sebebiyet veren yanlış söylemleri oluşturmaktadır.

Medyanın sözde haklı şiddet ve ölüm gibi göstermiş olduğu haber metinleri toplumsal bir soruna yol açmaktadır. Medyada şiddet gösteriminin toplumsal ilişkiler üzerinde olumsuz etkisi olmadığı yolundaki iddialar günümüzde önemini yitirmiş

gözükmektedir. Her ne kadar iletişim araçlarında şiddet gösteriminin toplum içinde saldırganlığa ve şiddete katkısının olması ülkeden ülkeye ve bir ülkede yaşanan farklı zamanlara göre büyük değişiklikler gösteriyorsa da; 1970'li yılların başından itibaren yapılan araştırmalar, iletişim araçlarında şiddet gösteriminin kentsel toplumlarda şiddetin yaygınlaşmasında etkili olduğunu ortaya koymuştur. Giderek daha çok sayıda yetişkin ve çocuğun şiddet eylemlerine maruz kalması şiddet kaynaklarının ve dolaşımının yeniden tanımlanmasını ve önlemler geliştirilmesini gerekli kılmaktadır (Aziz, 1994, s.7).

Söz konusu konu bağlamında bir eleştiri de feminist kadın platformları tarafından gelmektedir. Kadına yönelik şiddet ve cinayet haberlerinde kullanılmakta olan 'ölü bulundu, hayatını kaybetti, yaşamını yitirdi' gibi haber sonuna eklenen sözcük ve sözcük kalıpları olmaktadır. Erkek şiddeti doğrultusunda öldürülen kadın kendi isteği ve rızası sonucu bu durumu yaşamamıştır. Söz konusu kadın bireylerin hayatları ellerinden alınmıştır yani kadınlar erkekler tarafından öldürülmüştür, hayatları çalınmıştır.

Kadına yönelik şiddetin haber dili bir başka açıdan ele alındığında ise olayın pornografikleştirilmiş yüzü ile karşılaşılmaktadır. Tecavüz vakalarında söz konusu durumun yaşandığı yerin görüntülenmesi yahut çıplak kadın bedeninin buzlanmış ya da buzlanmamış görüntüler haberlerde hem cinsiyetçiliğin bir başka boyutunu oluştururken hem de kadın bedeninin metalaşmasına bir kez daha vurgu yapmaktadır.

2.5.1. Cinsiyetçi Söylem

Cinsiyetçi söylem, bireyin karşısında ki bireyde yaratmak istediği üstünlükler nedeni ile doğmaktadır. Cinsiyetçi söylem, bireyin statü anlamında uygulamak istediği üstünlük duygusu ile karşısındaki bireyde de bulunan eşit hakların reddi ve temsil düzeylerinde farklılık olduğunun ısrarı sonucu ortaya çıkan söz ve sözcük kalıplarının tamamını oluşturmaktadır. Söz konusu söylemin temelinde eşitsizlik barınmaktadır. Cinsiyetçi söylem, kadın ve erkek bireylerin birbirinden farklı olduğuna inandığı üstünlük duyguları ile oluşmaktadır. Bu söylem doğrultusunda ise

toplumsal, sosyal ve kültürel açıdan olmak üzere birçok noktada ataerkil iktidarı meşrulaştırılarak, sözde haklılıklar kazandırılmaktadır.

Cinsiyetçi söylem ise toplumda kadınlık ve erkeklik durumunu, toplum ve kültürden önce gelen sabit bir özellik olarak tanımlayan; bu sabitlemeyi de kadını erkek karşısında doğuştan gelen bir zayıflık, güçsüzlük, duygusallık, mantıksızlık, aşırılık, vb. olumsuz sıfatlarla açıklamaya çalışan bir söylemdir. Cinsiyetçi söylem, kadın ve erkeğin toplumsal iktidarını kuracak ve pekiştirecek tarzdaki tanımlamasıyla bir eşitsizlik söylemidir. Bu söylem erkeğin toplumsal, siyasal, kültürel ekonomik gibi alanlar da dâhil olmak üzere kısacası yaşamın her düzeyinde kurulmuş iktidarın ve egemenliğinin farklılığından doğduğunu apaçık hissettirmektedir (Dursun, 2008, s. 65-66).

Cinsiyetçi söylem en belirgin şekilde kadın ve erkek bireyler arasında varlığını sürdürmektedir. Duygusal, fiziksel ve zihinsel bir takım özellikleri tiye alan bu söylem biçimi karşısında çoğunlukla kadın bireyler ezilmektedir. Ataerkil sistemin en güçlü ikna aracı haline gelmekte olan cinsiyetçi söylemler, bireyler arasında oluşturduğu hiyerarşik yapılara da güç kazandırarak söz konusu yapının devamını sağlamaktadır. Kadınları kontrol altında tutmak isteyen cinsiyetçi söylem ile erkek iktidarı pekiştirilmektedir.

Cinsiyetçi söylemlerin olduğu ifadelerde, kadınların iyi temsilinden uzakta durmaktadır. Söz konusu ifadelerde kadın temsilinden kaynaklanan sözde eksiklikler ve erkek üstünlüğü ile cinsiyetçi söylem dili daha saldırgan bir tutum haline gelmektedir. Özel hayat, iş hayatı ve sosyal hayat içerisinde olan kadın bireyler söz konusu dil ile dar alana sıkıştırılarak yıpratılmaktadır.

Cinsiyetçi söylemin beraberinde getirmiş olduğu şiddet ve aşağılama dili kadınların cinsel yönlerini de olumsuz bir şekilde öne çıkarmaktadır. Kadınların metalaşmasına neden olan bu söylem türünün etkilerini daha iyi anlamak için ise bir kadının sosyal hayatında yaşamış olduğu zorlukları takip etmek yeterli bir davranış olacaktır. En başta da belirtilmiş olduğu gibi temeli eşitsizliğe dayandırılmakta olan

bu söylemde, ataerkil toplumun kadın ve erkek arasında yaratmış olduğu farklılıklar pekiştirilmektedir.

Ataerkil egemenlik sistemini sürdürmeye hizmet eden cinsiyetçi söylem, sadece kadın erkek eşitsizliğini güçlendirmeye yarayan ve cinsiyetler arasındaki ayrımı kadının toplumsal yerini erkeğe bağımlı ve tali kılmaya yönelik olarak söylenen sözlerin toplamı olarak anlaşılmamalıdır. Söylem her şeyden önce toplumsal, tarihsel bir pratiktir. Toplumsal düzenin kuruluşunda etkin rolü vardır. Hakimiyetle yapılanır, tarihsel olarak üretilip yorumlanır, zaman ve mekana yerleşiktir ve güçlü kesimlerin ideolojileriyle meşrulaşır. Hakimiyet yapıları, her türden uzlaşımları durağanlaştırır ve doğallaştırır. Böylelikle toplumdaki uzlaşımlar, verili olarak görülürler (Dursun, 2008, s. 66).

Ataerkil toplumun temelinde var olan cinsiyetçi söylemler en belirgin şekilde kullanılmakta olan deyimler, atasözleri ve benzetme kalıpları içerisinde yeniden üretilmektedir. Erkek gibi, adam gibi, kız gibi şeklinde seçilen söz ve sözcük grupları ile cinsiyetçi söylemin inşası güçlendirilmektedir. Bu bağlamda ataerkil toplumların dilleri ile oluşturulan kalıplar erkeği güçlendirirken kadını ikinci plana doğru itmektedir. Özellikle geleneksel medyada cinsiyetçi dilin meşrulaştığı görülmektedir.

2.5.2. Medyada Kadına Yönelik Cinsiyetçi Söylem

Medya araçlarının büyük bir kısmında erkek egemenliğinin hakimiyeti yer almaktadır. Erkek egemen cinsiyetçi söylemlerin oluşturduğu bu büyük payda ile toplumda kadınların maruz kaldığı zorbalıklara, medya tarafından meşruluk kazandırılmaktadır. Ataerkil düzenin yinelemesini yapmakta olan medya, toplumsal kontrolü etkisi altına almaktadır. Özellikle gazetelerde kadın imgelerini magazinsel, pornografiksel ya da cinsel kimlik olarak topluma sunmaktadır.

Medya cinsiyet ayrımına dayalı kadın/erkek rollerini pekiştirerek, kadınlara karşı cinsiyetçi önyargıları yineleyerek; haberlerde, yorumlarda, kadınlara yer

vermeyerek, kadınları hayatın çoğu alanında yok sayarak, kadınların insan haklarını bizzat kendisi ihlal etmektedir (Gülbahar, 2012, s. 90).

Televizyon programlarında yer alan kadınlara bakıldığı zaman genellikle evli ve çocuklarına bakmak ile yükümlü tutulan bireyler işaret edilmektedir. Erkekler ise topluma güçlü ve girişken bireyler olarak kabul ettirilmektedir. Toplumun yanı sıra medyanın da kadın ve erkek arasında oluşturmuş olduğu dil ile kadın bireyler erkeklere göre ikincil konuma doğru sürüklenmektedir.

Yazılı basının, kadına yönelik şiddet temsilinde, toplumda var olan cinsiyet eşitsizliğini yeniden ürettiğine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda yayınladıkları haberlerde cinsiyetçi bir söylemi benimseyen kuruluşların, kadına yönelik şiddeti nasıl meşrulaştırdığı ve doğallaştırdığı üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu çalışmalarda cinsiyetçi söylem; var olan ataerkil toplumsal yapının mutlak olarak görülmesini beraberinde getiren; bu durumu doğallaştıran, meşrulaştıran, pekiştiren ve yeniden üreten eşitsizliğe dayalı söylem olarak ele alınmaktadır (Dursun, 2008, s. 65-66).

Medyanın sınırlı bir şekilde temsil etmekte olduğu kadın bireyler, erkek egemen cinsiyetçi söylemi pekiştirerek sürekli bir şekilde inşasını sürdürmektedir. Şiddetin toplumda özen kazandırılması, kadın bedeninin pornografikleştirmesi, kadınların hayatlarının magazinselleştirilerek verilmesi gibi tutumlar ile medya kadınları bir kez daha ‘güçsüz ve sıradan bireyler’ benzetmesi içerisine hapsetmektedir.

Haberlerde kullanılmakta olan özensiz dil ile gelenek, görenek, töre ve namus cinayetlerine adeta meşruluk kazandırılmaktadır. Namus cinayeti gibi kalıplarla sunulmakta olan haber metinleri birçok kadın oluşumları tarafından tepki ile karşılanmaktadır. Bu tarz kalıplarla yazılmış olan haberlerde kadınların yaşamış oldukları zorbalıklar, sözde anlamlara büründürülmektedir. Böylelikle failler okuyucu nezdinde cezai indirim almaktadır.

Haber metinlerinde kullanılan bir diğer kıskanç koca, çılgına dönen koca, fettan kadın vb.. ifadelerin hakim olduğu metinlerde, bütün suç kadın bireylere

yıkılmaktadır. Medyanın kadın bireylere karşı sergilemiş olduğu yaftalayıcı ve değersizleştirici tutumlar ile eril şiddet ve eril söylem güç kazanmaktadır.

2.6. FEMİNİST PERSPEKTİFTEN MEDYANIN DİLİ

Feminist yaklaşımlar tarafından haberlerin eril bir anlatı tarzına sahip olması nedeniyle, içerisinde cinsiyetçi bir dünya barındırıldığını ileri sürmektedir. Kadın bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri ile çerçevelenmesinden dolayı kadın hareketlerinin de olumsuzlaştırıldığı düşünülmektedir. Feminist perspektif, medya araçlarında yer bulan kadın hak savunucularının hareketlerini, 'saçma' olarak yansıtıldığını belirtmektedir.

Feminist perspektifin düşüncesini temel alan en iyi haber tanımlaması ise, hiçbir şekilde cinsiyete taraf tutulmaksızın, cinsiyet yanlısı olmadan yapılmış olan haberler oluşturmaktadır. Söz konusu düşüncenin gerçeğe dönüştürülebilmesi için ise kadınların dünyasını sadece bir kadının aktarması gerektiğine inanılmaktadır. Bu bağlamda feminist perspektife göre, erkek düşüncelerinin haber kaynaklarına katılmamasının yolu kadın haberlerini sadece kadın gazeteciler tarafından ele alınması ile gerçekleşecektir.

Ayrımcı dilin yıkılarak gerçekliğin inşa edilmesi feministler tarafından önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Haberde yer alan gerçekliğin erillik içerisinde verilmemesi söz konusu durumu kolaylaştıracaktır. Feminist düşünceye göre gerçeği sadece cinsiyet ayrımın olmadığı yansız haberler vermektedir. Genel olarak baktığımız zaman feminist düşünce, kadına yönelik şiddet haberlerinde hakikatin dilini görmek istemektedir.

Medya araçlarında yer alan kadına yönelik haberlerin içeriğinin feminist perspektifin istediği şekilde değişmesi için, medya kuruluşlarında kadın gazeteci istihdamının artırılması gerekmektedir. Söz konusu gerekliliğin nedenleri arasında ise kadınların ve erkeklerin bakış açıları yatmaktadır.

2.6.1. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Kullanılan Eril ve Edilgen Dil

Medya haberlerde toplumda bulunan kadınların eşitsizlik konumlarını pekiştirerek kabul ettirmektedir. Haberlerde kullanılmakta olan eril dil nedeniyle toplum tarafında kadın bireylere yapılmakta olan, olumsuz ve uygunsuz yakıştırmalarda artışlar ortaya çıkmaktadır. Medyada kullanılan cinsiyetçi söylemler ile kadınlar toplumda görünmez kılınmaktadır.

İkincil olarak haberdeki eril dilden kaynaklı hak ihlallerini gidermek ya da mümkün olduğu kadar en aza indirmek için cinsel saldırı, şiddet gibi konuları daha dikkatle işlemelidir (Mater ve Çalışlar, 2007, s.190). Medya metinlerinde kullanılmakta olan eril dil kadına yönelik şiddeti meşrulaştırarak farklı bir boyuta dönüştürmektedir. Haberlerde kullanılan üslup ise tamamen kışkırtıcı ve ayrımcı bir dil olarak göze çarpmaktadır.

Haber metinlerinde kadınlar klişeler ile erkeklerden aşağıda ve cinsel bir obje olarak dile getirilmektedir. Haber sunumunda kullanılmakta olan eril dil ile kadınlar suçlanırken maruz kaldıkları olaylar ise sözde nedenlere dayandırılarak meşrulaştırılmaktadır. Kadın böyle yaptı sonu ölüm oldu tarzı kullanılan eril dil ile yaşanan insan hakları ihlali etik dışı bir şekilde kamuoyuna sunulmaktadır.

Şiddetin başrolünü oluşturmakta olan erkeklerin işlemiş oldukları suçlar, eril dilin yaratmış olduğu çerçeve ile hafifleştirilmektedir. Erkeklerin şiddet eylemlerini sunuş tarzını sanki bir kahramanlık yapıyormuşçasına anlatmakta olan eril dilin bütün kodları zihinleri karıştırmaktadır. Tarafsız bakış açısı ile oluşturulamayan haber dilleri nedeniyle haber sunumları daha çok erkek egemen yanlısı olmaktadır.

Kadınların iletişim sistemlerine katılımında ve ulaşabilirliğinde yaşanan eşitsizlik, medyada kadının klişe rollerle temsil edilmesi, şiddet içeren küçültücü kadın imajına sıkça yer verilmesi gibi farklı biçimlerle toplumsal cinsiyet eşitsizliği yeniden üretilmektedir. Bu bağlamda medyanın toplumda mevcut cinsiyet ayrımcılığının devamlılığını sağladığı ve mevcut eşitsizlikleri güçlendirdiği üzerinde

durulmaktadır (KSGM, 2008, s. 5). Eril söylemler ile erkek gücü ve iktidarı pekiştirilerek güç kazandırılırken, kadın bireyler güçsüz ve faydasız olarak gösterilerek kısıtlanmaktadır.

2.6.2. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinde Failin Gizlenmesi

Kadınların uğramış oldukları şiddet olaylarında medya kaynakları faali açıkça belirtmemektedir. Bunun yerine medya hedefte olan kadınlara daha geniş kapsamda yer vermektedir. Faillerin yakalanmış olduğu anlardaki yaşanan adli süreçlerde ki fotoğraf ya da videoların görsellerinde yüzlerin buzlandığı görülmektedir. Öte yandan zorbalığa maruz kalan kadınların ise haberlerde açık bir şekilde fotoğraf ve video paylaşımı yapılırken detaylı bilgilerin de aktarımı sağlanmaktadır.

Kadın cinayeti haberlerinde faillerin akrabalık kimlikleri öne çıkartılmakta ve eril bakış iki türlü yansıtılmaktadır. Bunların ilkinde, failin akrabalık statüsüne hem haber başlığında, hem de içerikte yer verilerek aile içi cinsiyet rolüne dikkat çekilmektedir. 79 haberde cinayet failinin %44'ünün eş ve eski eş, %17'sinin de nişanlı ya da eski nişanlısı, yani faillerin %61'inin kadının en yakınındaki erkekler olduğu bilgisi verilmektedir (Sallan, Altındal).

Bu bağlamda konu başlığı incelemeye alındığı zaman erkek zorbalıklarına maruz kalan ve sonunda öldürülen kadınlar, faillerine oranla medyada daha geniş yer bulmaktadır. Öldürülen kadınlar kamuoyuna açık bir şekilde tanıtılırken faillerin cezalarını çektiği zaman normal hayatına daha kolay dönüş yaptığı görülmektedir. Faillerin işlemiş oldukları suçlara ise sözde sebebiyetler de verilerek faillerde haklı bir kimlik bahanesi de yaratılmaktadır.

Erkek şiddeti sonucunda öldürülen tüm kadınların özel yaşamlarının kapısı medya araçları tarafından sınırsız bir şekilde açılmaktadır. Mağdurun öldürülmeden önceki hayatını magazinleştirerek sunan medya, faili ise cinayeti nasıl ve neden işlediği konusunda irdelemektedir.

Öte yandan öldürülen kadınların ev adresi bilgileri ya da geride bırakmış olduğu aile yapıları ve ailelerinin ikamet ettikleri bölgeler dahi ele alınarak mağdur üzerinden yaşanan cinayet hikayeleştirilmektedir. Sallan ve Altındal'ın çalışmalarına göre: Bir başka ifadeyle, kadın cinayetlerinde erkeklerin; 'koca, eski koca ya da koca adayı' olarak görevleri, dar bir eril kalıp içinde tanımlanarak cinayetin nedenlerinin önemsiz gibi sunulması cinsiyetçiliği yeniden üretmektedir. Yine, fail erkeklerin haber başlıklarında nasıl tanımlandıklarına bakıldığında, bilgi verilmeyerek failin korunduğu görülmektedir.

2.6.3. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Mağdur Üzerinden Aktarılması

Kadına yönelik şiddet haberlerinde yaşanmış olan olaylar medyada araçlarında anlatılırken, zorbalıklar faillerin ifadesine göre anlatılmaktadır. Söz konusu haberlerde olaylar "çılgına dönen koca", "öfkelenen eş", "aldatıldığı için", "namus cinayeti" şeklinde verilmesinden dolayı kadına yönelik gerçekleşmiş olan şiddetin sürecinde yaşanılan etkiler anlatılarak haberlere meşruluk kazandırılmaktadır.

Aldatılan, tecavüze uğrayan, başına bin bir felaket gelen kadınlar medyanın en bol kullandığı malzemelerdendir ancak burada da kadınların temsil edilme biçimleri, bilgilendirme amacı şöyle dursun olabildiğince duygu sömürüsü odaklıdır. Özetle asıl temsil edilen kadınların çaresizliği, zavallılığı, hatta kimi zaman da bu durumu "hak etmiş" olmalarıdır (Tanrıöver, 2007, s. 159)."

Failin işlemiş olduğu suçtan çok kadının ne amaçla öldürüldüğünün ya da şiddet gördüğünün bahaneleri haber metinlerinde daha geniş yer tutmaktadır. Failleri oluşturan erkek profillerine karşı kadın profillerinin güçsüz olduğunun sürekli bir biçimde altı çizilmektedir. Medyada ikinci planda bırakılmış olan kadın bireyler, erkeklerin göstermiş oldukları zorbalıklar karşısında aciz olarak tasarlanmaktadır.

Kadına yönelik şiddet ve cinayet haberlerinde faillerin medya kaynaklarında genel olarak gizlendikleri görülmektedir. Şiddet, cinayet, taciz olayına karışan erkekler çoğu zaman açıkça belirtilmemektedir. Bunun yerine kadınlar gerek sosyal hayatı gerekse yaşamış olduğu zorbalıklar hakkında gazete ve haber bültenlerinde geniş yer bulmaktadır.

Kadın cinayeti haberlerinin neredeyse tamamının yazarı ve haber kaynakları da çoğunlukla erkeklerden oluşmaktadır. Haberlerin içeriğinde kullanılan görsellerde ve ifadelerde olaya ilişkin bilginin ya yakın komşulardan ya da yakın çevredeki erkeklerden alındığı görülmektedir. Benzer biçimde, adli vakalarda da özellikle erkek polislerin raporlaştırdığı bilgilerden yararlanılmaktadır (Sallan Gül ve Altındal, 2014).

Kadınların maruz kaldığı şiddet, tecavüz ya da cinayet gördüğü zorbalıklar anlatılırken pornografi unsurları da açık bir şekilde haber kaynaklarında ifade edilmektedir. Aynı zamanda sosyal hayatları iyice irdelenerek magazinsellik de ön plana çıkarılmaktadır. Kadınların maruz kalmış oldukları şiddetlerin de bilgisine aşama aşama ulaşılarak medya tarafından hikayeleri aktarılmaktadır.

2.7. KADIN ODAKLI HABERCİLİK

Kadın odaklı habercilik, medya araçlarında yer alan haberlerde kullanılan dil ve kadın temsillerine farkındalık kazandırmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda medyada yer almış/almakta olan haberlerdeki kadınların, hak ihlallerini haberleştirerek pro-aktif bir şekilde gazetecilik yapma anlamına da gelmektedir.

Medya araçlarında yer almakta olan kadın temsillerine bakıldığı zaman, kadına yönelik haberler aracılığı ile yeni kimliklerin inşa edildiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak kadının medyada yer almış olduğu kimliğin eril bir dil ile yazılması haberin ataerkil bir anlam ifade etmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan kurgusal metinler, kadın odaklı haberciliğin dışarısına çıkılarak yazılmaktadır.

Kadın odaklı haberciliği anlattığı çalışmasında Mater, şöyle der:

- Haberde kadınların ve erkeklerin, kız ve oğlan çocukların temsilinde yeterince adil ve dengeli davrandım mı?
- Neyin haberini yapıyorum?
- Haberi hangi yaklaşım ile, perspektif ile yapıyorum?
- Habere hangi gözlükler ile bakıyorum?
- Hangi klişeleri yeniden ürettim?
- Kullandığım dil ve haberi yazış tarzımla toplumda kadın-erkek eşitliğini geliştirici mi oldum yoksa geleneksel yargıları yeniden mi ürettim?
- Günlük haber üretim süreci telaşında değilsek de sık aralarla haberciliğimizi tartışıyoruz, yine kendimize sorular soruyoruz.
- Haber kaynaklarımızda kadın / erkek dengesi ne durumda?
- En çok kadınlar hakkında mı, erkekler hakkında mı yazıyoruz?
- Daha çok kimlerle ilgili olumlu haberler yapıyoruz?
- Daha çok kimlerle ilgili olumsuz haberler yapıyoruz?
- Fotoğraf kullanımında durum ne? (Mater, 2008, s. 111).

Kadın odaklı habercilik kavramına bakıldığı zaman geleneksel haberciliğin küreselleşme ve tekelleşme yaşaması ile medya araçlarında yer bulan konuların kültürel yapı ile oluşturmuş olduğu eril dile dikkat çekilmektedir. Söz konusu kavram ile haberlerin dilinde ki eril hakimiyet eleştirmektedir.

Sıradan olaylar yerine şiddet, kan, gözyaşı, acı yani türlü olumsuzluklarla yüklü olayların haberleştirilme oranı daima daha yüksektir. Bunun nedeni, olumsuz haberlerin daha fazla dikkat çektiğine dair mesleki düşüncedir. Dolayısıyla olumsuz haberler daha çok ön plana çıkmakta ve itibar görmektedir (Dursun, 2008, s. 59).

Kadın odaklı habercilik kavramına başka bir açıdan daha yaklaştığımız zaman ise haber metinlerinin kadınları, sosyal, özel ve ekonomik hayattan mahrum bıraktığı anlatılmaktadır. Toplumda etki bırakan olayların uzman görüşlerinin sadece erkek bireylere ait olması ataerkil ideolojinin sürekliliğini sağlamaktadır.

Haberlerde yer verilen kadınların cinsiyetine dair vurgu yapılması sonucu ise kadınlar, erkeklere göre ikinci konumda tutulmaktadır. Haberlerde yer alan öğretmenin 'kadın öğretmen', doktorun 'kadın doktor', sürücünün 'kadın şoför' şeklinde verilmesi de bu durumu destekleyecek bir kanıt niteliği oluşturmaktadır.

Medya kaynaklarında yer alan kadın içerikli haberlerin çoğunda, kadınların insan haklarına yönelik ihlali söz konusu olmaktadır. Medya bu tutumunu ise, kullanmış olduğu cinsiyetçi haber dili, sunum ve görsellikleri ile ortaya dökmektedir. Kadınların özel hayatını kamuoyu nezdinde teşhir eden medya kaynakları, özel hayat ihlali ve özgürlük haklarının kısıtlanması gibi süreçleri de oluşturmaktadır. Tecavüz, cinayet gibi suç olaylarına maruz kalan kadınları kendi ataerkil gözlüğü ile yeniden tasarlayan medya kaynakları, suçluların yanı sıra, suça maruz kalan kadınları hedef göstermektedir. Kadın bireylere yönelik işlenmiş olan suçların bilhassa pornografik özelliklerini ortaya çıkaran medya kaynakları, cinsiyetçi suçlar üzerinden sadece reyting kaygılarını gidermektedir.

Günümüzde geleneksel habercilik anlayışı içerisinde gazetecilik yapan yaygın medyanın neden olduğu kadın hakları ihlallerine dikkat çekmekte fayda var. Haberi bizzat hak ihlali yapan, dolayısıyla kadınlar başta olmak üzere bütün "ötekilerin" haklarını ihlal eden bir habercilik anlayışı süregitmekte. Bu noktada kadın odaklı habercilik bir kez daha devreye girmektedir. Kadın odaklı habercilik; kadın hakları konusunda bilgilendirici, kadınları güçlendirici, kadınların maruz kaldığı hak ihlallerini takip eden, gündelik gazetecilik pratikleri sırasında kadın hakları ihlalinde bulunmayan bir habercilik anlayışından öte, her haberin kadınlar lehine dönüşümlere öncülük edebilecek biçimde kurulduğu, çözüm odaklı bir habercilik demektir (bianet.org).

Kadının yorumları ya da kadının hayata, olaya, topluma vb. durumlara bakış açısını kamuoyuna yansıtmaktan kaçınan medya kaynakları, kadını hayattan yok sayarak erkeğe göre ikincil bir konuma doğru sürüklenmesine yol açmaktadır. Medyanın kadın ihlalleri doğrultusunda işlemiş olduğu bir diğer suç ise, kadın

platformlarının sesini kısmasıdır. Hiçbir zaman kadın dayanışmalarının ya da platformlarının kadına yönelik hak ihlallerine karşı yapmış olduğu açıklamalar ne dikkatle takip edilmektedir ne de tam metin / görsel olarak verilmektedir.

Kadın odaklı habercilik, çoğu zaman karşımıza gerek kullanılan dil, gerekse görüntüler ile erkekleri ön plana çıkaran ve kadın bireyleri görünmez kılan, kadınların temsili açısından sıkıntıya sokmakta olan medyaya karşı hareket etmektedir. Kadın odaklı haberciliğin temel felsefesinde ise bahsi geçen bu durumları yok etmek geçmektedir. Kadın odaklı haberciliği tam anlamı ile ifade edebilmek için toplumsal yaşantının her alanında kadını merkeze almak ve kadınlar lehine politikalar oluşturmayı kendine hedef haline getirmek gerekmektedir.

Kadın odaklı habercilik kavram olarak oldukça yeni bir söylem biçimi olarak bilinmektedir. Haberciliğin barındırması gereken etik sorumlulukları kapsamakta olan kadın odaklı habercilik anlayışı, kadınların şimdiye kadar vermiş oldukları mücadeleyi de desteklemektedir. Kadın odaklı habercilik şimdiye kadar yazılmış bütün ataerkil haberlerin dilini değiştirmeyi hedef edinmektedir.

Bu bağlamda kadın odaklı habercilik, kadını haberlerde görünmez kılan her ne varsa ortadan tek tek kaldırmaktadır. Kadın odaklı haber anlayışının içerisinde kadının da dünyada ve hayatın içinde var olduğunu ve kadın düşüncesinin de dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Haberlerde kullanılmakta olan kadın odaklı bakış açısı ile erkek egemen yapı da sarsılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOCAELİ YEREL BASININDA KADINA YÖNELİK ŞİDDET HABERLERİNİN SÖYLEMİ

3.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Yerel basın tarafından ele alınan kadın cinayetleri haberlerinin dilinde cinsiyetçi söylem hâkimiyeti bulunmaktadır. Söz konusu çalışmada Kocaeli yerel basınının, kadın cinayetlerini anlattığı haber metinlerini (Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayeti) nasıl ele aldığı karşılaştırmalı olarak söylem analizi doğrultusunda incelenmesi yapılmıştır. Kadın cinayeti haberleri yazılı basın kaynaklarında tiraj kaygısı olarak görülürken cinayet işleyen erkekler katil olarak değil katil olmak zorunda olan bireyler olarak tasarlandırılmaktadır.

Medya kullanmış olduğu eril dil ile kadın cinayeti haberlerini gün be gün meşrulaştırırken, öldürülen her bir kadında hemen hemen aciz ve suçlu kadın imajı yaratmaktadır. Kadın cinayetleri haberlerinin hikayeleştirilerek yazılmasının yanı sıra her bir cinayet aynı zamanda pornografik ya da magazinsel görsel ve bilgiler ile donatılmaktadır. Basın, her ne kadar kamu yararı doğrultusuna bilgi aktarmak için var olduğunu belirtse de reyting ve sansasyon amaçlı yayıncılık bazı medya kuruluşları tarafından benimsenen bir kural olmaktadır. Yazılı haberlerde göze çarpan bu unsurlar doğrultusunda ise öldürülen kadınlar bir kez daha mağdur/kurban kadın imajı içerisine hapsedilmektedir. Aynı zamanda haber metinleri içerisinde sunulan pornografik görüntü ya da bilgiler doğrultusunda kadın cinayeti haberlerinde etik sunum göz ardı edilmektedir.

Haberde hakim olan cinsiyetçi dil nedeni ile güçsüz ve kusurlu gösterilen kadınlar söz konusu dilin hakimiyeti altında ezilirken, cinayet işleyen erkekler ise otorite ve kontrol sahibi olan ataerkil yapı içerisinde bir mazerete dayandırılarak anlatılmaktadır. Kadınların eşleri, sevgilileri ya da aile bireyleri ile olan ilişkilerinde yaşadığı ayrılma, hayat pürüzlüğü, bireysel özgürlükler taleplerinden dolayı öldürüldüklerini anlatan haberler, kasıtlı ya da kasıtsız olarak seçilen sözcükler ile kadın cinayetlerine meşruluk kazandırmaktadır.

Bu bağlamda kadın cinayeti haberlerinde kadın haklarından söz edilmemesi ile birlikte Türkiye'de işlenen kadın cinayetlerinin boyutu toplumsal suç olarak yansıtılmaktan çok katil erkekleri neredeyse savunacak bir dil ile anlatmaktadır. Kadın odaklı habercilik anlayışından uzak duran medya çalışanları ile kadın cinayetlerine yerel basında meşruluk kazandırılmaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Söz konusu bu çalışmanın amacı kadın cinayetlerini konu edinen Kocaeli yerel basınının cinsiyetçi söyleme ne kadar uzak veya yakın kaldığını araştırmaktır.

Bu çalışmanın bir diğer amacı ise Kocaeli yerel basınında yer alan Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetlerinin, haber açısından işleniş tarzı erkek şiddetinin yaratmış olduğu kadın cinayetlerine medyanın meşruluk kazandırdığını ortaya koymaktır.

Bu çalışmada Kocaeli yerel basını tarafından sunulan Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetini anlatan haber metinlerinde kadın haklarına değinilmediği de ayrıca araştırılacak olan bir diğer konu olacaktır.

Çalışma kapsamında ortaya konmak istenen düşünceler arasında genel olarak şu hususlar yer almaktadır:

Kadın cinayeti haberlerinde kullanılan cinsiyetçi dilin öldürülen kadınların haber söylemlerinde mağdur ve kurban olarak tasarlandığı konusunda incelemeler yapılacaktır. Bu çalışma ile Kocaeli yerel basınında cinsiyetçi ve eşitsizlik söylemlerinin kadını erkeğe göre toplumda ikinci konuma sürüklediği de anlatılmaya çalışılacaktır.

3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, kadın cinayetlerine yönelik haberlerin (Nuran Dutlu ve Rana Güllü), nasıl sunulduğu söylem analizi tekniği ile incelenmiştir.

Çalışma kapsamında Kocaeli yerel basınını temsilen Özgür Kocaeli Gazetesi, Kocaeli Gazetesi olmak üzere 2 yerel basın internet sitesi örneklem olarak alınmıştır. Kaynak seçimlerinde yerel basında en çok tıklanan siteler ve asayiş haberciliğinde en çok ilgi gören site olmaları dikkate alınmıştır. Bu bağlamda Nuran Dutlu cinayeti ve Rana Güllü cinayeti için ikişer haber olmak üzere toplamda 4 farklı haber metninin incelenmesi yapılmıştır. İnceleme kapsamında haberlerin aynı tarihte yayınlanmış olmasına da önem gösterilmiştir.

İncelenmek üzere ele alınan haberler söz konusu gazetelerin internet sitelerinin ‘detaylı arama’ kısmında kullanılan anahtar kelimeler doğrultusunda taraması yapılarak ulaşılmıştır.

Söz konusu araştırmada, Van Dijk’ın ‘‘söylem analizi’’ yöntemine başvurulmuştur. Bu yöntem ile ele alınan haberlerin içerikleri; makro (*Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri)* ve mikro (*Sözcük Seçimleri ile Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar, Haberin Nedensellik İlişkisi İçinde Kurulması)* yapısal özelliklerine göre incelenmiştir.

3.3.1. Söylem Analizi

Bireylerin karşı tarafa iletmek istedikleri algıları dil ile istenilen hale getirilmektedir. Post-yapısalcılar ve sosyal yapılandırmacıların anlatımına göre dil dilsel sistemlerin sosyal araştırmalar üzerindeki paydası oldukça büyük bir yer kaplamaktadır. Hollandalı Dilbilimci ve analizci Van Dijk'e göre ise söylem analizleri çözümlemeleri yapılırken dikkate alınması gereken birtakım temel noktalar bulunmaktadır.

Yapısalcılığa göre, dil bir araç değil aksine amaçtır. Düşüncenin amacı dili açıklamaktır. Bu yüzden dilin incelenmesi, çalışılması için temel olarak dilin bağlantılarının açıklanmaya çalışılması gerekmektedir. Yapısalcılığa göre dil gerçekliği yansıtmaz, gerçekliği üretir ve sözcüklerin anlamını nesneler değil, dil belirler (Çelik ve Ekşi, 2008, s. 15).

Dil sadece anlamların taşıyıcısı ve şeffaf değildir, araççı dil anlayışına karşı eleştirel görüşü savunanlar, dili bir anlamlandırma süreci olarak ele alırken, bu süreci ise her koşulda ussal ve sabit şekilde hareket eden değil, değişen, dönüşen ve sürekli bir yapısallaşma halinde olan öznenin süreci olarak görmüşlerdir (İnal, 1996, s. 54).

Eleştirel söylem çözümlemesinin ilk öğretilerinin II. Dünya Savaşı öncesindeki Frankfurt Ekolü 'nün ortaya koyduğu eleştirel kuramına dayalı olduğu ileri sürülmektedir. Bugün bilinen haliyle dil ve söylem boyutu kazanması 1970'lerin sonunda "eleştirel dilbilimi" kapsamında özellikle Birleşik Krallık ve Avustralya'daki çalışmalarla ortaya çıkmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi 1960'ların ve 1970'lerin baskın, genellikle eleştirilemeyen, toplumu gözetmeyen baskın formal paradigmalarına bir tepki olarak görülmekteydi (Akt. Doğan, 2014, s. 316).

Van Dijk'in (1991) da üzerinde durduğu gibi, medya araştırmasının başlıca amacı, basında yer alan haberlerin söylem-analitik yöntemle incelenmesini oluşturmuştur. Eleştirel söylem analizi tekniğini kullanan bir araştırmacının göz önünde bulundurması gereken unsurlar, sosyal ve bilişsel yaklaşımları benimseyen Van Dijk (Görgülü ve Süllü, 2013, s. 7) tarafından aşağıdaki biçimde sıralanmıştır:

a. Söylemin, bir çatışmanın tarihsel, sosyal ve politik bağlamları içerisinde değerlendirilmesi,

b. İlgili tarafların, iktidar ilişkilerinin ve mikro çatışmaların belirlenmesi,

c. "Biz ve Öteki" karşıtlığın yaratıldığı durumlarda, ötekileştiren söylemi destekleyen düşüncelerin ve görüşlerin açığa çıkartılması,

d. Genel sentaktik yapının incelenmesi.

Dijk'in çözümlemelerinin temelinde kişiler üzerinde yapılan incelemeler ile anlamlar sistem haline dökülmeye çalışılır. Söylemin özellikleri ortaya çıkartılırken kişiler arası ilişkiler ve bağlantılar kurularak derinlemesine bir araştırma yapılmalıdır. Dijk'e göre metinlerin anlam bütünlüğü sağlanırken üretim aşamasındaki düzeylerin de dikkate alınması gerekmektedir.

Van Dijk'in söylem analizinin diğer söylem analizlerinden farkı, onun söylemi; sosyokognifbir yaklaşımla açıklamasından doğar. Bu sebeple de çeşitli düzeylerde irdelenen haber metni ya da söylemi nihai olarak kognif ya da zihni şemalanmaya benzer bir özellikle değerlendirilir. Üst şema denilen bu türden yapılanma, hikaye etmeye; olayı anlatmaya ve haber raporlarından oluşan hiyerarşik bir şema izlemeye dayanır. Şema ana başlık, üst başlık, ana olaylar, bağlam, tarih sözlü tepki ve yorumlardan oluşur (Sözen: 1999).

3.4. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Kocaeli yerel basını ve ulusal basında yer alan Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetlerinin yazılı basın tarafından aktarılan haber metinlerinin sunumunu ele alan bu çalışmanın evrenini, Kocaeli yerel basınında yer alan kadın cinayeti haberleri oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemlerini ise Kocaeli'de öldürülen Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetlerinin haberleri oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınacak olan Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetleri Kocaeli yerel basını tarafından oldukça geniş bir yer bulmuştur. Söz konusu iki kadın cinayetinin yerel basın tarafından ele alınış biçimi ise şu şekilde olmuştur:

Nuran Dutlu, 22.02.2015 tarihinde erkek şiddetine maruz kalarak kesici aletle öldürüldü. Basına para anlaşmazlığı olarak aktarılan olay, Dutlu'nun öldürüldükten sonra ellerinin kesilmesinden dolayı medyada 'kesik el cinayeti' olarak yer aldı. Medya bu cinayetin her anını satır satır yazarken, söz konusu cinayet bir anda tiraj kaygısına dönüştürüldü. Cinayetin ardından süren duruşmalar da medyanın geniş takibinde yer aldı. Her yapılan duruşmanın ardından ise Nuran Dutlu'dan 'kesik el cinayeti' olarak bahsedilerek nasıl öldürüldüğünün ve neden öldüğünün sözde nedenleri gazeteler tarafından sürekli bir biçimde anlatıldı. Haber metinlerinde iddia edilen, Dutlu ve katili arasında uyuşturucu ticareti gibi bir durumun olması ve Dutlu'nun vücudunda bulunan dövmelere dikkat çekilerek olay hakkında medya tarafından kamuoyuna yön verilerek, bir kadın cinayetine daha meşruluk kazandırıldı.

Rana Güllü, 20.06.2017 tarihinde babası tarafından ateşli silahla öldürüldü. Güllü'yü öldüren babası, kızını öldürdükten sonra aynı silahla kendini vurdu ve kaldırıldığı hastanede vefat etti. Henüz 17 yaşındaki Güllü'nün ölümünün ardından Kocaeli medyasında büyük bir bilgi kirliliği yaratıldı. Olayın yaşandığı an gazetelerin internet sitelerinde 'Kızını öldürdükten sonra kafasını kesti balkona astı' şeklinde bir rivayete yer verildi. Birkaç saat içinde ise bu durumun yanlış olduğu yönünde hiçbir şekilde kamuoyundan özür dilenilmeyerek haberler internet ortamlarından silindi. Ertesi gün ise yerel basın Güllü'nün yaşam tarzı, kıyafetleri ve hareketleri nedeni ile cezaevinden çıkan babasının öfkesi doğrultusunda öldürüldüğü yazıldı. Saat başı güncellemelerin yapılmış olduğu olayda Güllü'nün sosyal medya hesabının adresleri ve hesabında paylamış olduğu video/fotoğrafların neredeyse tamamına yakını paylaşıldı.

3.5. ÖRNEK OLAYLARIN SÖYLEM ANALİZİ YOLUYLA İNCELENMESİ

3.5.1. Nuran Dutlu Cinayeti Haberlerinin Söylem Analizi

Haberin ilk olarak makro yapısal özellikleri incelenmiştir.

Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri

Araştırma konusu bağlamında seçilen Nuran Dutlu cinayeti haberlerinin başlıkları şu şekildedir:

"Önce dövdüm, sonra iple boğdum", (Özgür Kocaeli Gazetesi - 16.04.2015)

Araştırmaya konu olan gazetelerden Özgür Kocaeli Gazetesi, 16.04.2015 tarihinde yayınlamış olduğu Nuran Dutlu cinayeti haberinin başlığını, *"Önce dövdüm, sonra iple boğdum"* şeklinde vermiştir. Haber başlığı ele alındığı zaman katilin cinayette kullanmış olduğu yöntemler gözler önüne serildiği görülmektedir. Bu bağlamda toplumda var olan şiddet eğilimli yapıya olumsuz mesajlar verilmektedir. Söz konusu başlıkta cinayet yöntemi yer alırken aynı zamanda başlıkta kullanılan "dövdüm" ifadesi ile kadına yönelik şiddetin olduğu bir kez daha görlmektedir.

Sözcük Seçimleri İle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar

Özgür Kocaeli Gazetesi tarafından yapılan haberin spot başlıklarına bakıldığı zaman ise, "Uyuşturucu borcunu istedi", "Firariydi, çığlıkları korkuttu", "Elleri parçaladı tuvalete attı" şeklinde haberin devam ettirildiği görülmektedir. Spot başlıklarda kullanılan, "borç istedi", "firariydi", "çığlıkları korkuttu", "elleri parçaladı", "tuvalete attı" şeklinde verilerek tamamı şiddet içerikli söz ve sözcük öbekleri etrafında çerçevelenmektedir. Bu bağlamda medyanın şiddeti apaçık, sansür gereği duymadan aktardığı da görülmektedir. Nuran Dutlu'nun maruz kaldığı şiddet

sonucu çığlık atması, katilin sözde haklılık kazandırma savunmasını içeren "firariydim koktum" ifadesinin haber metninde yer bulmasıyla cinayet bir nedene dayandırılmıştır. Aynı zamanda Dutlu ile katili arasındaki borç durumu da cinayet işleme sebebi olarak verilerek spot başlıklarda da bir kez daha Dutlu cinayetini meşru kılacak sözde bir neden varmışçasına metin oluşturulmuştur. Katil hakkında ise haber içerisinde sözde savunmalar dışında herhangi bir şekilde bilgi aktarımı yoktur.

Haberin Nedensellik İçinde Kurulması

Özgür Kocaeli Gazetesi'nde yayınlanmış olan haber metninin tamamı ele alındığı zaman kadın cinayetine meşruluk kazandırılan bir dilin hakimiyeti görülmektedir. Cinayetin bir nedene bağlanması kadına yönelik şiddetin ve kadın cinayetlerinin haber metinleri tarafından bir dayanağa sığındırıldığının göstergesi olmaktadır. Katilin savunmasıyla oluşturulmuş olan haber metninde katil, bir kadının yaşama hakkının elinden almasının nedenlerini anlatarak Dutlu'yu öldürülmesi olağan birey olarak tasarlamıştır. Uzman görüşüne başvurulmayan söz konusu haberde yaşanan olay, bireysel bir vaka şeklinde aktarılarak, kadın cinayetlerinin toplumsal boyutuna bakılmamıştır. Metnin içerisinde yer alan cinayet anları ise toplumsal boyuta ulaşmış olan kadın cinayetlerinin, potansiyel katil niteliği taşıyan kişilere yanlış yollar gösterecek bir şiddet hikayesi olmuştur.

Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri

"Cinayet zanlısından kan donduran ifadeler", (Kocaeli Gazetesi – 16.04.2015)

Araştırmanın bir diğer konusunu oluşturan Kocaeli Gazetesi, 16.04.2015 tarihinde yayınlamış olduğu Nuran Dutlu cinayeti haberini, *"Cinayet zanlısından kan donduran ifadeler"* şeklinde vermiştir. Haberin başlığı ele alındığı zaman katilin

savunması ile dolu olacak bir haber metni ile karşılaşacağımızın işareti verilmektedir. Ayrıca başlıkta kullanılan "kan donduran" ifadesi ile şiddet ve zorbalığı yansıtacak olan bir söylemin haber metni içerisinde hakimiyet göstereceği de bir başka işaret olarak göze çarpmaktadır.

Kocaeli Gazetesi tarafından yapılan haberin spot başlıklarına bakıldığı zaman ise, "Dutlu'nun Yıldız'a borcu vardı", "Parayı vermeyince kavga ettiler", " Cesedi Bolu Dağı'na atacaktı" şeklinde haber başlıklarının oluşturulduğu görülmektedir. Spot başlıklarda kullanılmış olan "borç", "parayı vermeyince" söz ve sözcükleri ile Nuran Dutlu cinayeti parasal anlaşmazlıklara dayandırılarak cinayetine sözde bir anlam yüklenilmeye çalışılmıştır. Yine spot başlıklarda kullanılmış olan "ceset" kelimesi olumsuz bir söylemi ifade ederken "Bolu Dağı'na atacaktı" ile de katilin planları açığa vurulmuştur. Katilin kafasında tasarlamış fakat yapamamış olduğu bu planın ayrıca sunulması toplumda bulunan şiddet eğilimli kişiler açısından kötü bir örnek olmaktadır.

Haberin mikro yapısal özellikleri şu şekilde analiz edilmiştir:

Sözcük Seçimleri İle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar

Nuran Dutlu cinayeti haberinin Kocaeli Gazetesi tarafından ele alınırken seçilen sözcüklere ve yan cümlelerine bakıldığında şu ifadeler yer almaktadır:

"Kesik el cinayeti", "kimliğinin belirlenmemesi için elleri bileklerinden baltayla kesilmiş", "insanın kanını donduracak boyutta", "vahşice", "Dutlu'ya uyuşturucu temin ettiği", "Dutlu'nun kendisine 5 bin TL borcu olduğunu belirtti", "uyuşturucudan kalan parasını istedi", "alkol ve uyuşturucu madde alan ikili", "Dutlu'nun çantasını karıştırmaya başladı", "Yıldız, hesap defterinde para olduğunu görünce kızgınlıkla Dutlu'yu uyandırdı", "Yıldız, Dutluya hesabını sordu", "hesaptaki parayı vermek istemeyen Dutlu ile Muhammet Yıldız kavga etmeye başladı", "Dutlu'yu darp etmeye başladı", "Dutlu çığlık atarak yardım istedi", "cezaevinden firari olan Yıldız, Dutlu'nun yardım çığlıklarının çevredekiler tarafından duyulacağı için önce elleriyle kızın ağzını kapamaya çalıştı", "kıyafetinin

ipini kızın boynuna doladığını ve nefesi kesilene kadar sıkarak öldürdüğünü söyledi", "parmak izlerinden tanınmaması için ellerini bileklerinden kestiğini", "kireçleyerek gömmek istediğini", "eli parçaladığını", "tuvalete atarak sifonu çektiğini", "Bolu Dağı'na götürmek istediğini", "İstanbul'a götürmeye karar verdiğini", "cesedi çalılık bölgeye atarak kaçtığını",

Kocaeli Gazetesi'nin yukarıda belirten şekilde kullanmış olduğu sözcükler ve yan cümleler ile katilin kadın cinayetini nasıl işlediğini adım adım anlatmaktadır. Topluma sunmuş olduğu haber metninde, potansiyel suçlular için bir cinayetin tasarımı anlatılmıştır. Söz konusu haber metninde, herhangi bir uzman görüşüne başvurulmamıştır. Olay sadece cinayetin etrafında dönmüş ve hiçbir şekilde kadın haklarına değinilmemiştir.

Haberin Nedensellik İçinde Kurulması

Kocaeli Gazetesi okuyucuya enformasyon akışı sağlamaktan ziyade toplumda suç işleme potansiyeline sahip olan bireylere bu haber metni ile yol göstermektedir. Gazete metninde yer alan *"borç", "alkol", "uyuşturucu", "Dutlu'nun çığlığından korktu"* şeklindeki ifadeler ile işlenilen kadın cinayeti sözde bir nedene dayandırılarak meşruluk kazandırılmıştır. Katilin hemen hemen tam savunmasının verilmiş olduğu haberde, kadın haklarına dair hiçbir bulguya ya da toplumda hızla yükselen şiddet sorununa ilişkin uzman görüşüne yer verilmemiştir. Aynı zamanda Nuran Dutlu cinayeti haberi sıradan bir vaka halinde kamuoyuna sunularak, kadın cinayetlerine ilişkin var olan toplumsal sorun ya da oluşabilecek suç potansiyeli de dikkate alınmayan unsurlar arasından yer almaktadır.

3.5.2. Rana Güllü Cinayeti Haberlerinin Söylem Analizi

Haberin ilk olarak makro yapısal özellikleri incelenmiştir.

Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri

"Kan donduran cinayetin nedeni…", (Özgür Kocaeli Gazetesi – 20.06.2017)

Araştırmanın bir diğer konusunu oluşturan Rana Güllü olayı hakkında Özgür Kocaeli Gazetesi, 20.06.2017 tarihinde yayınlamış olduğu haber metni ile cinayeti, *"Kan donduran cinayetin nedeni…"* şeklinde vermiştir. Haberin başlığı ele alındığı zaman gazetenin internet editörünün tiraj kaygısı güttüğünü anlamak mümkündür. Olay tam olarak verilmese de dehşet verici bir ifade ile reyting amaçlı okuyucuya sunulmuştur. Başlıkta kullanılmış olan "kan donduran" ifadesi ile şiddet ve zorbalığı yansıtacak olan bir söylem ile haberin başlığını oluşturmuştur.

Özgür Kocaeli Gazetesi tarafından yapılan haberin spot başlıklarına bakıldığı zaman ise, *"11 bin takipçisi var", "Sosyal medyadaki fotoğraflarına kızıyordu", "Kardeşim kanlar içindeki kızının kucağındaydı", "12 yıl ceza evinde yattı 8 ay önce çıktı", "* şeklinde kurulmuş olan ifadeler ile haber oluşturulmuştur. Spot başlıklarda kullanılmış olan *"fotoğraflarına kızıyordu", "kanlar içinde", 12 yıl ceza evinde yattı"* gibi ifadeler daha çok dikkat çekmektedir. Özgür Kocaeli Gazetesi tarafından sunulmuş olan Rana Güllü haberinde henüz 17 yaşında iken babası tarafından katledilen Rana'nın, sosyal medyadaki fotoğrafları ölümüne sebep olarak gösterilmiştir. Söz konusu katledilişe ise Güllü'nün babasının 12 yıl ceza evinde kalmasının vurgusu yapılarak sanki psikolojik sorunların da bu duruma sebebiyet verdiği anlatılmaya çalışılmıştır. Haber metninde kullanılmış olan örtük ifadeler ile genç bir kızın fotoğrafları nedeni ile öldürüldüğü anlatılarak cinayete meşruluk kazandırılmıştır. Başlıklarda ise herhangi bir uzman görüşüne başvurulmadığı da yine göze çarpan sorunlardan bir tanesi olmuştur.

Haberin mikro yapısal özellikleri şu şekilde analiz edilmiştir:

Sözcük Seçimleri İle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar

Rana Güllü cinayeti haberinin Özgür Kocaeli Gazetesi tarafından ele alınışında, seçilen sözcüklere ve yan cümlelerine bakıldığında şu ifadeler yer almaktadır:

"Kan donduran cinayet", "cinayetin arkasındaki olay", "kızının giyinimi", sosyal medyadaki fotoğraflarını beğenmemesi", "giyim kuşam yönünden çok

tartıştığı", "11 bin takipçisi var", "fotoğraflar nedeniyle kızını dövdü", "kendisinin Uzakdoğulu ve yabancı uyruklu kadınlarla arkadaşlık yapması dikkat çekti", "psikolojisi bozuktu", "çocuk ruhluydu", "kızının bazı hal ve hareketlerine çok kızıyordu", "giyimine kuşamına sinirlenmişti", "ne gerek var yarın senin istediğin gibi giyinir dedim"

Özgür Kocaeli Gazetesi'nin yukarıda belirten şekilde kullanmış olduğu sözcükler ve yan cümleler, sanki kadın cinayetlerinin bir sebebi varmışçasına bir araya getirilmiştir. Söz konusu olayın ardından Rana Güllü'nün babasının istediği bir biçimde giyinmemesi ve davranmaması nedeni ile ölüme maruz kaldığı gibi bir algı oluşturulmuştur. Haber içerisinde kadın odaklı gazetecilik anlayışından oldukça uzak kalındığı da görülmektedir. Kadın bedeninin kendisine ait olduğu ve istediği gibi kullanma özgürlüğünün olduğu vurgusu yapılmamıştır. Ataerkil bir eksen içerisinde kurulan haber dili ile bir kadının daha katledilişi yine bir sebebe dayandırılmıştır. Bu nedenle örnek olarak alınmış olan bu haber metninin de kadın cinayetlerini meşrulaştırdığını söylemek mümkündür. Aynı zamanda söz konusu haber metni içerisinde herhangi bir uzman görüşü de yer almamaktadır. Güllü'nün katili hakkında ise psikolojisi bozuktu gibi sığınılacak bir sebep daha yaratılmıştır.

Haberin Nedensellik İçinde Kurulması

Bu bağlamda Özgür Kocaeli Gazetesi okuyucuya enformasyon akışı sağlamaktan ziyade ilk olarak vermiş olduğu başlık ile kadın cinayetlerinin nasıl tiraj kaygısına dönüştürüldüğünü göstermektedir. Gazete metni içerisinde Rana Güllü'nün öldürülüşüyle ilgili kullanılan söz ve sözcük seçimlerinde ise ataerkil düzenin hakimiyeti görülmektedir. Kadın cinayetlerine meşruluk kazandırmaktan öteye gidemeyen bu haber metni içerisinde sık sık Rana Güllü'nün giyim tarzı ve davranışları nedeniyle öldürüldüğü dile getirilmektedir. Kadın odaklı habercilik anlayışı ile uyuşmayan Özgür Kocaeli Gazetesi'nin bu haberinde aynı zamanda uzman görüşünden de uzak kalındığı göze çarpmaktadır.

Haberin ilk olarak makro yapısal özellikleri incelenmiştir.

Tematik Yapılar, Başlıklar, Spotlar ve Haber Girişleri

"Fotoğrafları yüzünden kızını öldürüp intihar etti", (Kocaeli Gazetesi – 20.06.2017)

Araştırmanın bir diğer konusunu oluşturan Rana Güllü olayı hakkında Kocaeli Gazetesi, 20.06.2017 tarihinde yayınlamış olduğu haber metni ile cinayeti, *"Fotoğrafları yüzünden kızını öldürüp intihar etti",* şeklinde vermiştir. Haberin başlığı ele alındığı zaman Rana Güllü'nün öldürülüşünün nedeninin özel hayatı ve yaşam biçimi olduğu anlaşılmaktadır. Başlıkta kullanılmış olan cinayet nedeni ise kadın hakları ihlalinin bir örneğini oluşturmaktadır.

Kocaeli Gazetesi tarafından yapılan haberin spot başlıklarına bakıldığı zaman ise, *"Hastanede yaşamını yitirdi", "sosyal medyadaki fotoğrafları yüzünden", "giyimine kuşamına karışıyordu", "psikolojiyi üzerinden atamadı", "toprağa verilecekler"*şeklinde kurulmuş olan ifadeler ile haber oluşturulmuştur. Spot başlıklarda kullanılmış olan *"fotoğraflarına kızıyor", "giyimine kuşamına karışıyor"* ve daha önce cezaevinde kalmış olan Güllü'nün katili babası için oluşturulan *"psikolojiyi üzerinden atamadı"* vurgusu dikkat çekmektedir. Bir önce incelemiş olduğumuz Özgür Kocaeli Gazetesi'nin haberinden pek farkı olmayan Kocaeli Gazetesi'nin bu haber metninde yine bir kadın cinayetinin meşruluk kazandırıldığını görmekteyiz. Haber metni içerisinde sık sık ifade edilmiş olan kıyafet ve sosyal hayat düzeni vurguları, kadınların yaşam biçimlerinin, ölümlerine neden olacakmış gibi gösterilmiştir. Aynı zamanda Güllü'nün katilinin daha önce cezaevinde olmasının da vurgusu yapılarak katilin bozuk psikolojisinin de vurgusu yapılmıştır. Rana Güllü cinayeti haber metni içerisinde herhangi bir uzman görüşü doğrultusunda oluşturulmamıştır. Kadın odaklı habercilik anlayışı çerçevesi ile ele alınmamıştır.

Haberin mikro yapısal özellikleri şu şekilde analiz edilmiştir:

Sözcük Seçimleri İle Yan Cümleler Arasında Anlam İlişkilerinin Kurulması ve İmalar

Rana Güllü cinayeti haberinin Kocaeli Gazetesi tarafından ele alınışında, seçilen sözcüklere ve yan cümlelerine bakıldığında şu ifadeler yer almaktadır:

"Fotoğrafları yüzünden", "sosyal medyada paylaştığı fotoğraflar yüzünden", "eline geçirdiği tabanca ile ateş etti", "kanlar içinde", "babasından ayrı olan annesi ile yaşadığı", "fotoğraflar ve giyim tarzı yüzünden", "dövdüğü iddia edildi", "cezaevinden sonra kendine gelemedi", "kızının hal ve hareketlerine çok kızıyordu", "kızıyla problemleri, sıkıntıları vardı", "paylaştığı fotoğraflara kızmıştı", "giyimine kuşamına karışıyordu", "bende kız çocuğu bu hevesi geçer normale döner dedim", "beni dinlemiyor diyordu", "cinayete iştirak suçundan 12 yıl yattı", "toparlamaya çalışıyorduk", "psikolojiyi üzerinden atamadı".

Kocaeli Gazetesi'nin yukarıda belirten şekilde kullanmış olduğu sözcükler ve yan cümleler, tıpkı Özgür Kocaeli Gazetesi'nde de olduğu gibi kadın cinayetlerinin bir sebebi varmışçasına bir araya getirilmiştir. Söz konusu haber metni ile Rana Güllü'nün yaşam biçimi ve sosyal hayatı ataerkil düzende bir neden olarak gösterilmiş ve Güllü'nün cinayetine meşruluk kazandırılmıştır. Ayrıca Rana Güllü'nün amcasından alınan ifadedeki söz ve sözcük gruplarına bakıldığı zaman ataerkil düzen bir kez daha göze çarpmaktadır. Güllü'nün amcasının ağzından yazılmış olan *"kız çocuğu bu hevesi geçer normale döner"* ifadesi erkek egemen yapının kadınlar üzerinde normal ve anormal olarak normlar belirlediğinin de bir kanıtı niteliğini taşımaktadır. Özgür Kocaeli Gazetesi'nin haber örneğinden ayrı olarak Kocaeli Gazetesi'nde göze çarpan bir diğer unsur ise haber metni içerisinde birçok kez yaşam biçiminin öldürülmesine neden olduğu vurgulanan Rana Güllü'nün *"babasından ayrı olan annesi ile yaşadığı"* gibi ima dolu bir cümle taşıması olmuştur.

Haberin Nedensellik İçinde Kurulması

Kocaeli Gazetesi Rana Güllü haberini aktarırken ataerkil düzeni yeniden pekiştirmiştir. Kocaeli Gazetesi, Rana Güllü haberinde seçmiş olduğu söz ve cümle kalıpları ile kadın odaklı habercilik dışında bir yayın yapmıştır. Kadın odaklı habercilik anlayışından oldukça uzak olan bu haber metni ile yapılan ve yapılacak olan tüm kadın hakları ihlalleri pekiştirilmiştir. Uzman görüşüne başvurmayan Kocaeli Gazetesi bunun yerine Rana Güllü'nün amcasından olayı dinlemiş, ataerkil ifade içerisinde de olayı olduğu gibi aktarmıştır.

3.5.3. Analizin Değerlendirilmesi ve Bulguları

Kocaeli yerel basını tarafından ele alınmış olan Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetlerinin haberler sunumunda cinsiyetçi bir dilin hakim olduğu görülmüştür. Kullanılmakta olan cinsiyetçi dil ile kadın cinayetleri meşrulaştırılarak ataerkil iktidarın devamlılığı sağlanmıştır.

İki olayı da barındıran haber metinlerinde kadın haklarına değinilmemektedir. Olaylar ataerkil bir bakış açısı ile kaleme alınmaktadır. Bu bağlamda yerel medyanın kadın cinayetlerini toplumsal sorun olarak değil bireysel suç olarak ele aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Söz konusu haberler fail odaklı değil mağdur odaklı kaleme alınmıştır. Haber metinlerinde toplumu uyaracak bir uzman görüşüne rastlanılmamaktadır.

SONUÇ

Çalışma kapsamında incelenmiş olan Nuran Dutlu cinayetinin haber metinlerine bakıldığı zaman Kocaeli yerel basınının kullanmış olduğu dilin cinsiyetçi bir dil olduğu doğrulanmıştır. Kullanılmış ve kullanılmakta olan cinsiyetçi dil ile kadın cinayetlerini durdurma konusunda medyanın etkisiz oluşu ortaya çıkmıştır. Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetinde kullanılmış olan eril dil ve söylemler failleri birincil kadınları ise ikincil sınıfta konumlandırmıştır. Yerel basında yer alan kadın cinayeti haberlerinin dili kadının zayıf ve güçsüz olduğuna işaret ederken erkek gücünü ise ön plana çıkarmıştır.

Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetinin yer aldığı haber metinlerinde erkek şiddeti ve kadın cinayetlerine yerel basın tarafından meşruluk kazandırılmıştır. Söz konusu olayın yer aldığı haber metinlerinde geçen "uyuşturucu kullanıyordu", "borcu vardı" gibi söz ve sözcük seçimleri ile Dutlu'nun maruz kalmış olduğu erkek şiddeti ve kadın cinayeti yeniden meşruluk kazanmıştır. Aynı zamanda Dutlu'nun failinin gözaltı ve mahkeme aşamalarında vermiş olduğu ifadesi neredeyse tam metin halinde verilerek kamuoyunda fail cinayetini neden işlediğini anlatması sağlanarak, işlenmiş olan kadın cinayetine de sözde sebepler kazandırılmıştır. Güllü'nün ise yaşam biçiminin ölümüne sebep olduğunun vurgusu sık sık yapılmıştır.

Çalışma kapsamında incelenmiş olan Nuran Dutlu ve Rana Güllü cinayetlerini aktaran haber metinlerinde ise kadın haklarını anlatacak bir görüş yahut bilgi yer almamıştır. Haberlerde kadın haklarına değinmezken yerel medyanın da kadın odaklı habercilik anlayışından uzak durduğu görülmüştür.

Yerel medya kadın cinayeti haberlerini ele aldığı zaman olayları toplumsal bir sorun olmaktan ziyade bireysel suç olarak göstermektedir. Nuran Dutlu cinayetinde de görünmüş olduğu gibi maruz kalınan kadın şiddeti ve kadın cinayeti Dutlu'nun faili açısından irdelenmiştir. Türkiye'de oldukça fazlalaşan kadın cinayetlerinin sosyolojik açıdan incelenmesi yerine adli bir vaka havasında incelendiği görülmüştür.

İncelenmiş olan haberlerde failden daha çok Nuran Dutlu ve Rana Güllü hakkında geniş bilgi verilmiştir. Cinayeti anlatan haberlerde ise yaşanan olayın kamuoyuna olduğu gibi aktarılması ile medyanın etik sunumu da göz ardı edilmiştir. Cinayetin tüm ayrıntılarının verilmiş olduğu haberlerde hem Dutlu'nun ve Güllü'nün geride bıraktığı ailesi ve sevenleri olduğu unutulmuş bir şekilde olayın aktarımı yapılmıştır.

Tüm haber incelemelerine bakıldığında, haberlerin cinsiyetçi bir dil ile anlatımı yapılırken, ataerkil bakışı, toplumdaki zihniyeti sorgulayan bir habercilik anlayışı ile hareket edilmediği görülmüştür.

İncelenmiş olan yerel medya haberlerine bakıldığı zaman, medyanın cinsiyetçi bir dili olduğu, kadına şiddet olaylarını ve kadın cinayetlerini meşrulaştırdığı, kadın haklarına dair mesajlarda bulunmadığı ve kadın cinayeti haberlerini bireysel suç olarak inceleyerek normalleştirdiği, haberlerde failden çok mağdurun bilgisini vererek tiraj kaygısı güttüğü görülmüştür.

KAYNAKÇA

Akca, E. B. ve Tönel, E. (2011). Erkek(lik) çalışmalarına teorik bir çerçeve: Feminist çalışmalarından hegemonik erkekliğe. İçinde İ. Erdoğan (Ed.), Medyada hegemonik erkek(lik) ve temsil (s. 11-39). İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Aksan, D. Anadili: Türk Dili XXXI (1975), S. 423.

Alankuş S. (2007) Önsöz: Neden Kadın Odaklı Habercilik? Habercinin El Kitabı: Kadın Odaklı Habercilik

Altınay A. Ve Arat Y. (2008), Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, Punto Baskı, 2. Baskı, İstanbul.

Aziz, Aysel. Medya Şiddet ve Kadın 1993 Yılında Türk Basınında Kadınlara Yönelik Şiddetin Yer Alış Biçimi. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayın No:81, 1994.

Bahar, Halil, İbrahim, (2006), Mağdur Bilimi, Mağduriyetin Etkisi ve Mağduriyete Yönelik Çalışmalar, Ankara, Adalet Yayınları.

Cüceloğlu Doğan, İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul,1996.

Çabuklu, Yaşar. (2010). Post-Modern Toplumdan Kesitler, 3. Baskı, İstanbul: Paloma Yayınevi.

Çaha, Ö. (1996). Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın. Konya: Vadi Yayınları.

Çakır, S. (1995) "Tarih İçinde Görünürlükten, Kadınların Tarihine: Türkiye'de Kadın Tarihi Yazmak," , Yay. Haz. S. Çakır, N. Akgökçe, İstanbul: Sel.

Çelenk, S. (2010). Kadınların Medyada Temsili ve Etik Sorunlar, Bülent Çaplı & Hakan Tuncel (Ed.), Televizyon Haberciliğinde Etik İçinde (S. 229-236). Ankara: AÜ İLEF.

Çev. Yurdanur Salman, Firestone Shulamith, Cinselliğin Diyalektiği, İstanbul: Payel Yayınları, 1993.

Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rolleri Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeği. Toplum ve Bilim, 86, S. 139.

Demir, Zekiye, Modern ve Postmodern Feminizim, İz Yayıncılık, İstanbul, 1997.

Deniz Kandiyoti, "Çağdaş Feminist Çalışmalar ve Ortadoğu Araştırmaları" Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem, Yay. Haz. Serpil Çakır, Necla Akgökçe, Sel Yayıncılık, İstanbul, 1996'dan Aktaran Gülsen Ülker, S.11.

Doltaş, D. (1995). Batıdaki Feminist Kuramlar ve 1980 Sonrası Türkiye Feminizmi. Türkiye'de Kadın Olgusu İçinde, İstanbul: Say Yayınları.

DURSUN Ç. (2008) Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Haber Medyası: Alternatif Bir Habercilik, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

Dursun, Ç. (2008).Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Haber Medyası: Alternatif Bir Habercilik, T.C. Başkanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 65.66

Dursun, Ç. (2008).Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Haber Medyası: Alternatif Bir Habercilik, T.C. Başkanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. Erol.

Dursun, Çiler (2008) Aile İçi Şiddet ve Haber Medyası: Alternatif Bir Habercilik. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Durudoğan, H., (2007). "Unes Femmes: Kristeva, Psikanaliz ve Kadın", Cinsiyetli

Ersin Kalaycıoğlu, Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, İ. Ü., SBF, 1983, S.56.

Ertürk, Y. (2004). Considering The Role Of Men İn Gender Agenda Setting: Conceptual And Policy İssues. Feminist Review, s. 3-21.

Güçhan, G. (2004). 1990'lı Yılların Türk Sinemasında Kadının Toplumsal Cinsiyet Rolündeki Değişmeler, Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma İçinde, Syf: 39-51. 1-4 Mart 2004 Sempozyum Bildiri Metinleri, Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi-3, Ed: Ayşegül Güçhan. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.

Gülbahar, H., (2012). Kadına Yönelik Şiddet Genelgesi ve Medyanın Sorumluluğu, Sevda Alankuş (Ed.), Kadın Odaklı Habercilik İçinde (S.87-119). İstanbul: Bia IPS İletişim Vakfı.

Günay, G., Bener, Ö. (2011). "Üniversite Öğrencilerine Göre Kızlara Yönelik Aile İçi Şiddet ve Nedenleri", E Journal Of New World Sciences Academy Social Sciences, , S. 17.

İlkkaracan, P., Gülçür, L. ve Arın, C. (1996). Sıcak Yuva Masalı. İstanbul: Metis Yayınları.

İnceoğlu Y. (2004). Medyada Kadın İmajı, Kadın Çalışmalarında Disliplinler Arası Buluşma, İstanbul, 2, s. 11-20.

Kara Nurten, Feminizm(Ler)İn Toplumsal Hareket Olarak Medyada Yansıma(Ma)Sı, Küresel İletişim Dergisi, S.1, Bahar, 2006, S.29.

Kolay, H. (2015). Kadın Hareketlerinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları. Nisan. Sayı. 3. EMO Kadın Bülteni.

Koray, Meryem (2005); Sosyal Politika, 2. Baskı, İmge Kitapevi, Ankara.

Köse, Hüseyin. (2011). "Tüketim Toplumunda Bir 'Sosyal Beden' Kurgusu Olarak Kadın", Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, Cilt: 6, Say: 4, s.76-89

KSGM, (2008), Politika Dökümanı Kadın ve Medya Ulusal Eylem Planı. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.

Küntay, Esin. (2010). "Bedene Şiddet –Özbenlik Değerlendirmeleri Toplumbilimsel Bir Analiz" İçinde Kadın ve Bedeni, Edt: Yasemin İnceoğlu, Altan Kar), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Mater, Nadire, Kadın Odaklı Habercilik ve Bianet, S: 111, İstanbul Uluslararası Bağımsız Medya Forumu, Başka Bir İletişim Mümkün, 2008, İstanbul.

Onur, H. ve Koyuncu, B. (2004). Hegemonik Erkekliğin Görünmeyen Yüzü: Sosyalizasyon Sürecinde Erkeklik Oluşumları ve Krizleri Üzerine Düşünceler. Toplum ve Bilim, 101, s.31-50.

Özerdoğan, N. 2009. "Aile İçi Şiddet Nedir?", "Şiddet Çıkmazında Kadın, İstanbul, Anfora Yayıncılık, S.85.

Özkan, H. H. (2006). Popüler Kültür ve Eğitim. Kastamonu Eğitim Dergisi, 14(1), S. 29.

Öztürk A. B., Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet:Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler, 2014, S. 41)

Öztürk, S.R. 2000, Sinemada Kadın Olmak, Alan, İstanbul, S. 133.

Özveri, D. (2009). Feminist Teorinin Gelişim Sürecinde Uluslararası İlişkilere Bakışı Üzerine Kısa Bir Değerlendirme. H. Çomak (Ed.). Uluslararası İlişkilere Giriş: Teorik Bakış. 1. Basım. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Ramazanoğlu, Caroline, (1998), Feminizm ve Ezilmenin Çelişkileri, Çeviren: Mefkure Bayatlı, Yayına Hazırlayan: Fatmagül Berktay, Pencere Yayınları, İstanbul.

Saldırım, M. (2007). Ceza İnfaz Kurumundan Eğitim Kurumuna. İçinde, Solak. A (Ed), Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu, S.77. Ankara, Hegem Yayınları.

Sevda Alankuş (Der), IPS, İstanbul, s. 25-67.

Songül Sallan Gül – Yonca Altındal, Akdeniz İletişim Dergisi, Medyada Kadın Cinayeti Haberlerindeki Cinsiyetçi İzler: Radikal Gazetesi, S.180

Sosyalist Feminist Kaktüs Dergisi (1989). Kadın Hakları Bildirgesi (8 Mart Özel Sayısı), İstanbul: K Yayınları, S. 6, S. 6.

Sözen, E. 1999, Söylem, Paradigma, İstanbul, S. 127.

Sözen, Edibe, Medyatik Hafıza, Timaş Yayınları, İstanbul 1998.

Şevki, Abdullah. (2006). "Feminist Bir Düşünür: Luce Irigaray". Mevsimsiz. (30.01.2006).

Tanrıöver Uğur, H. (2012). "Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri", Kadın Odaklı Habercilik, (Der: S. Alankuş), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Tankut, T. (1998, Aralık). Çocuk Edebiyatı ve Cinsiyet Ayrımcılığı. Evrensel Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi(84), s. 41-44.

Tekin, Ü. (2011). Şiddet Üzerine. İstanbul: Orient Yayınları.

Tezcan, M. (2005). Sosyolojik Kuramlarda Eğitim. Ankara:Anı Yayıncılık.

Timisi, Nilüfer (1996). Medyada Cinsiyetçilik, KSSGM Yayınları, Ankara.

Tutal, N. (2001). Fransız Düşünürlerden Ötekilik Yaklaşımları. Kültür ve İletişim, Sayı. 4.

Zeybekoğlu, Dündar Ö. (2012). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Televizyon Reklamlarına Yansıması. ETHOS, Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, 5 (1), s. 121 -136.

İnternet Siteleri:

Kocaeli Gazetesi: Nuran Dutlu Haber Linki

https://www.kocaeligazetesi.com.tr/haber/2459733/cinayet-zanlisindan-kan-donduran-ifadeler

Kocaeli Gazetesi: Rana Güllü Haber Linki

https://www.kocaeligazetesi.com.tr/haber/1304115/fotograflari-yuzunden-kizini-oldurup-intihar-etti

Özgür Kocaeli Gazetesi: Nuran Dutlu Haber Linki

http://www.ozgurkocaeli.com.tr/once-dovdum-sonra-iple-bogdum-266112h.htm

Özgür Kocaeli Gazetesi: Rana Güllü Haber Linki

http://www.ozgurkocaeli.com.tr/kan-donduran-cinayetin-nedeni-327025h.html